

11—16 december

Debatter m. m.

Tisdagen den 15 december

	Sid.
Protokollsjustering	5
Svar på interpellation av fru Hamrin-Thorell ang. mödravårdsverksamheten samt bristen på barnmorskor	5
Personalförstärkning vid statens pris- och kartellnämnd	19
Rätt till förlust- och resultatutjämning vid beskattningen	27
Sänkning av sjömansskatten	29
Höjning av vissa avgifter enligt stämpelförordningen, m. m.	31
Beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.	34

Onsdagen den 16 december

Svar på interpellationer:

av herr Larsson, Thorsten, ang. nedsättning av kostnaderna för vissa lantmäteriförrättningar	45
av herr Andersson, Axel Johannes, ang. den ekonomiska situationen för busslinjetrafiken	46
Om besparingar å utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.	49
Ändrade bestämmelser för Aktiebolaget Industrikredits utlåning, m. m.	49
Ändring i byggnadslagen, m. m.	56
Kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande	72
Anföranden i anledning av riksdagsarbetets avslutning	77

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 15 december	Sid.
Utrikesutskottets utlåtande nr 6, ang. godkännande av överenskom- melser med vissa OEEC-länder rörande reglering av fordringar och skulder i anledning av den europeiska betalningsunionens likvidation, m. m.	19
— nr 7, ang. redogörelse för Nordiska rådets svenska delegation	19
Statsutskottets utlåtande nr 190, ang. personalförstärkning vid sta- tens pris- och kartellnämnd, m. m.	19
— memorial nr 193, ang. gemensam votering i fråga om riktlinjer för administrationen av den allmänna varuskatten m. m.	27
— nr 194, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt	27
Bevillningsutskottets betänkande nr 62, ang. rätt till förlust- och resultatutjämnning vid beskattningen	27
— nr 63, om avdragsrätt vid beskattningen för avgift till bransch- organisationer	29
— nr 66, ang. ändring i förordningen om sjömansskatt, m. m.	29
— nr 68, ang. gränstullsamarbete med annan stat, m. m.	30
— nr 69, ang. ändrad lydelse av 3 och 23 §§ förordningen angående stämpelavgiften	31
Första lagutskottets utlåtande nr 30, ang. reglering av förbrukningen av elektrisk kraft	34
Andra lagutskottets utlåtande nr 50, ang. beräkning av pensions- grundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän till- läggspension, m. m.	34
Onsdagen den 16 december	
Gemensam omröstning rörande administrationen av den allmänna varuskatten	44
Utrikesutskottets utlåtande nr 8, ang. godkännande av konventio- nerna inom OEEC om säkerhetskontroll på atomenergiens om- råde och om ett bolag för behandling av atombränsle	48
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 24, ang. beräkning av pen- sionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tillläggspension, m. m.	48
— memorial nr 25, ang. uppskov med behandlingen av visst ärende	48
Statsutskottets memorial nr 191, ang. uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade motioner	48
Bankoutskottets utlåtande nr 46, ang. besparingar å utgifterna un- der huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.	49
— nr 47, ang. ändrade bestämmelser för Aktiebolaget Industrikre- dits utlåning, m. m.	49
— memorial nr 48, ang. uppskov med behandlingen av framställ- ning ang. avlöningsbestämmelserna för hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän m. m.	55
Tredje lagutskottets utlåtande nr 26, ang. ändring i byggnadslagen samt förslag till byggnadsstadga	56
— nr 27, ang. ändrad lydelse av 1 § lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande	72
Statsutskottets memorial nr 192, ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1959/60	77

Fredagen den 11 december

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 4 innevarande månad.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelser med vissa OEEC-länder rörande reglering av fordringar och skulder i anledning av den europeiska betalningsunionens likvidation, m. m.; samt

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation jämte i ämnet väckt motion;

konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet; samt

nr 25, angående uppskov med behandlingen av visst ärende;

statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om personalförstärkning vid statens pris- och kartellnämnd, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 191, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade motioner;

nr 192, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1959/60;

nr 193, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående riktlinjer för administrationen av den allmänna varus-katten m. m.; samt

nr 194, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckt förslag om ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 62, i anledning av väckta motioner angående rätt till förlust- och resultatutjämning vid beskattningen;

nr 63, i anledning av väckta motioner om avdragsrätt vid beskattningen för avgift till branschorganisationer;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt, m. m.;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gränstullsamarbete med annan stat, m. m.; samt

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 23 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 46, i anledning av väckta motioner rörande besparingar för budgetåret 1959/60 å utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 47, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser för Aktiebolaget Industricredits utlåning, m. m.; samt

nr 48, angående uppskov med behandlingen av en av fullmäktige i riksgäldskontoret gjord framställning angående avlöningsbestämmelserna för hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän m. m.;

första lagutskottets utlåtande nr 30 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft;

andra lagutskottets utlåtande nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m., dels i ämnet väckt motion; ävensom

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385) samt till byggnadsstadga, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 27 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande, dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 14.07.

In fidem
Fritz af Petersens

Tisdagen den 15 december

Kammaren sammanträdde kl. 14.00

Ang. mödravårdsverksamheten samt
bristen på barnmorskor

Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

Protokollsjustering

Upplästes för justering kammarens protokoll för den 9 i denna månad.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHAN-
NES, (fp):

Herr talman! Jag ber att få till protokollet anteckna, att i anförandet nr 12 för onsdagen den 9 december har till det stenografiska protokollet lagts de bägge orden »av honom» till frågan »när får man nog däruppe?». Detta tillägg gör att min framställning i den fortsatta debatten framstår som om jag skulle ha missuppfattat hela frågan.

Det av herr Andersson, Axel Johannes, åsyftade anförandet, med nr 12 i det tryckta debattprotokollet, hade hållits av herr statsrådet Skoglund vid överläggning rörande statsutskottets utlåtande nr 184 i fråga om anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik. Herr statsrådet Skoglund hade därvid enligt den till kammarens kansli avlämnade, av honom justerade uppteckningen av anförandet yttrat bland annat följande:

»Låt mig, herr talman, säga, att nog är det rätt underligt, att när regeringen lägger fram förslag om att man skall få flygfält i Örnsköldsvik och Skellefteå, så är det representanter från just dessa delar av landet som medverkar till att ställa till svårigheter för att frågan skall få en positiv lösning. Jag måste säga, att jag hade väntat bättre av ordföranden i Örnsköldsviks stadsfullmäktige, och jag frågar: när får man nog däruppe av honom?»

Efter härmed slutad överläggning godkändes det upplästa protokollet.

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara fru Hamrin-Thorells interpellation angående mödravårdsverksamheten samt bristen på barnmorskor, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare, fru Ruth Hamrin-Thorell, har frågat mig om jag har för avsikt att för framtiden medverka till en omläggning av mödravårdsverksamheten från barnmorskor till distriktssköterskor samt vilka åtgärder utöver de förekommande jag ämnar vidtaga för att råda bot på den kännbara bristen på barnmorskor.

Som svar härpå vill jag anförda följande.

I ett svar i april 1959 på en interpellation i riksdagens andra kammare rörande barnmorskebristen m. m. anförde jag bl. a., att utvecklingen av förlossningsvården gått i den riktningen att numera nästan samtliga förlossningar sker på anstalt. Medan antalet hemförlossningar år 1930 utgjorde mer än tre fjärdedelar av samtliga uppgick de år 1957 sålunda till endast 1,3 procent. I dag torde antalet uppgå till omkring en procent. Ifrågvärande utveckling har medfört en icke ringa indragning av tjänster samt en omorganisation av de kvarvarande distriktsbarnmorskornas tjänstgöring, som f. n. till största delen utgöres av förebyggande mödravård. Denna omorganisation pågår alltfjämt, men fortfarande finns en del distriktsbarnmorskor kvar som icke kan beredas full sysselsättning i öppen vård. En del av dessa tjänstgör dock tidvis i den slutna vården, där behovet av barnmorskor ansetts i första hand böra tillgodoses.

Det är i samband med dessa organisationsspörsmål som tanken väckts att man skulle undersöka om ej undervis-

Ang. mödravårdsverksamheten samt bristen på barnmorskor

ning i förebyggande mödravård kunde ingå i utbildningen för distriktssköterska, som då i varje fall i viss utsträckning skulle kunna biträda i denna vård. Kungl. Maj:t har därför uppdragit åt medicinalstyrelsen att verkställa en översyn av distriktssköterskeutbildningen i syfte att rationalisera utbildningen och i densamma lägga in även undervisning i mödravård. Som ett led i denna översyn anordnas innevarande budgetår vid barnmorskeläroanstalten i Göteborg en försökskurs i mödravård om sex månader för färdiga distriktssköterskor. Försökskursen har varit föremål för en del kritik i den allmänna debatten, och man har bl. a. framhållit de stora vårdorna av att anförtro mödravården åt på detta sätt utbildade distriktssköterskor. Flertalet remissinstanser har dock i princip tillstyrkt att försökskursen anordnas.

Medicinalstyrelsen har vidare framhållit, att distriktssköterskorna genom sin långa utbildning och sin erfarenhet i socialhygieniska frågor har goda förutsättningar att medverka även inom den förebyggande mödravården. Deras kunskaper i obstetrik är däremot begränsade. En god obstetrisk underbyggnad behövs för att kunna i god tid urskilja tecken till hotande graviditetskomplikationer.

För egen del vill jag erinra om att i den nu pågående mödravårdskursen ingår både teoretisk och praktisk undervisning i nämnda ämnen. Härtill kommer att de flesta kursdeltagarna redan tidigare på grund av bristen på barnmorskor i viss utsträckning deltagit i den förebyggande mödravården. Det är emellertid ingalunda meningen att dessa distriktssköterskor skall erhålla sådan utbildning att de mera allmänt kan ersätta distriktsbarnmorskorna. Jag vill också framhålla, att ifrågavarande kurs anordnas försöksvis i syfte att vinna ytterligare erfarenheter för ett ställningstagande till frågan hur den förebyggande mödravården skall organiseras inom de olika sjukvårdsområdena. Liksom jag gjort tidigare vill jag här starkt understryka, att en god vård av den blivan-

de modern både före, under och efter förlossningen är av den allra största betydelse för hennes egen och barnets hälsa. Att verka för en ytterligare förbättring av denna vårdgren anser jag vara synnerligen angeläget.

Mot bakgrunden av vad jag nyss anfört om förlossningsvårdens utveckling är det naturligt att barnmorskebristen gjort sig mest gällande inom den slutna vården. Av ett totalantal vakanser av 121 den 1 juli i år förefanns sålunda 72 vid förlossningsanstalterna. Barnmorskebristen torde liksom bristen på sjuksköterskor i huvudsak bero på att avgången från yrket bl. a. på grund av giftermål blivit större än beräknat. Medan man 1953 räknade med en avgång av 70 barnmorskor per år anser medicinalstyrelsen i dagens läge att man måste ha ett tillskott av 90 nya barnmorskor årligen enbart för att täcka avgången. Härtill kommer att på grund av den fortgående utbyggnaden av den slutna förlossningsvården antalet tjänster inom denna kommer att öka betydligt medan antalet tjänster inom distriktsbarnmorskeorganisationen synes komma att minska i långsammare takt än hittills. Det torde alltså de närmaste åren bli fråga om en ökning av totalantalet tjänster.

Som jag tidigare uttalat i denna fråga torde orsaken till att i synnerhet de gifta barnmorskorna i så stor utsträckning övergår till annan tjänst eller helt lämnar yrket till stor del bero på att tjänstgöringsförhållandena understundom i vissa distrikt är ansträngande. De svårigheter, som yppat sig härvidlag, synes vara av samma art som tidigare påtalats beträffande sjuksköterskorna. Ifrågakommande åtgärder för att åstadkomma lättnader i tjänstgöringen måste lösas genom förhandlingar mellan berörda parter. Frågan om en reservkår för sjuksköterskor har helt nyligen utretts av medicinalstyrelsen. Styrelsen anser sig på grundval av därvid gjorda erfarenheter knappast kunna räkna med någon större anslutning till en reservkår för barnmorskor. F. n. anser sig medicinalstyrelsen ej heller med någon säkerhet kunna bedöma verkningarna

Ang. mödravårdsverksamheten samt bristen på barnmorskor

av huvudmännens åtgärder för att stimulera barnmorskorna att återgå i tjänst.

Med hänsyn till nämnda omständigheter har styrelsen för barnmorskeläroanstalten i Göteborg efter hemställan av medicinalstyrelsen framlagt förslag om anordnande av en extra barnmorskekurs i Göteborg under nästa budgetår. Man kan räkna med att omkring 25 nya barnmorskor skall kunna utbildas i denna kurs. Förslaget prövas f. n. av Kungl. Maj:t. Därest det bifalles torde barnmorskekåren erhålla en icke obetydlig förstärkning.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman Jag skall be att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt tack för att jag har fått svaret på min interpellation, innan julefriden utbryter.

Givetvis hade jag aldrig väntat något annat av statsrådets svar än att det skulle innehålla en deklaration för en mödravårdspolitik, som tillgodoser de krav som de blivande mödrarna i våra dagar har rätt att ställa på en god vård. Det är ju nämligen ett elementärt krav i vårt samhälle, att varje blivande mor skall ha tillgång till god skötsel före förlossningen, under den och efter den, att hon med absolut säkerhet skall veta, att det står en säng och väntar på henne och att det finns en barnmorska som förlöser henne och en läkare som kan rycka in vid eventuella komplikationer.

Friska barn och friska mödrar är ju förutsättningen för allt annat i detta samhälle. Att börja med folkpensioner och sjukvård är att börja i galen ända. Statsrådet förklarar också i sitt svar, att en god vård av den blivande modern är av allra största betydelse för hennes egen och barnets hälsa. Att verka för en ytterligare förbättring av den förebyggande vården anser statsrådet synnerligen angeläget. Men samtidigt diskuterar statsrådet på allvar steg, som av så gott som samtliga fackmän på området

avstyrkts på det bestämdaste därför att det förefaller bli en försämring. Detta tycker jag rimmar ganska illa.

Att situationen för blivande mödrar komplicerats och att både statsmakter och landsting nu står inför problem som de påtagligen har ytterst svårt att lösa har faktiskt sin upprinnelse redan på 1930-talet, då den gamla barnmorskeorganisationen slogs sönder. Jag minns väl, hur tvehågsna många kvinnor på landsbygden blev inför utsikten att mista sin barnmorska. Alla skulle in på anstalt. Den som ville ligga hemma fick höra hemska historier om vådan därav. Resultatet blev, att barnmorskedistriktet slogs ihop till fullständigt ohanterliga räjonger. De blivande mödrarna vågade inte ligga hemma, ty de hade för långt till sin barnmorska. Denna fick mindre och mindre att göra, då alla skulle in på anstalterna. Vi har, såsom statsrådet mycket riktigt påpekar, kommit fram till den situationen, att ungefär en procent ligger hemma — och dem kan man inte gärna ta hänsyn till, ty det blir för dyrt.

Under tiden som utvecklingen har fortgått såsom jag skisserat har forskningen på obstetrikens område gått framåt. Barnmorskorna har fått sig anförtrodda den viktiga för- och eftervården. Noggrann skötsel av den blivande modern räddar många liv. Behovet av en effektiv mödravård växte sig starkare. Vi har lyckats bygga upp ett system, som är förebildligt för andra länder och i vilket barnmorskorna står i centrum. Professor Per Bergman vid Göteborgs barnmorskeanstalt hänvisar till behovet av god mödravård genom några siffror. 35 av 1 000 födda barn blir numera för framtiden bundna till anstaltsvistelse. I Göteborg har man cirka 6 000 förlossningar per år, och där föds 50 barn — ett per vecka — som så småningom måste till anstalt. Att bringa ned den siffran anser han att en förebyggande mödravård kan hjälpa till med.

Barnmorskorna behövs alltså fortfarande i den öppna vården, inte minst för att sköta detta arbete. Det förefaller också som om de behövdes på sina

Ang. mödravårdsverksamheten samt bristen på barnmorskor

håll nu mera än förut. Inom läkarutbildningen har förkortningen av utbildningstiden delvis gått ut över detta ämnesområde. Tiden på BB för medicine kandidater har minskats från fyra till tre månader. Det är ingen hemlighet, utan ett av många vitsordat faktum, att många läkare förklarar att de inte vill ta ett vikariat som provinsialläkare t. ex. uppe i Norrland, om det inte har hjälp av en distriktsbarnmorska. De behärskar helt enkelt inte detta område. Här i landet utför barnmorskorna ett arbete som i utlandet i stor utsträckning utförs av läkare. Deras ansvar är alltså oerhört stort. Om en omläggning skulle ske i den utsträckning som här diskuteras, då kommer ytterligare ansvar att läggas på läkarna.

De blivande mödrarna och kvinnorna i gemen skulle väl inte ha sagt så mycket, om indragningen av barnmorskorna i öppen vård hade kombinerats med ett tätare nät av förlossningsanstalter och barnmorskorna verkligen passats in i vad ett modernt samhälle med dess utvecklade kommunikationer fordrar. Men det har man underlåtit.

Nog vet vi alla, att våra centrala barnbördshus är utomordentligt väl utrustade och att forskningen blomstrar där. Men det är inte det som jag menar, utan detta, att främst på grund av brist på personal det blir allt längre och längre mellan förlossningsanstalterna. Vägen förlängs i stället för att förkortas för kvinnorna. Den ena efter den andra av våra små förlossningsanstalter måste läggas ned, avdelningar på centrallasaretten stängas o. s. v. — i somras var det 24 avdelningar som stängdes. I Jönköpings län t. ex. har Sävsjö stängts, och både Nässjö och Eksjö lär vara i farozonen.

En småländsk provinsialläkare frågar också i sin ämbetsberättelse, om det kan anses vettigt att kvinnor måse skaka på vägarna mer än 12 mil inför sin förlossning för att komma till sjukhus. Det kan mycket väl hända att när de kommer fram i god tro att förlossningen är i annalkande, får de inte stanna, därför att det inte finns någon reservplats

och doktorn anser att de bör återvända hem tills förlossningen är nära förestående.

Herr talman! Jag vågar försäkra att det är ett minimalt nöje för en kvinna som är i nionde månaden att se fram emot att skaka 24 mil på vägarna i onödan. Det är riskfyllt. Sådant får helt enkelt inte ske i ett samhälle, där vi alla är så ompysslade. Hellre någon barnmorska med alltför få förlossningar att ta hand om, skulle jag vilja påstå, än en rationalisering som går ut över tryggheten för mödrarna och de nyfödda.

Att barnmorskorna bäst behövs under nuvarande förhållanden i den slutna vården, är ju självklart. Men inte ens här räcker de till. Herr statsrådet har ju själv pekat på den brist som råder, och denna brist bara ökar. Förra sommaren hade vi 107 vakanta platser, och i sommar hade vi 121. Orsakerna är flera, som herr statsrådet alldeles riktigt påstår. Den stora avgången beror framför allt på giftermål. Men dessutom söker de specialutbildade barnmorskorna över till sjukskötersketjänster — det var inte mindre än 65 barnmorskor som den 1 januari 1959 gått över till sjukskötersketjänster, vilka av olika skäl ansetts mera attraktiva. Vidare kan man peka på andra orsaker, som är gemensamma för alla kvinnliga kårer.

Det finns emellertid ytterligare några faktorer att beröra i detta sammanhang. Tjänstgörings- och arbetsvillkoren är inte tillfredsställande. Jag vet mycket väl att en hel del beror på vederbörande huvudmän och måste klaras av vid avtalsförhandlingar, men jag anser att också en sådan aspekt måste tas med i bilden när man får tillfälle att här i riksdagen ta upp hela spørsmålet.

Yrket måste göras attraktivt; annars väljer inte unga flickor det. De är nämligen inte så beskedliga nu för tiden att de finner sig i att t. ex. i stora distrikt, som uppe i Norrland, bara få ersättning för resor med cykel, medan andra får ersättning för resa med bil. Barnmorskorna får bara 20 öre per kilometer. Det är ju så att man inte tror

Ang. mödravårdsverksamheten samt bristen på barnmorskor

sina öron när man hör att barnmorskor-
na uppe i Norrland måste cykla till sina
patienter eller stå och huttra i kylan i
väntan på en buss. Läger man till det-
ta att en ladugårdskar, som förlöser kor
och sköter dem — en nog så viktig yr-
kesman, inte tu tal om annat och värd
sin lön — kan komma upp två löne-
grader högre än en barnmorska, då blir
man — ja, vad skall man kalla det —
arg!

Vad har nu statsmakterna gjort för
att täcka den brist på barnmorskor, som
råder, och som självfallet landstingen
är bekymrade över? Finns det då inga
flickor, som vill välja detta yrke?

Jo visst, men det har inte anslagits
pengar till deras utbildning i den ut-
sträckning som påfordrats. Förra året
begärde medicinalstyrelsen pengar till
en extra kurs i Göteborg, och det fanns
tillräckligt kvalificerade sökande till
den. Men det beviljades inga medel för
ändamålet. Till den kurs för special-
utbildning av barnmorskor efter grund-
läggande sjuksköterskeutbildning, som
startade i september i år, avvisades 20
sökande.

Nog är väl detta en utblidningspoli-
tik som är ägnad att väcka den största
förvåning ute i landet, inte minst hos
kvinorna. Här ropar man efter barn-
morskor, och så förbiser man i alla
fall att anordna kurser för att utbilda
dem. Vi får verkligen hoppas — och jag
är tacksam för att herr statsrådet varit
så positiv i sista meningen i sitt in-
terpellationssvar — att den extra kurs,
som herr statsrådet där nämner får sitt
anslag beviljat.

I stället för att ordna dessa extra
kurser för barnmorskorna väljer man
emellertid utvägen med experimentet
att överflytta en del av deras uppgifter
på distriktssköterskorna. Det är klart
att en sådan utväg kan diskuteras för att
minska behovet av barnmorskor i den
öppna vården och för att över huvud
taget rationalisera hela mödravården.
Det är som ett led i detta arbete denna
snabbkurs ordnats i Göteborg på sex må-
nader, vilken distriktssköterskorna skall
gå igenom. Men man frågar sig, om detta

är den rätta utvägen. Herr statsrådet
säger i sitt svar att denna försökskurs
varit föremål för en del kritik, och man
har framhållit de stora vådorna av att
anförtro mödravården åt på detta sätt
utbildade distriktssköterskor.

Ja, nog kan man hålla med om att
kritik har framförts! Om man läser re-
missvaren som avgivits med anledning
av detta förslag, finner man att samtliga
instanser varit ytterst skeptiska. Fack-
männen har direkt avvisat förslaget.
Professor Bergman och professor Swan-
berg — bägge två lärare på detta områ-
de och bägge professorer och överläkare
— har förklarat att det inte går att sär-
skilja undervisningen i förebyggande
mödravård från undervisning i förloss-
ningskonsten och att en snabbkurs på
sex månader inte kan skaffa dessa skö-
terskor erforderliga kvalifikationer. Jag
skulle kunna läsa upp det ena remiss-
svaret efter det andra, som belyser detta.

Professor Bergman säger t. ex.: »Den
som arbetar i öppen vård måste ha in-
sikt om vårdförhållandena i slutna vård
och omvänt. För att delta i det profyl-
aktiska arbetet måste man veta om vå-
dorna av försummelse beträffande pro-
fylaksen. Man måste veta vad profylak-
sen tjänar till.» Likaså säger professor
Swanberg i ett yttrande, att det går inte
att lösrycka *en del* från sitt stora sam-
manhang med den övriga obstetrikern —
det går inte att meddela undervisning
över hela linjen i en sådan snabbkurs.
Undervisning i förebyggande mödravård
måste gå som en röd tråd genom hela
den övriga undervisningen.

Sjuksköterskorna, som man tycker
skulle vara positivt inställda till en så-
dan kurs, är också negativa. De säger i
sitt remissvar, att de aldrig kan tänka
sig att en sådan EPA-utbildning — de
använder kanske inte just detta uttryck
men ett liknande — kan vara tillräck-
lig för dem. Och det undrar man inte
på! För övrigt har distriktssköterskorna
redan så många andra arbetsuppgifter,
att det inte gärna kan vara belättna över
att få sig ålagda ännu fler.

Vad barnmorskorna beträffar är det
självklart att de inte önskar bli från-

Ang. mödravårdsverksamheten samt bristen på barnmorskor

fagna några av sina viktigaste arbetsområden.

Till dem, som har ställt sig positiva till denna kurs, hör självfallet landstingen, som befinner sig i en sådan situation att de inte kan ta på sitt ansvar att man inte prövar åtminstone någon lösning av de svårigheter, som uppkommit till följd av barnmorskebristen. De föredrar väl hellre en nödlösning än ingen lösning alls. Detsamma gör medicinalstyrelsen, som ju också har till uppgift att försöka fylla vakanserna på anstalterna, men inte heller den är helt positiv till lösningen.

Om nu en sådan snabbkurs som denna skall anordnas för distriktssköterskor, borde den väl ändock ordnas i lokaler, som är förstklassiga och lämpade för ändamålet. Jag vet inte om herr statsrådet har varit i Göteborg och sett de lokaler, som står till buds för undervisningen. Men de som arbetar där gör gällande, att lokalerna är så undermåliga, att det är rena skandalen. Personalen och eleverna kan knappast tillfredsställande sköta sin egen hygien, än mindre få en riktig undervisning.

Till slut, herr talman, gör statsrådet i sitt svar gällande, att det fortfarande finns en del distriktsbarnmorskor, som inte kan beredas full tjänstgöring i öppen vård. Det vore mycket intressant att få höra var dessa barnmorskor finns. Såvitt jag har mig bekant kallas alla barnmorskor, som inte har full tjänstgöring, in på anstalterna. Barnmorskorna ställer sig själva så skeptiska mot påståenden av denna art, att de ämnar företa en enkät bland medlemmarna för att analysera distriktsbarnmorskornas uppgifter. Man har skickat ut arbetsjournal och besöksdiarium, som barnmorskorna skall fylla i under en månad, så att man skall kunna få fullt klart för sig hur mödravården fungerar och vidare få statistiskt belyst, om kritiken är berättigad när det gäller snabbutbildningen av distriktssköterskor för mödravård. Meningen är ju inte att vi skall försämra utan — som statsrådet framhåller — ytterligare förbättra denna vård.

Herr talman! Jag kan inte underlåta

— även om jag skulle komma att ta i anspråk ytterligare några minuter — att innan jag slutar detta anförande rekommendera de av kammarens ledamöter, som är intresserade av de blivande mödrarnas förhållanden i vår tid och i vårt samhälle, att läsa en bok, en mycket rolig bok, nämligen »Dialogen fortsätter» av Elin Wägner. Där förs i början en diskussion om de små förlossningshemmen nere i Småland — den landsända som väl både statsrådet och jag bäst känner till. Om de små förlossningshemmen, som nu alltså står på indragningsstat, förs en fullkomligt lysande dialog mellan kvinnorna i en smålandssocken och landstingsutskottet, som inte vill ha några sådana. En av kvinnorna — Stina Ek, som sedan blev riksdagsman och ställde till åtskilligt trassel under kort tid i sin kammare — profeterar om mödravården på detta sätt: »Ja, jag vet, att vår sakkunskap — d. v. s. kvinnornas — befinner sig långt under pari nu. Våra synpunkter är inte rationella och vi duger inte att försvara dem vetenskapligt. Men någon vikt kunde de kanske ändå rimligen ha. Vårt yrke att vara mödrar är ett gammalt yrke. Därför är vi betänksamma mot stor drift i förlossningsvården. Det är något irrationellt med kvinnor och födelser och kommer alltid att förbli. Tänk, om det ändå inte blir heltidstjänstgöring ens åt den efter rationaliseringen minskade arbetskraften vid denna industri? Tänk om vi ändå går mot en vändning och rationaliseringen skulle visa sig felaktig sedan den väl är genomförd? Tänk då om den järnhårda organisationen med inrutning och expediering och skickning av mödrarna som fraktgods hör till en tid som går? Det vore ju synd om landstingets och allmänhetens pengar i så fall. Man kan inte driva in barn, som man driver in skatt, sex eller sju per bevillningskrona.»

Den gången gick det mycket dåligt för kvinnorna. Ordföranden förklarade bistert, att förlossningsvården tillhörde komplexet sjuk- och ålderdomsvård, barn- och sinnessjukvård. Ett fint BB skulle bli slutstenen på den organisa-

Ang. mödravårdsverksamheten samt bristen på barnmorskor

tion, som löste den sociala omvårdnaden i länet.

Det är inte utan att författarinnan har fått rätt. Stordrift i vår förlossningsvård är kanske inte det enda idealiska. Kan vi inte finna ett annat sätt, på vilket vi inte behöver riskera att försämrade mödravården? Det föds i alla fall barn, oavsett om anslag beviljas. Det kanske finns bättre utvägar. Och jag är övertygad om herr statsrådets avsikt att välja den bästa utvägen, för att vi skall få en så god mödravård som möjligt.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag vet ju inte riktigt vad fru Hamrin-Thorell är ute efter. Vi har ju bara avsett att i anslutning till ett utredningsförslag anordna en försökskurs i Göteborg för att se i vilken omfattning man kan utnyttja distrikts-sköterskorna i den förebyggande mödravården. Jag vill understryka, att det gäller en *försökskurs* för att man skall kunna vinna en ökad erfarenhet.

Fru Hamrin-Thorell har dragit upp problemet i hela dess vidd. Hon tog sålunda upp frågan varför mödrarna vänder sig till anstalterna för att förlossningen skall ske där i stället för i hemmet, som ju tidigare var fallet.

Jag kan ju inte ange skälen för denna utveckling, men jag vill nog hävda, att det inte är en riktig historieskrivning att göra gällande, att orsaken till att mödrarna vänder sig till anstalterna är att man under 1930-talet började tunna ut antalet barnmorskor ute i landet och att det därigenom inte kom att finnas barnmorskor att tillgå. Det var väl ändå så, att samtidigt som man började bygga ut anstalterna och inrätta BB-avdelningar vid lasaretten och sjukstugorna, så kom mödrarna att vända sig till dem. Detta var det som nödvändiggjorde, att man så småningom ute i landstingen fick överväga distriktsbarnmorskeorganisationen och inte tvärtom. Det är väl klart att dessa faktorer påverkat varandra under hand, men jag bestrider att orsaken till det ökade antalet anstaltsförlossningar skulle vara, att man

började med att tunna ut antalet barnmorskor ute i distrikten.

Sedan kan vi naturligtvis diskutera vad som är fördelaktigt eller inte. Jag kan förstå mödrarnas inställning, ty anstalten bjuder ändå större möjligheter genom sina resurser om det skulle tillstöta en komplikation. Naturligtvis är det alltid besvärligt med hemförlossningar, framför allt om det också finns barn redan tidigare i familjen. De relativt trånga bostäder, som de flesta människor har, ökar naturligtvis svårigheterna.

Skulle fru Hamrin-Thorell vara av den uppfattningen, att man här bör söka vända strömmen tillbaka? Är det rimligt att tänka sig, att det kommer att ske en utveckling i den riktningen? Det är klart att vi i så fall får pröva om organisationen. Men vi vill nog först se litet mera på utvecklingen och trenden i fortsättningen.

Vidare var det också så under 40-talet, att det fanns en speciell skola — jag syftar inte på någon viss barnmorskeskola, utan på en speciell uppfattning — som verkade för att man skulle bygga ut små förlossningsanstalter och sprida dem ute i landstingen. Det skulle vara det mest ändamålsenliga. Man gjorde i allmänhet så. Jag känner väl till utvecklingen i mitt eget landsting, där vi inrättade flera stycken smärre förlossningshem med i allmänhet sex vårdplatser. Till dessa sex vårdplatser skall finnas anordningar för att kunna tillhandahålla kost o. s. v. Det har under senare år visat sig, att detta system blivit mycket dyrbart. Dagskostnaden ligger 20—30 kronor över centrallasarettens kostnader. Det är väl därför inte så orimligt, om landstingen har börjat fundera över det ändamålsenliga i att hålla förlossningsanstalter. Barnaföderskorna har i allmänhet ändå inte mer än 3—4 mil ytterligare till centrallasaretten eller till lasaretten, om jag nu tar Småland som exempel. Jag anser det naturligt att man nu är i gång med att lägga ned de små förlossningshemmen och använder dem för andra uppgifter, t. ex. för kronikervård etc., ty man kan nu erbjuda de blivande mödrarna att resa

Ang. mödravårdsverksamheten samt bristen på barnmorskor

in till lasaretten och få den vård och den tillsyn de behöver.

Jag tror alltså inte att man skall räkna med annat än en fortsatt utveckling, varigenom de små förllossningshemmen kommer att läggas ner och tas i anspråk för andra uppgifter, och det allmänna påtar sig de ekonomiska konsekvenserna för transporter av mödrar till sjukhusen. Jag kan förstå att olägenheter kan uppkomma, om det blir fråga om 24-milatransporter. Men det är väl inte så ofta som så långa avstånd kommer i fråga.

Landstingens svårigheter, framför allt under den senaste tiden, har varit att kunna hålla full personaluppsättning på lasaretten och förllossningshemmen. Det är där, som de stora vakanserna finns. Jag har också angett detta i mitt svar. Vi behöver då de barnmorskor som utbildas för den slutna vården. I det sammanhanget får man beakta, att det sker en avkortning av arbetstiden också för barnmorskorna i den slutna vården; det krävs ett större antal barnmorskor efter hand som arbetstiden reduceras. Därför måste vi, så långt det är möjligt, ta barnmorskorna till anstalterna.

Då är det inte så egendomligt, att frågan här uppkommit i vilken omfattning man skulle kunna använda sig av distriktssköterskor för en del av det arbete, som tidigare varit barnmorskornas, nämligen förebyggande mödravårdsarbete. Diskussionen i detta sammanhang får också ses mot bakgrunden av den uttunning av vår landsbygd, som vi inte torde kunna göra något åt. Vi måste på något sätt anpassa oss till en sådan pågående utveckling. Vi kan inte hålla personal i en utsträckning som om ingenting hänt under de gångna årtiondena, utan vi måste se på vad som sker utvecklingsmässigt och hur vi skall kunna anpassa oss härtill.

Jag bestrider inte, och jag har aldrig bestridit, att barnmorskorna är de mest kompetenta att svara också för den förebyggande mödravården. Men jag anser att det är nödvändigt, att man prövar andra former i den mån vi inte har tillräcklig tillgång på barnmorskor. Här

vill jag ändå påstå, att den organisationsanpassning, som gjorts av landstingen under senare år, har skett i samråd med organisationerna. Vi har haft överläggningar i förvaltningsutskottet med representanter från barnmorskeförbundet om hur den fortsatta distriktsindelningen skall läggas upp. Därvid har smärre distrikt lagts samman till större enheter, och på det sättet har antalet distriktsbarnmorskor minskat.

Det är möjligt att slutresultatet kommer att bli, att man inte kan vinna någon större fördel på att i distriktssköterskornas uppgifter lägga in en del av det förebyggande mödravårdsarbetet. Jag är litet tveksam — inte därför att jag tror att de inte skulle klara en del av dessa uppgifter, utan därför att man förmodligen kan behöva distriktssköterskorna för andra uppgifter. Jag tänker därvid närmast på den omorganisation av mentalsjukvården, som vi för närvarande diskuterar, där distriktssköterskorna i framtiden enligt de föreliggande planerna kommer att kopplas in på ett helt annat sätt än nu och därför inte kan få tid över till detta förebyggande mödravårdsarbete. Jag säger att det är möjligt, att slutresultatet kommer att bli sådant, och vi har ansett det vara riktigt att nu låta pröva den saken.

Anledningen till att det här blivit ett så stort motstånd skall jag inte direkt diskutera. Jag kan tänka mig att det delvis beror på att man fått den uppfattningen att vi skulle vara på väg att avskaffa barnmorskorna. Detta har ju inte varit fallet.

Fru Hamrin-Thorell sade vidare att man måste göra yrket attraktivt. Ja, jag skall inte diskutera löneproblemet, men fru Hamrin-Thorell sade samtidigt att till den kurs, som man hade föreslagit i fjol, fanns det ett så stort antal sökande, att det inte hade varit några svårigheter att få elever. Jag förmodar att även de, som anmält sig till denna kurs, hade kännedom om barnmorskornas villkor. Detta visar att yrket ändock är attraktivt och att det lönemässigt och över huvud taget avtalsmässigt inte är så dåligt.

Ang. mödravårdsverksamheten samt bristen på barnmorskor

Vi har haft samma diskussion då det har gällt sjuksköterskorna, men ändå kan vi tyvärr inte ta emot alla dem som vill in på våra sjuksköterskeskolor, ty vi har inte tillräckligt med skolplatser. Vi får avvisa tusentals sökande per år. Detta tyder jag så att man i allmänhet finner yrket attraktivt, eller att man under alla omständigheter räknar med förutsättningar att kunna förbättra villkoren genom de förhandlingar som organisationerna för, om inte ärligen så dock efter varje avtalsperiods slut.

Det är möjligt att man här på samma sätt som då det gäller sjuksköterskorna har att ta upp problemet om tjänstgöringsförhållandena och om arbetstiden. Sambeskattningen kommer naturligtvis också in i diskussionen, det bestrider vi inte, och vi har från regeringens sida signalerat ett eventuellt förslag i sambeskattningsfrågan på grundval av det betänkande, som framlades innevarande år. Om det blir möjligt efter det beslut, som riksdagen tog i fråga om skatterna för någon tid sedan, kan jag inte uttala mig med bestämdhet om, men jag vågar ändå säga att det fortfarande övervägs huruvida man ändock inte kan gå fram med ett sådant förslag. Detta kan eventuellt komma att bidra till att underlätta rekryteringen och framför allt att behålla i tjänst en del av de gifta barnmorskorna.

Jag vill alltså säga, att man bör uppfatta den diskuterade kursen som en försökskurs, där vi försöker att få fram vissa erfarenheter som skall ligga till grund för den fortsatta bedömningen i medicinalstyrelsen som handhar utredningen.

Fru HAMRIN-THORELL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har funnit det svårt att diskutera den eventuella omläggningen av arbetsuppgifter i den föreliggande mödravården från barnmorskorna till distriktssköterskorna utan att också beröra bristen på barnmorskor, vilket såvitt jag förstår är anledningen till att den här kursen har anordnats — funnes det ett tillräckligt antal distrikts-

barnmorskor så vore det väl inte någon anledning till en sådan omläggning. Detta är orsaken till att jag har tagit upp denna fråga i hela dess vidd.

Jag tror att orsak och verkan i fråga om barnmorskeorganisationens sönderslagning, som jag kallade det, och mödrarnas önskan att ligga på anstalterna är mycket svår att utreda. Det blir liksom en sluten cirkel som inte går att bryta — kvinnorna vågar inte ligga hemma därför att distrikten är för stora, och distrikten har inte tillräckligt mycket arbete för barnmorskorna för att ha råd att ha dem. Men detta kan vi lämna därhän.

Vad de små förlossningshemmen beträffar är det tydligt att om de kommer bort så blir det bara ännu längre väg till centralasarettens för kvinnorna. Bristen över huvud taget på barnmorskor är så stor inom den slutna vården, att där det exempelvis skulle finnas fem barnmorskor finns det numera endast två. Man tvingas därför att minska antalet patienter, vilka därigenom får längre väg.

Vad jag var rädd för, och det var också vad statsrådet började med, var att försöket med kursen i Göteborg, vilken har blivit så kritiserad av samtliga våra experter på området, skall leda till en omläggning av mödravården, som försämrar den i stället för att förbättra den.

Jag upprepar min fråga — Varför har statsmakterna inte ordnat med kurser för barnmorskeelever, när det finns kvalificerade sökande och när medicinalstyrelsen har begärt detta i stället för att välja, som jag tycker, denna nödlösning.

Det är möjligt att man kan komma fram till en omläggning av utbildningen för distriktssköterskorna så att den kontinuerligt kan innefatta utbildning även i mödravård, men jag tror inte att en sådan här snabbkurs — om man över huvud taget skall lita på expertis och fackmän — är lämplig. Den har dock blivit helt nedkritiserad av samtliga — med undantag för dem som verkligen sitter så illa till att de tar den som den nödlösning den är.

Ang. mödravårdsverksamheten samt bristen på barnmorskor

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Jag skulle inte ha begärt ordet i denna debatt, som är så ytterligt viktig både för de generationer som nu finns i landet och för de kommande, om det inte vore så att allt vad som säges i riksdagen följes med stor uppmärksamhet ute i landet. När vi debatterar en så allvarlig fråga som denna, måste man därför försöka att få med de uppgifter som behövs för att ge problemet dess rätta belysning och riktiga proportioner. Eftersom professor Bergmans uppgifter om för tidiga födselar i Göteborg har nämnts, anser jag mig vara tvungen att något närmare gå in på dessa siffror.

Professor Bergman har i sitt yttrande utgått från Alms avhandling av år 1953. Alm har statistiskt tagit reda på att det förekommer fem procent prematura förlöslningar om året i landet. Det blir totalt 5 000 prematurförlöslningar per år. Alm säger vidare, att 35 på 1 000 av de för tidigt födda barnen blir för framtiden bundna till livslång anstaltsvård. Han räknar då endast med de fall, där barnen på grund av sinnesslöhet, fallandesot eller spasticitet blir bundna till anstalt. För hela landet är det här fråga om 175 barn om året, allt enligt avhandlingen.

Med utgångspunkt från dessa siffror säger professor Bergman att i Göteborg skulle årligen födas 50 barn, som för framtiden blir bundna till anstaltsvård. Den siffran är absolut orimlig. I Göteborg förekommer cirka 6 000 förlöslningar per år. Härav skulle alltså 50 barn på grund av sinnesslöhet, fallandesot eller spasticitet komma att få vårdas på anstalt. 50 av 175 barn är ju nästan en tredjedel. 30,5 procent av dessa landets samtliga vårdbehövande barn skulle alltså födas i Göteborg. Om man kunde få fram sanningen av en sådan här uträkning, är den riktiga siffran i stället 10, eller rättare sagt 10,5 barn, vilket innebär inte fullt ett barn i månaden i stället för ett barn i veckan.

Jag är angelägen att här få fram de riktiga siffrorna, därför att man kanske annars kan skrämma mödrarna ute

i landet. Dessa mödrar bar naturligtvis, liksom alla berörda parter, fullt klart för sig, hur viktig den förebyggande mödravården är. De siffror, som här anförts, bör därför inte få stå helt oemotsagda i riksdagens protokoll.

Det bör också betonas, att den kurs, som här har diskuterats och delvis kritiserats, dock har tillstyrkts i princip av både Förste provinsialläkareförbundet och Svenska provinsialläkarnas förening. Den har tillkommit för distrikts-sjuksköterskor som redan befinner sig ute i mödravården — det antal som det här gäller är för övrigt 19 och inte 16. De har var och en på sin ort redan tidigare skött mödravårdsstationer utan den 6-månaderskurs, tre månader praktisk utbildning och tre månader teoretisk, som man nu anordnar. Jag har ingen anledning att gå in på deras kompetens gentemot barnmorskorna. Jag vill dock peka på att distrikts-sjuksköterskorna har tre års sköterskeskola, varin ingår två månader på förlöslningsanstalt, vårdanstalt och BB samt sedan 7 å 8 månaders utbildning vid distrikts-sköterskeskola. Det blir sammanlagt tre år och sju månader. Sedan kommer nu denna ytterligare utbildning.

Det har varit mycket svårt att få kurserna vid barnmorskeläroanstalten i Göteborg fullbelagda. Sedan år 1954 har endast en kurs varit fullbelagd. 1956 var det bara 11 elever, 1957 18, 1959 20 och 1958 hela 30 elever, varav 29 utexaminerades. Under sådana förhållanden tycker man nog ändå att det kan vara en rimlig lösning i en bristsituation att de distrikts-sjuksköterskor, som redan befunnit sig ute på mödravårdsstationerna och nu får denna ytterligare kompletterande utbildning, sedan skall kunna gå tillbaka och sköta det arbete som de redan de facto har handhaft.

Det bör också framhållas, att det här endast gäller en försöksverksamhet. Det är därför för tidigt att yttra sig om resultatet förrän dessa sköterskor fått denna kompletterande utbildning och förrän vi sett hur de kommer att kunna handha sitt arbete ute i länet. Med all sannolikhet kommer den förebyg-

Ang. mödravårdsverksamheten samt bristen på barnmorskor

gande mödravården i länen i varje fall icke att bli lidande på denna försöksverksamhet, snarare tvärtom.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag har egentligen inte begärt ordet för att yttra mig om den kurs som håller på i Göteborg. Jag vill dock omtala, att jag vid ett sammanträde, som vi hade i går kväll med styrelsen för vår sjuksköterskeskola, fick en uppgift om att allt kanske inte är så bra som det kunde vara vid denna kurs i Göteborg, där vi har två elever. Det är möjligt att det kan ligga något i detta påstående, även om man naturligtvis inte alltför mycket bör tro på rykten.

Jag begärde ordet närmast när fru Hamrin-Thorell gjorde sig till tolk för den underliga uppfattningen, att landstingen skulle vara de som bestämmer om hur det skall gå till i det sammanhang som vi här diskuterar. Nej, det är inte alls så! Det är i stället landets mödrar, som här beslutat hur det skall gå till, och vi i landstingen har bara att rätta och packa oss efter kvinnornas beslut. Jag representerar ett landsting, som i förhållande till sin storlek har haft de flesta små förlossningsanstalterna i landet. Sådana anstalter som förut kallades förlossningsrum, eftersom de bara har fyra à fem platser. Vi har måst lägga ned det ena efter det andra av dessa förlossningsrum uteslutande på grund av att det inte kommer några mödrar dit. Vi kan väl inte bara mala tomning i dessa förlossningsrum, om jag så får uttrycka mig. Kvinnorna reser i stället in till de förlossningsanstalter, som man tror har större resurser. Ingen vill föda barn hemma; i hela mitt landstingsområde förekom förra året blott tre hemförlossningar. Vi kan väl inte ha 20—25 barnmorskor i beredskap bara för att ta vård om dessa få förlossningar?

Nej, det är helt enkelt mödrarna som bestämmer om utvecklingen på detta område. Landstingen är som ett vax för dessa kvinnor, och vi har bara att göra som kvinnorna vill. Jag tycker att vi i det fallet handlar riktigt. Vi kan helt en-

kelt inte bortse från den förändring som skett, vilket ju också herr statsrådet här framhållit.

För övrigt är det väl likadant med barnmorskorna som med sjuksköterskorna. Jag tror att utbildningskapaciteten ganska väl skulle räckta till, om inte människorna ginge åstad och gifte sig. Det är det som är det stora felet. Om fru Hamrin-Thorell skulle hitta på någonting för att förhindra detta skulle hon väl behöva se till att vederbörande avstängdes från varje beröring med manfolk, men det är väl kanske inte värt att rekommendera.

Äktenskapsfrekvensen har ökat alltmer. Jag gjorde faktiskt i går kväll en undersökning beträffande dem som gick ut sjuksköterskeskolan för fem år sedan. Det är inte mer än en fjärdedel av dem som är kvar i vanlig tjänst hos oss. Resten har slutat därför att de har gift sig. Fastän några av dem uppehåller vikariat under vissa tider. Det är denna ökning i avgången som är orsak till att det verkar som om det skulle brista i utbildningskapacitet.

Landstingen har ett intresse av att det finns tillräckligt många barnmorskor också, det är ingen tvekan om den saken. Vi vill inte undandra mödrarna den förebyggande vård som de kan få. Men i och med att det inte finns tillräckligt många barnmorskor — främst, som sagt, därför det avgår så många till äktenskapet — måste man ju se till att de som finns kvar i första hand placeras där de verkligen behövs, och det är på de förlossningsanstalter, dit mödrarna verkligen kommer.

Jag tror att utvecklingen går dithän, att man i framtiden praktiskt taget inte kan ha några barnmorskor alls utanför förlossningsanstalterna. Endast den förebyggande vården kommer att återstå, och då är det väl inte alldeles rationellt att hålla barnmorskor, som är så väl utbildade just i förlossningsvård, bara för den förebyggande vården. Jag tror att man måste göra en kombination. Och om distriktssköterskorna, som inrikesministern här har sagt, kommer att tas i anspråk bland annat för provinsialläkar-

Ang. mödravårdsverksamheten samt bristen på barnmorskor

väsendets framtida arbete, blir det väl kanske bättre att i så fall öka antalet distriktssköterskor, så att de kan få mindre distrikt och alltså hinna både fullgöra de nya uppgifterna och samtidigt ta hand om den förebyggande mödrar- och barnvården.

Jag tror att frågan om denna förebyggande vård kan komma att få en ännu bättre lösning än vi nog inom landstingen ändå anser att vi har inom våra barnavårdscentraler och barnavårdsstationer — särskilt centralerna — om det blir så att läkarna i öppen vård kommer att i större utsträckning lieras med landstingen när det gäller övriga arbeten. Jag tror att man inte bör förhålla sig när det gäller att ta ställning i dessa frågor.

Herr talman! Jag har endast velat säga dessa ord som en liten reaktion emot påståendet om att landstingen inte skulle tillgodose de krav som kan tillgodoses. Vi rättar oss som sagt efter den utveckling som faktiskt sker, och jag tror det är bäst så.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Om det är så som fröken Mattson säger skulle jag vilja ifrågasätta, om ni inte kunde rätta professor Bergman i Göteborg. Ni har ju inte så långt till honom. Ty i det yttrande som professor Bergman lämnade till styrelsen för Göteborgs barnmorskeläroanstalt och som har gått vidare står det uttryckligen följande: »I Göteborg med cirka 6 000 förlösningsfall per år föds årligen cirka 50 barn, som för framtiden blir bundna till anstaltsvård. Det betyder, att där i vår stad nästan föds ett sådant barn i veckan. I dessa beräkningar har såsom i det föregående endast tagits med de barn, som erfordra livslång anstaltsvård och inte alla de barn, som får CP-skador av mindre svårighetsgrad.»

Om det verkligen skulle vara så, att professor Bergman alldeles har missuppfattat herr Alms avhandling, får jag väl ta tillbaka de uppgifter som jag lämnade på den punkten, men det har inte

fallit mig in att ifrågasätta deras riktighet.

Fröken Mattson säger också att de distriktssköterskor det nu gäller har arbetat i förebyggande mödravård och därför bör ha lättare att nu tillägna sig de kunskaper det här gäller. Ja, detta sägs också i statsrådets interpellations-svar, och det är klart att de inte står främmande för mödravården. Men barnmorskorna — i varje fall barnmorskeförbundet — bestrider att distriktssköterskorna har arbetat självständigt i den förebyggande mödravården. De har arbetat under läkares tillsyn och som biträden till dessa. De har inte haft någon självständig uppgift. De har inte gjort några hembesök och inte haft mottagningar. Därför kan de kunskaper, som de har såsom underbyggnad, inte vara så vidlyftiga som det kunde förefalla av fröken Mattsons inlägg.

Emot de positiva remissvar som fröken Mattson nämnde kan man ställa Svenska läkarförbundet och Gynekologförbundet, som på det bestämdaste avstyrker, liksom också samtliga lärare i de barnmorskeanstalter som har denna undervisning om hand. De ville inte ha hand om undervisningen i denna kurs. Att de sedan ställde sig lojala när kursen väl kom till stånd är alldeles självklart.

Jag kan inte föreställa mig herr Mannerskantz som ett vax i händerna på vare sig fru Mannerskantz eller någon annan kvinna i detta land, och därför betvivlar jag att det är kvinnorna som bestämmer hur landstingen skall ordna den förebyggande mödravården och förlösningsvården. Det är nog fråga om ett växelspel mellan orsak och verkan. Landstingen vill — det är alldeles självklart — ordna allting så billigt som möjligt, även om jag inte vill bestrida att de också vill ordna det bra, men det finns i alla fall stora luckor när det gäller förlösningsvården. Det kan inte vara roligt att ha det så, att avståndet till de anstalter, dit mödrarna söker sig, är sådana att de måste skumpa omkring på glashala vägar i bilar för att — och detta är ett faktum — när de kommer fram i

Ang. mödravårdsverksamheten samt bristen på barnmorskor

många fall finna att det inte finns plats för dem utan att läkarna säger att de får resa hem och vänta tills förlossningen är omedelbart förestående. Herr Mannerskantz kan inte bestrida, att kvinnorna möts av många sådana svar.

Man behöver inte vara sentimental — och jag skall inte här anlägga några sentimentala tongångar — men det finns mänskliga faktorer som man ändå i detta sammanhang får ta hänsyn till. Det kan bli psykiska chocker — det har också läkarna intygat — för dessa kvinnor som känner en sådan otrygghet inför att avstånden blir större och större, antingen de befinner sig i Småland eller i Västerbotten.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det råder väl ingen tvekan om att vi alla har ett intresse av att ordna dessa frågor på bästa möjliga sätt, och jag vågar garantera, att så ser också landstingen på saken. När det är fråga om att eventuellt lägga ner en förlossningsanstalt sker det en diskussion i landstinget efter vederbörlig beredning, där opinionen har möjlighet att komma till uttryck och där man har anledning att förvänta att också de synpunkter, som fru Hamrin-Thorell åberopade, nämligen de blivande mödrarnas problem, kommer in i diskussionen, liksom även självfallet läkarnas bedömning av möjligheterna att ta emot vederbörande vid lasarettet.

Jag uppfattade herr Mannerskantz på det sättet, att han liksom vi anser att det är oklart, hur man skall organisera den framtida förebyggande mödravården. Utredningsuppdraget åt medicinalstyrelsen hänför sig inte till bristfenomenet när det gäller barnmorskor, utan till frågan om den framtida distriktssköterskeutbildningen. Därvidlag har det ju förekommit en utbildning till tjänsten som distriktssköterskebarnmorska. Man har varit överens om att utbildningstiderna kanske är alltför långa, och därför utreder medicinalstyrelsen nu frågan om den framtida distriktssköterskeutbildningen och i samband därmed möjlighe-

terna att låta utbildningen omfatta jämväl undervisning i förebyggande mödravård. Det är väl under sådana förhållanden inte orimligt att man prövar sig fram genom denna kursverksamhet.

Det har varit många avstyrkande remissmyndigheter, men det har också varit tillstyrkande. Om jag inte missminner mig i en hast, har Gynekologförbundet tillstyrkt; under alla omständigheter har framstående gynekologer från Stockholm varit helt överens med oss i fråga om denna kurs.

Att man har varit negativ i Göteborg, den saken är klar, och det är tyvärr så, att denna negativism också har kommit till uttryck i själva utbildningen eller under kursen. En form av passivt motstånd har således kommit in i själva utbildningen och gjort det besvärligt för dem som gått på kursen — det är en sak som vi får klara av i ett annat sammanhang — och därför har naturligtvis en del av dem som nu går på kursen känt det en smula besvärande.

Jag har tidigare framhållit att jag tror, att detta delvis beror på att man från en del håll har uppfattat det hela som en aktion mot barnmorskorna och barnmorskeväsendet över huvud taget och därför med sådan energi gått emot detta arrangemang. Vi har försökt göra klart att det inte ligger till på det sättet, utan att det här gäller att tillvarata de olika arbetskrafterna för mödravården och se i vad mån man även på distriktssköterskorna kan lägga den uppgiften. Det är inte heller någon risk för att vi inte kommer att ha behov av barnmorskor så länge det föds barn i detta land.

Fru Hamrin-Thorell frågade, varför man inte anordnat kurser tidigare, när det begärdes från vederbörande myndigheters sida att man skulle lägga in ett par extrakurser. Ja, det ena skälet var att denna fråga utreddes, och det andra skälet att det ju är ett ekonomiskt problem. Det gäller således både att få fram extrakurser och att få medel till dem. Vi får därvidlag väga den ena angelägna uppgiften i förhållande till den andra.

Ang. mödravårdsverksamheten samt bristen på barnmorskor

Vi har nu ansett att situationen i fråga om barnmorskor är sådan, att vi inte kan stå till svars med den brist vi har haft på anstalterna, framför allt under innevarande sommar. Vi försöker därför nu — och jag tror att vi kommer att lyckas — att lägga in en extra kurs.

Sedan kan man säga att det är beklagligt, att lokaliteterna i Göteborg inte är de allra bästa, men detta är ändå den klinik som Göteborgs stad använder som förlossningsanstalt. Vid den kliniken sker undervisningen, och det är naturligtvis bekymmersamt, om den inte är så helt tillfredsställande. Den är dock tillräckligt tillfredsställande för att man skall kunna bedriva en klinisk verksamhet, och därför har vi inte kunnat vägra att tills vidare godtaga den som undervisningsanstalt till dess man får de nya lokaliteter, som så småningom kommer att ersätta de nuvarande.

Fröken **MATTSON** (s):

Herr talman! Jag vill bara svara fru Hamrin-Thorell, att jag är väl medveten om professor Bergmans sifferuppgifter i den reservation han fogade till beslutet om försökskursen i Göteborg. Jag har också sett alla de tidningsrubriker, som denna sak har föranlett. Jag kan bara säga — tyvärr har jag inte någon svart tavla för att demonstrera detta för kammararens ledamöter — att han måste ha räknat fel. Följer man sifferuppgifterna i Alms avhandling från 1953 kommer man till att det är 10,5 och inte 50 prematurt födda barn per år i Göteborg som lider av sinnesslöhet, fallandesot eller spasticitet. Detta har även påpekats i göteborgspressen.

Jag har också klart för mig att dessa distriktssköterskor tidigare inte självständigt har lett en mödravårdsstation utan stått under läkare, men såvitt jag förstår kan inte heller barnmorskor helt självständigt sköta sådana stationer; även de måste vara underordnade läkare. Jag ser helt enkelt saken så, att det ur den förebyggande mödravårdens synpunkt och för mödravården över huvud taget är bättre att dessa distriktssköters-

kor — som ändå på grund av barnmorskebristen måste ägna sig åt sådana uppgifter — får ytterligare denna kurs utöver sin praktik vid centralerna. Jag tror att detta kommer att skänka ytterligare säkerhet åt mödrarna i de landsändar, dit sköterskorna återvänder från provkursen. Ty vad man än säger om lokalsvårigheter m. m. så är lärarkrafterna vid barnmorskeläroanstalten i Göteborg synnerligen goda. Mödrarna behöver inte tro att det är undermåligt utbildade sköterskor som kommer tillbaka från kursen utan tvärtom.

Över huvud taget anser jag att man inte kan yttra sig om denna försökskurs innan vi fått se resultaten. Det är dock bara ett försök som medicinalstyrelsen och inrikesministern har påbörjat i samarbete med landstingen.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Jag tror att det måste ligga något fel i den uppgift som statsrådet lämnade, ty Sveriges läkarförbund och Svenska gynekologförbundet delar helt professor Bergmans uppfattning, att den i kursplanen föreslagna praktiska utbildningen på tre månader är otillräcklig och inte kommer att kunna bibringa eleverna tillräcklig praktisk obstetrisk utbildning för att ge nödortfört kompetens att sköta förebyggande mödravård och lämna hjälp i akuta obstetriska nödsituationer. Detta står i det yttrande som han har avgivit.

Jag tycker att debatten i alla fall har varit givande på många sätt, och jag skulle vilja sluta med att tacka statsrådet för svaret. Jag är alldeles övertygad om att vi alla, som deltagit inte bara i denna debatt utan också i den offentliga diskussionen utanför riksdagen, är drivna av en ärlig vilja att försöka ordna den förebyggande mödravården så bra som möjligt. Om statsrådet och experterna kommer till den uppfattningen, att denna kurs inte är tillräcklig och inte ger den nödvändiga kompetensen, så är jag alldeles övertygad om att man kommer att söka sig fram på andra vägar.

Ang. personalförstärkning vid statens pris- och kartellnämnd

Jag står inte alls främmande för att detta är ett försök — det kan slå bra ut, det kan också ge otillfredsställande resultat. Man får bara hoppas att vi till sist skall finna den bästa vägen.

Herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Får jag bara säga att Gynekologförbundet i princip godtog kursen. Man hade önskat en utbildningstid av åtta månader i stället för de sex, men man var överens om själva principen, och detta var ju i sammanhanget det viktigaste.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelser med vissa OEEC-länder rörande reglering av fordringar och skulder i anledning av den europeiska betalningsunionens likvidation, m. m.

Beträffande detta utlåtande hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation jämte i ämnet väckt motion.

Även beträffande detta utlåtande hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 24 och memorial nr 25.

Ang. personalförstärkning vid statens pris- och kartellnämnd

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om personalförstärkning vid statens pris- och kartellnämnd, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 183 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 13 november 1959, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll angivna riktlinjer för en förstärkning från och med den 1 januari 1960 av den prisövervakande verksamheten hos statens pris- och kartellnämnd, m. m., dels ock medgiva, att den i avlöningsstaten för statens pris- och kartellnämnd upptagna anslagsposten till Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal finge för budgetåret 1959/60 överskridas med högst 110 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 612) och den andra inom andra kammaren av herrar *Magnusson* i Borås och *Cassel* (II: 726), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen nr 183,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lindblom* (I: 613) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimmerfors* (II: 725), i vilka likaledes hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 183.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 612 och II: 726 samt I: 613 och II: 725,

Ang. personalförstärkning vid statens pris- och kartellnämnd

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 13 november 1959 angivna riktlinjer för en förstärkning från och med den 1 januari 1960 av den prisövervakande verksamheten hos statens pris- och kartellnämnd, m. m.;

b) medgiva, att den i avlöningsstaten för statens pris- och kartellnämnd upptagna anslagsposten till Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal finge för budgetåret 1959/60 överskridas med högst 110 000 kronor.

Därjämte hade utskottet hemställt, att förevarande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Ivar Johansson, Pålsson, Axel Johannes Andersson, Ragnar Bergh, Nestrup, Skoglund* i Doverstorp, *Rubbestad, Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Etmén*, herr *Wedén*, fröken *Karlsson* samt herr *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 612 och II: 726 samt I: 613 och II: 725, avslå Kungl. Maj:ts förslag.

På gjord proposition beslöt kammaren, att förevarande ärende nu skulle företagas till avgörande.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! Det nu föreliggande ärendet gäller en av de många följdverkningarna av omsättningsskatten. Departementschefen och utskottet har menat att den allmänna varuskatten skulle kunna innebära risker för prishöjningar av större format än själva skatten i och för sig skulle motivera, och på grund av detta antagande har utskottet liksom departementschefen föreslagit att en skärpning av samhällets prisövervakning skall komma till stånd. Utskottet anser att såväl statens pris- och kartellnämnd som en del av priskontoren för det ändamålet behöver personalförstärkningar. Departementschefen

och utskottet har med andra ord på grund av en misstanke proponerat att ytterligare tjänstemän bör tillsättas för att hjälpa de befintliga organen att i fortsättningen övervaka prissättningen.

De 14 reservanterna hävdar att varus kattens verkningar i prishänseende ganska säkert kommer att göra sig gällande alldeles oberoende av om man vidtar eller inte vidtar åtgärder av den typ, som Kungl. Maj:t och utskottet har föreslagit. Det är klart att ingendera meningsriktningen kan bevisa något i fråga om behovet av den förstärkning som här föreslås. Det gäller en bedömningsfråga, och bägge uppfattningarna bygger på ett antagande.

Emellertid brukar både statsutskott och riksdag vara rätt försiktiga med att inrätta nya tjänster, och det är knappast en stark motivering för att inrätta nya tjänster, att man misstänker att någonting kan komma att ske. Det är väl tids nog att göra utökningen den dag man har konstaterat att ett behov föreligger. Skulle man följa den andra linjen och inrätta tjänster bara på misstanken att det eller det kan hända, skulle förvaltnings- och administrationsapparaten här i landet säkert bli alldeles för stor.

Jag är på det klara med att man från utskottets sida kan komma med en invändning, och jag skall redan i förväg bemöta den. Jag föreställer mig att den invändningen möjligen kan utgå ifrån att den borgerliga oppositionen ju godtog personalförstärkningen vid länsstyrelserna. Det var endast i fråga ordinariesättningen som vi hade en annan mening än regeringen. Den frågan kan alltså ställas: Varför har oppositionen inte samma inställning i den här frågan? Till det vill jag kort och enkelt svara att om man vidtar en personalförstärkning på ett håll, så är det väl därmed inte sagt, och än mindre bevisat, att det finns anledning att vidta förstärkningar på ytterligare ett eller flera håll. Den invändningen vill jag därför redan på förhand avfärda såsom opåkallad.

Jag skall, herr talman, inte ge mig in på något längre resonemang. Jag tycker att saken är ganska klar. Utskottet till-

Ang. personalförstärkning vid statens pris- och kartellnämnd

styrker Kungl. Maj:ts proposition på grund av att det hyser en misstanke om att det blir så och så. Vi reservanter avstyrker propositionen därför att vi anser att det är tids nog att införa en ytterligare utbyggnad och påbyggnad av administrationen och kontrollapparaten den dag man har konstaterat att det finns ett behov av det.

Jag ber, herr talman, att med det sagda få yrka bifall till den reservation som är fogad till det föreliggande utskottsutlåtandet.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Till vad reservanternas talesman här har sagt skulle jag såsom motionär endast vilja lägga att jag tycker att statsrådet borde ha observerat att det här i landet i våra dagar sedan rätt lång tid tillbaka faktiskt råder konkurrens på alla möjliga områden, även inom minuthandeln. Inom detaljhandeln har vi Konsums olika butikskedjor, vi har EPA, Tempo och Hemköp och alla möjliga sådana affärsföretag som sannernligen inte underlåter att konkurrera med varandra när det gäller både varupriser och kvaliteter. Därför syns det mycket förmätet att redan från början utgå ifrån att den nya skatten kommer att tas till intäkt för prishöjningar som är otillhöriga och större än själva skatten betingar.

För en socialdemokratisk regering kan det ju sägas vara en naturlig sak att gripa varje lämpligt tillfälle att utvidga administrationen och öka samhällets kontroll över allt möjligt. Men jag tycker inte att det framlagda förslaget är sakligt motiverat. Det kan finnas en ideologisk motivering för det men knappast en saklig sådan.

I Sydsverige pågår faktiskt för närvarande en kampanj inom vissa branscher, bl. a. på charkuteriområdet, där det görs punktframstötter med prissänkningar på vissa varuslag som av konkurrenterna bemöts med liknande eller t. o. m. större sänkningar. Detta skulle ha skett även om det funnits en omsättningsskatt. Läget i dag är inte sådant att man har an-

ledning att tro att handeln kommer att underlåta att verkligen vara konkurrensvillig. Det råder ingen varubrist, snarare finns det ett varuöverflöd, och detta innebär ju i sig självt ett incitament till konkurrens. Jag tycker därför att man a priori borde kunna utesluta de av Kungl. Maj:t och utskottet här befarade följderna av omsättningsskattens införande, utom möjligen på några enstaka områden. Till de sistnämnda hör inte den vanliga detaljhandeln, utan dessa områden berör snarast sådana köpare som är vana att själva se upp med priser och kvaliteter.

Jag tror alltså att detta mera är en ideologisk fråga än en sakligt motiverad framställning. Jag instämmer i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Pålsson har riktigt återgivit de synpunkter som utskottet haft på denna fråga, och jag kan utgå ifrån vad han sade. Utskottet betraktar såsom angeläget att man vid övergången till omsättningsskatt tillser att inte sådana pridförändringar uppkommer som i och för sig inte motiveras av omsättningsskatten. Utskottet anser att det är högst angeläget att en övervakning finns på det området, och det förslag till skärpt övervakning, som nu föreligger, är såsom utskottet ser det relativt blygsamt tilltaget. Det skiljer sig ifrån de personalförstärkningar som måst vidtas på uppbördsorganisationens område — den fråga som vi diskuterade förra veckan och som blir föremål för gemensam votering i morgon — på det sättet att det i det senare fallet var fråga om att inrätta ordinarie tjänster. Nu föreligger inget förslag om någon ordinarie tjänst.

Förra gången gick reservanternas emot Kungl. Maj:ts förslag av det skälet att de inte ville vara med om att inrätta ordinarie tjänster för arbetsuppgifter som man ansåg vara av övergående karaktär. Nu yrkar man avslag, fast det inte är fråga om ordinarie befattningar. Jag tycker att reservanternas logik i det fallet inte är alldeles oklanderlig.

Ang. personalförstärkning vid statens pris- och kartellnämnd

Utskottet anser att vad som föreslås är erforderligt för att förbättra den övervakning man har, och utskottet har därför ansett sig kunna tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som är detsamma som pris- och kartellnämndens egna önskemål i ärendet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! Denna fråga är, som herr Pålsson sade, en efterdyning till omsättningsskattens införande.

Som herr Gillström nämnde, var vi i oppositionen i förra veckan inte med på att göra de skatteövervakare till ordinarie tjänstemän, som under alla omständigheter måste tillsättas när omsättningsskatten genomförts. Vi ville göra dessa tjänstemän till extra ordinarie eller extra, ty vi ansåg att det inte var så bråttom att göra dem till ordinarie.

I dag gäller det att anställa ytterligare nytt folk, visserligen icke ordinarie utan extra, denna gång personal för att hjälpa till att se efter så att inte någon handlande skulle råka ta ut litet grand för mycket i ersättning — handlarna har ju rättighet att ta ut ersättning för det arbete de har med att klara skatteindrivningen.

Vi i oppositionen anser inte att det är nödvändigt att inrätta dessa tjänster nu. Enligt vår mening måste det först visa sig att ett behov föreligger. Tjänsterna skall inte inrättas enbart därför att det kan misstänkas att de kan behövas. Jag kan inte se att det är något fel i den logiken. Vad det nu gäller är ett helt annat slag av tjänstemän än dem det gällde förra veckan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag skall bara göra några påpekanden i anslutning till den korta debatt som här har förts.

Först och främst får vi konstatera att alla är angelägna om att kostnadsläget

här i landet hålls nere så mycket som möjligt. Vi är också, tror jag, samtliga överens om att omsättningsskatten kan medföra prisstegringar till följd av marginalökningar på olika håll i produktionsledet och i handeln.

Under sådana omständigheter borde man också dra ut konsekvenserna av detta och erkänna att det finns skäl för de samhälleliga organen att mera noggrant följa prisutvecklingen sedan omsättningsskatten trätt i kraft.

I den mån man kan spåra en sammanhängande tanke i reservationen tycker man sig finna att det även från reservanternas sida erkännes att prisövervakningen kan behöva bedrivas noggrannare än fallet varit under pris- och kartellnämndens tidigare verksamhet, men reservanterna anser att nämnden redan nu har tillräcklig personal för att ta på sig dessa arbetsuppgifter.

Det har angetts i den proposition, som har legat till grund för det utlåtande vi nu diskuterar, att en viss omläggning av pris- och kartellnämndens verksamhet kan bli följden, och en viss sådan omläggning låter sig också göras, men det sägs också i propositionen att om effektivare prisövervakning har nämnden inte de personella resurserna till.

Jag tillåter mig vidare, herr talman, att bara erinra om följande.

1956 antog riksdagen regeringens förslag om en omläggning av hela lagstiftningen rörande konkurrensbegränsning. Som en följd av detta omorganiserades den dåvarande priskontrollnämnden för delvis nya uppgifter, som skulle vara av mer prisövervakande och prisstuderande karaktär än de uppgifter som tidigare varit grundvalen för priskontrollnämndens huvudsakliga verksamhet.

Bakom den omorganisationen fanns en enhällig utredning på partsbasis. I utredningen fanns företrädare för de olika branscherna och för de olika politiska partierna. Efter mycket ingående diskussioner kunde denna utredning, så oenhetligt sammansatt som den var, ena sig om det förslag som sedan framlades i proposition, dock med vissa bestämda förändringar. Dessa gick i huvudsak ut

Ang. personalförstärkning vid statens pris- och kartellnämnd

på just att begränsa personalen i större utsträckning än vad den enhälliga utredningen föreslagit, detta i det naturliga intresset att hålla tillbaka administrationskostnaderna så långt det var möjligt. Det framhölls vid den tidpunkten — och jag tror att jag framhöll det också i riksdagsdebatten — att erfarenheterna fick visa huruvida den personaluppsättning som pris- och kartellnämnden skulle få komma att visa sig tillräcklig för de nya uppgifter som nämnden ställdes inför. När man sålunda nu lägger på nämnden delvis nya uppgifter och genomför en viss omläggning av dess verksamhet, har vad som här framhållits från nämndens sida övertygat mig om att detta — om man samtidigt vill ha en effektiv prisövervakning — icke kan ske utan att man också tar konsekvensen och ger nämnden en viss, mycket begränsad förstärkning. Icke ens den tillfälliga förstärkning som här föreslås skulle öka nämndens personal till det antal som en enhällig utredning — då man delvis tänkte sig andra huvuduppgifter för nämnden — föreslog år 1955. Jag tycker därför att det finns alla skäl att allvarligt överväga huruvida inte konsekvensen bjuder — om man vill hålla priserna nere — att också ge nämnden den förstärkning som utskottsmajoriteten för sin del velat tillstyrka.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag har funderat på om denna proposition blivit framlagd, ifall omsättningskatten blivit konstruerad så att den alltid varit synlig. Jag förmodar att man då inte ansett att det hade varit något skäl till det. Nu är det således enbart den omständigheten — om det är av psykologiska skäl eller inte skall jag inte försöka utreda här — att det finns möjlighet att ta ut ett större belopp än skatten som gjort att man föreslagit förstärkning av pris- och kartellnämnden. Jag skulle tro att omsättningskatten får den verkan att priskonkurrensen blir stimulerad. Det kan finnas de som konkurrerar just genom att visa att de inte lägger på någonting. Priskonkurrensen

kommer, som jag nyss sade, att göra sig gällande alldeles oberoende av om skatten finns eller inte, eftersom viljan till konkurrens inte minst i detaljhandeln är så utpräglad och har varit det sedan några år. Jag angav exempel på detta i mitt förra anförande. Eftersom jag har anledning att följa vissa branschers minuthandel har jag en bestämd erfarenhet av att alla dessa farhågor är obefogade.

Priskontrollnämnden har väl i varje fall knappast någon anledning att lägga sig i saker och ting förrän man sett att det uppstår något behov av det. Till dess kan man väl lugna sig. Det är därför som jag sade att det är ideologiska skäl mer än sakliga som föranlett denna proposition.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag erkänner gärna, herr Mannerskantz, att det finns priskonkurrens på de flesta områden. Men det är väl inte heller obekant för herr Mannerskantz att denna konkurrens på åtskilliga områden är mycket ofullständig. Om herr Mannerskantz haft tillfälle att följa pris- och kartellnämndens verksamhet under den tid då den nya lagen varit i kraft lika bra som herr Mannerskantz säger sig ha följt vissa branschers prisutveckling, skall han ha kunnat finna otaliga exempel på att konkurrensen varit ofullständig och att konsumenterna redan under nuvarande förhållanden fått betala ett högre pris än som kan anses skäligt. Den risken ökar uppenbarligen, hur än omsättningskatten redovisas. Erfarenheten från år 1947, då vi tog bort den omsättningskatt som vi haft under kriget, gav vid handen att konsumenterna i många fall icke fick så stor pris-sänkning som då skulle ha varit möjlig. Jag tror därför att det är utomordentligt viktigt att vi just när den nya varuskatten träder i kraft har resurser att följa prisutvecklingen. Om man är övertygad om att konkurrensen icke kommer att ge anledning till några marginalökningar, då borde det väl vara av intresse att man också får detta fullständigt redo-

Ang. personalförstärkning vid statens pris- och kartellnämnd

visat. Jag kan inte inse annat än att det faktiskt inte förekommit några skäl som talar mot att kammaren skulle följa utskottsmajoritetens förslag.

Herr CARLSSON, GEORG, (cp):

Herr talman! Jag tillhör också dem som motionerat om att handlarna skulle få en viss ersättning för besväret att leverera in skatten, men det avsågs här i riksdagen förra veckan med motive- ringen att prisbildningen var fri. Man behövde bara lägga på priserna så att man fick en viss kompensation för arbetet med skatten. När vi kommer fram till denna sak tycks det inte vara riktigt så, men vi får väl hålla fast vid att pris- bildningen är fri. Ingen priskontroll- nämnd kan hindra en handlare i lands- orten med höga frakter att ta mera be- talt. Det kan vara berättigat många gånger. Tar han så höga priser att kun- derna vänder sig till annat håll, får han naturligtvis slå igen.

Jag tycker det är logiskt fullständigt riktigt när reservanterna yrkar avslag även i denna fråga, ty man har ju under alla dessa år, allt sedan den stora pris- kontrollnämnden utvecklades, varit med om vissa prishöjningar. Man har varit med om ökade kostnader för handeln på grund av det ena och det andra. Det är klart att handeln då också ansetts böra ha ökade marginaler. Nu är det ju 4 pro- cent som skall betalas in. Om en hand- lare då lägger på 5 procent borde detta vara rimligt. Jag tror inte man kan före- brå honom för det, ty fri prisbildning råder. Är det så att någon går för långt, blir ju konkurrensen avgörande till sist. Då tror jag inte det spelar så stor roll om man sätter till några stycken tjänste- män som skall kontrollera prisbildning- en. Jag tycker att reservanternas sätt att uttrycka saken är riktigt, att man skall vänta och se om det kommer att visa sig att handelns män tar ut mer än vad som kan anses skäligt. Jag tror inte det finns någon anledning att gå brådstörtat till väga. Det finns anledning att vara för- siktig när varorna stiger i pris och när risken finns att omsättningen på grund

därav skall minska. En sådan situation kunde i stället vara en sporre att hålla tillbaka priserna, ty det finns ju inte mer pengar än det finns. Därför kan man sälja mera om varorna är billiga. Det är väl detta som inverkar på den allmänna konkurrensen.

Jag ber att få instämna med reservan- terna.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! När jag hörde herr stats- rådet blev jag allt mer övertygad om att man här är i färd med att återinföra krångel på ett område där det kunde ha varit onödigt. Jag skulle ha förstått om man hade sagt, att detta är en omsätt- ningsskatt, som vederbörande skall re- dovisa men att det inte alls varit fråga om vad vederbörande själv skulle lägga på varorna så att han skulle kunna kom- pensera sig själv genom högre priser. Nu skall det kontrolleras att han inte lägger på för mycket, och det är i sin ordning, men det hade varit betydligt enklare om man hade gett handeln er- sättning för det extra arbetet och pri- serna sedan fått reglera sig på vanligt sätt genom den fria konkurrensen. Den- na är visserligen kvar, men handlarna skall nu också ha hängande över sig vet- skapen om att priskontrollen skall se till att de inte tar ut för mycket på en viss vara eller på hela sortimentet.

Herr talman! Vi får ju på detta sätt en hel grupp nya funktionärer i administ- rationen, vilka vi helt enkelt kunde ha sluppet ifrån genom att göra det hela litet enklare och inte baka in skatten i varupriset på sätt som nu är meningen.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag är ledsen att jag gett anledning till en förlängning av debat- ten. Jag vill bara framhålla att den ar- gumentering som anförts av de två se- naste talarna har jag svårt att förstå. Nu säger man att det inte behövs någon prisövervakning eftersom det ligger i handlarnas intresse att av konkurrens- hänsyn hålla priserna nere. Tar en

Ang. personalförstärkning vid statens pris- och kartellnämnd

handlare för mycket för sina varor, får han ta konsekvenserna i risken att kunderna vänder sig till andra handlare. Men är inte detta att bevisa litet för mycket? Jag tror att herrarna har råkat ut för just den fataliteten. Då kunde nämligen slutsatsen bli att hela den konkurrensbegränsande lagstiftning som vi har och där pris- och kartellnämnden har en viktig strategisk uppgift att fylla är överflödig. Vi har konkurrens. I själva verket är sanningen den att denna konkurrens i vissa avseenden är bristfällig, och i vissa avseenden kan man till och med tala om en skadlig form av konkurrensbegränsning. Det är där som pris- och kartellnämnden, näringsfrihetsombudsmannen och näringsfrihetsrådet som domstol har uppgifter att fylla.

Jag tror alltså, att de argument som här anförts inte har något att göra med de nya uppgifter som pris- och kartellnämnden har ställts inför. Det är tvärtom en argumentering vars konsekvens borde vara att man sade: alla former av lagstiftning på konkurrensbegränsningens område och alla organ på detta område i vårt förträffliga samhälle är överflödiga. Jag tror vi skall akta oss för en sådan argumentering.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Med anledning av vad statsrådet sade i sitt förra anförande vill jag säga två saker. Den ena är att förra gången vi hade omsättningsskatt och det behövdes prisövervakning rådde en utpräglad varubrist, medan vi i dag har en mycket stor tillgång på varor. Detta är ett helt annat läge.

Mitt andra påpekande gäller att statsrådet sade att vi i alla fall måste ha personal så att vi kan övervaka om det sker några otillbörliga prishöjningar. Men pris- och kartellnämnden har ju en apparat, vars avskaffande jag som motionär inte har påyrkat. Jag har yrkat att vi inte skall lägga oss till med ytterligare personal. Det finns alltså resurser att följa prisutvecklingen, såsom statsrådet själv framhållit att man har gjort

under den närmast gångna tiden. Jag tycker inte att de skäl som statsrådet anför är starka.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman! I och för sig är det kanhända för länge sedan nog sagt i denna debatt. Jag vill emellertid komplettera resonemanget med några ord.

Jag är ense med övriga talare från reservationsidan om att det här gäller något som kontrollerar sig självt i mycket stor utsträckning. Det förhåller sig inte på det sättet att vi enbart har privathandlare som skall övervakas, utan vi har också en ganska slagkraftig konsumentkooperation. Konkurrenten mellan de olika typerna av handlande medför väl att det inte är så lätt att lägga på vilka kostnader som helst utöver skatten och samtidigt klara sig i konkurrensen. Jag tror att det är uttryck för överdrivna farhågor att — som jag yttrade i mitt första anförande — bygga upp en rekrytering på en misstanke och inte på ett behov.

Nu försökte herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet att i slutet av sitt första anförande ge oss, som står på denna sida, ett tröstens ord. Han hänvisade till vad en kommitté som slutade sitt arbete för ett antal år sedan föreslog samt yttrade i anslutning här till att även om kammaren nu följde departementschefens och utskottets förslag så blev förstärkningen inte ens så stor som kommittén på den tiden hade föreslagit. Men jag ifrågasätter om det här gäller direkt jämförbara förhållanden. På den tiden gällde det att avveckla en på grund av krig och krisförhållanden alltför stor kontrollapparat, när vi kommit in i ett något lugnare skede. Det var väl ganska rimligt och mänskligt att kommittén då gick något varsamt fram. Det var dock människor man skulle handskas med. Jag är inte övertygad om att kommitténs förslag så där kallt och krasst återspeglade behovet av personalminskning. Förslagen kunde nog också vara uppblandade med någon procent hänsyn.

Ang. personalförstärkning vid statens pris- och kartellnämnd

Nu gällde det att skaffa en kontrollapparat för en fredskris. Här har väl i stort sett inte hänt mycket annat än att vi lagt på oss själva en omsättnings-skatt. Det tycker jag inte bör kräva precis samma apparat, och därför vill jag för min del inte godkänna den personalkader, som kommittén en gång i tiden redovisade, som en norm för vad som behöves i detta sammanhang. Det är nog en god regel att man skall invänta behovet innan man anställer folk. Att anställa folk enbart på misstanke medför som jag sagt tidigare ett alltför kraftigt tillskott till en växande administration. Denna växer nog tillräckligt bra ändå utan slika åtgärder.

Jag vidhåller, herr talman, mitt tidigare yrkande.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Tillåt mig att rätta till ett missförstånd som jag tror att herr Pålsson gjorde sig skyldig till. Den kommitté jag talade om avslutade sitt arbete först på hösten 1955, och det var då fråga om att lägga om den tidigare lagstiftningen. Det gällde således inte något läge med allmän varubrist, vars verkningar kunde föras tillbaka till kriget.

Jag vill sedan erinra om att löntagarnas organisationer år efter år fört fram krav på en förstärkning av krisorganens personalorganisation bl. a. med utgångspunkt från de rekommendationer som man år 1955 var ense om i denna av parter sammansatta kommitté. Såvitt jag erinrar mig, har det också burits fram motioner i den riktningen, och såväl TCO som LO har ansett att pris- och kartellnämnden inte har tillräckliga resurser för att utföra de uppgifter som de har att utföra. Jag har inte känt mig övertygad om att dessa önskemål varit berättigade, men jag måste säga att det med hänsyn till de ökade uppgifter, som pris- och kartellnämnden nu får, är oundvikligt med en förstärkning av resurserna.

Herrarna glömmet i dag en sak i argumentationen, och det är att varuskatten inte bara skall betalas av detaljhandlare, lanthandlare och Kooperativa för-

bundet, utan varuskatten drabbar — som vi vet — generellt med några få undantag när, och över hela det fält som varuskatten drabbar råder sannerligen inte alltid fri konkurrens. Redan de utredningar som under nuvarande förhållanden verkställts av pris- och kartellnämnden visar att det brister en hel del i det hänseendet. Tack vare den publicitet som dessa utredningar fått har ibland rättelse kunnat ske — en rättelse som inte uteslutande kommit till stånd på grund av konkurrensmomentet.

Herr PÅLSSON (cp):

Herr talman, bara ett par ord!

Med anledning av herr statsrådets senaste anförande vill jag göra den kommentaren att jag var och är helt medveten om att den kommitté som vi talade om slutförde sitt arbete år 1955. Jag vill bara konstatera — återigen med angivande av detta årtal — att även om vi då inte hade de besvärigheter i handels- och försörjningshänseende, som herr statsrådet nyss nämnde, bevisar bara detta hur oändligt svårt det är att komma till rätta med dessa problem. Det tog hela tio år att hyfsa en ekvation, som vi var tvungna att uppställa under kriget. Detta slutade år 1945 och först år 1955 nådde vi dithän att vi kunde avveckla en del av denna apparat. Detta är enligt mitt sätt att se en ytterligare anledning till att gå försiktigt fram och inte handla i oträngt mål.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag är ledsen att nödgas korrigera herr Pålsson ytterligare en gång. Upprepade gånger fram till dess att denna kommitté tillsattes skedde det i priskontrollagen och i detta lagstiftningskomplex förändringar, som just föranleddes av de omständigheter herr Pålsson talade om. Vad denna kommitté hade till uppgift att utreda var att man nu åtminstone försöksvis skulle komma fram till en ordning som — om den visade sig utveckla sig väl — kanske skulle kunna få en mera permanent karaktär.

Ang. rätt till förlust- och resultatutjämning vid beskattningen

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pålsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 190, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herrar *Mannerskantz* och *Pålsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 61.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets memorial nr 191 och 192.

Föredrogos statsutskottets memorial nr 193, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående riktlinjer för administrationen av den allmänna varuskattens m. m.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte

företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls vad utskottet sålunda hemställt.

Sedermåra godkändes på gjord proposition den i memorialet föreslagna voteringspropositionen.

Herr talmannen yttrade, att, under förutsättning att den nu godkända voteringspropositionen bleve godkänd även av andra kammaren, gemensam omröstning i ärendet komme, såsom tidigare meddelats, att anställas vid kamrarnas sammanträden under morgondagen.

Föredrogos statsutskottets memorial nr 194, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckt förslag om ersättning åt företagare för uppbörds- och redovisningsarbete i samband med allmän varuskatt.

Sedan kammaren bifallit utskottets hemställan om ärendets företagande till avgörande efter allenast en bordläggning, lades utskottets i memorialet gjorda anmälan till handlingarna.

Ang. rätt till förlust- och resultatutjämning vid beskattningen

Föredrogos bevillningsutskottets betänkande nr 62, i anledning av väckta motioner angående rätt till förlust- och resultatutjämning vid beskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 56, av herr *Kronstrand m. fl.*, och II: 77, av herr *Stenberg m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte

1. besluta införa rätt till förlustutjämning och till resultatutjämning vid beskattningen i enlighet med av 1957 års skatteutredning i dess betänkande SOU 1958: 35 framlagda författningsförslag, till vilka förslag i motionerna hänvisats, samt

Ang. rätt till förlust- och resultatutjämning vid beskattningen

2. besluta om fortsatt giltighet av förordningarna dels av den 11 maj 1951 (nr 230) med provisoriska bestämmelser om särskilda investeringsfonder för ersättande av förlorade inventarier och lagertillgångar, dels av den 19 februari 1954 (nr 40) med provisoriska bestämmelser om särskild investeringsfond för ersättande av avyttrat fartyg;

B) de likalydande motionerna I: 84, av herrar *Birke* och *Sveningsson*, samt II: 112, av herr *Darlin m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte antaga de av 1957 års skatteutredning i dess betänkande SOU 1958: 35 framlagda författningsförslagen; ävensom

C) de likalydande motionerna I: 281, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 352, av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

1. att proposition angående förlust- och resultatutjämning snarast måtte föreläggas riksdagen; samt

2. att skyndsamt utredning måtte företagas rörande den tekniska utformningen av ett allmänt jordbrukskonto samt rörande utjämningsregler i övrigt särskilt anpassade för förvärvskällornas fastighet och rörelse.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 56, av herr *Kronstrand m. fl.*, och II: 77, av herr *Stenberg m. fl.*;

2) att de likalydande motionerna I: 84, av herrar *Birke* och *Sveningsson*, samt II: 112, av herr *Darlin m. fl.*; ävensom

3) att de likalydande motionerna I: 281, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 352, av herr *Hedlund m. fl.*,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört, av riksdagen lämnas utan afgärd.

Utskottet hade tillika hemställt, att förevarande ärende måtte företagas till

avgörande efter allenast en bordläggning.

Vid betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar *Hagberg*, *Spetz*, *Gustaf Elofsson*, *Söderquist*, *Bengtson*, *Nilsson* i Svalöv, *Kollberg*, *Vigelsbo*, *Gustafson* i Göteborg och *Darlin*.

På gjord proposition beslöt kammaren, att förevarande ärende nu skulle företagas till avgörande.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Beträffande klämman i bevilningsutskottets betänkande föreligger inga meningsskiljaktigheter. Utskottet är alltså enigt om att, i den mån motionerna inte kan anses besvarade genom vad utskottet anfört, avstyrka samtliga de här nämnda motionerna.

Däremot har till detta betänkande knutits ett särskilt yttrande, undertecknat av bevilningsutskottets borgerliga utskottshalva. Jag skulle därför gärna vilja säga ett par ord i anslutning till detta särskilda yttrande, innan ärendet avgöres.

De tio borgerliga utskottsledamöterna erinrar om att man från borgerligt håll under en följd av år har framfört krav på att vår svenska skattelagstiftning skulle, som är fallet i de flesta länder vilka kan jämföras med oss i sådana sammanhang, kompletteras med regler som medför rätt till öppen förlust- och resultatutjämning vid inkomstbeskattningen. Dessa våra framstötter, vilka som jag nyss antydde har ägt rum under en tämligen lång följd av år, ledde, som kammarens ledamöter kanske erinrar sig, omsider till resultat. Regeringen tillsatte en utredning, 1957 års skatteutredning, för att ta hand om denna sak. Denna utredning har arbetat med en erkännansvärd snabbhet. Den är redan färdig, den avlämnade sitt betänkande i fjol, och regeringen har ju nu tillkännagett att den till nästa års riksdag har för avsikt att lägga fram förslag om sådan komplettering av våra nu gällande skatteregler, att rätt medges till öppen förlustutjämning. Det är med anledning av detta regeringens löfte som vi på den

borgerliga sidan har avstått från att yrka bifall till motionerna. Vi har sålunda associerat oss med den andra hälften av utskottet i detta hänseende. Dock har vi velat i detta särskilda yttrande understryka ungefärligen följande.

Vi vill, som vi säger i detta sammanhang, »betona, att vi ser den komplettering av den svenska skattelagstiftningen, som det här gäller, som en rättvisefråga» — det är en synpunkt, som vi ständigt har understrukit i dessa sammanhang — »av väsentlig betydelse för det övervägande flertalet mindre och medelstora företag inom framför allt handel, hantverk, industri och jordbruk». Detta understrykande är för kammarens ledamöter väl bekant. Vi har från vårt håll upprepade gånger gjort samma påpekande. Vi återupprepar det här. Vi förväntar, med den motivering som jag här har antytt, att den proposition som regeringen enligt vad jag förut sade aviserat till nästa år skall innehålla förslag om rätt till såväl öppen förlust- som öppen resultatutjämnning vid inkomstbeskattningen. Det är kärnpunkten i detta korta särskilda yttrande, på vilket jag med dessa få ord velat fästa kammarens uppmärksamhet.

I detta anförande instämde herrar *Spetz* (fp), *Bengtson* (cp) och *Söderquist* (fp).

Herr **ERIKSSON** (s):

Herr talman! Jag har inte någon särskild anledning att ta upp diskussion i detta ämne med bevillningsutskottets värderade vice ordförande. Jag kan i vissa delar för att inte säga i långa stycken instämma i vad herr vice ordföranden här har framhållit. Eftersom det inte har ställts något yrkande har jag heller ingen anledning att vidare fördjupa mig i ämnet, och det finns ingen orsak att bland utskottets ledamöter mucka gräl så här nära den stora fridens högtid.

Jag ber att får yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. sänkning av sjömansskatten

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 63, i anledning av väckta motioner om avdragsrätt vid beskattningen för avgift till branschorganisationer.

Beträffande detta betänkande hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Ang. sänkning av sjömansskatten

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt, m. m.

I en den 6 november 1959 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 181, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändring i förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt;

dels ock godkänna de grunder för nya sjömansskatttabeller som angivits i propositionen.

Genom det i propositionen framlagda förordningsförslaget avsågs att på liknande sätt som redan genomförts beträffande den statliga inkomstbeskattningen åstadkomma en sänkning av sjömansskatten för små och medelstora inkomster i syfte att motverka den merbelastning för sjömännen i nämnda inkomstlägen som bleve en följd av den skärpta indirekta beskattningen.

Ang. sänkning av sjömansskatten

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt, dels att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 181 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, antaga i betänkandet infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av de vid förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt fogade sjömansskatttabellerna,

dels ock att riksdagen måtte för sin del antaga i betänkandet infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 37 § 1 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623).

Därjämte hade utskottet hemställt, att förevarande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Vid betänkandet hade reservation anförts av herrar *Hagberg, Spetz, Nilsson* i Svalöv, *Larsson* i Luttra och *Stiernstedt*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

På gjord proposition beslöt kammaren, att förevarande ärende nu skulle företagas till avgörande.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Om ledamöterna i kammaren läser utskottets betänkande skall de finna att det är resultatet av en sammanjämkning i utskottet. Det uttrycks på följande sätt. Efter det att utskottet har redovisat de skäl som kan tala både för och emot att just nu göra en ändring av sjömansskatttabellerna så säger utskottet att det dock inte vill motsätta sig det förslag som har utarbetats i finansdepartementet och som är bifogat utskottets betänkande. Jag har alltså ingen anledning att gå in i saktidiskussion beträffande dessa frågor. Jag vill endast säga att jag hade väntat mig att finansdepartementet hade lugnat sig en liten smula med dessa ideliga förändringar i skattelagarna. I detta fall är det alldeles speciellt förvånande att finansdepartementet föreslår en förändring i tabellerna alldenstund finansministern redan i proposition nr 92 vid

föregående års riksdag förutsatte att vissa variationer i förhållandet mellan den allmänna skattebördan i landet och sjömansskatten skulle tolereras. Innan dessa förändringar av skatttabellerna hade företagits hade man väntat sig att i varje fall sjömansskattenämnden varit hörd. Så har emellertid inte skett. Jag vet att det kommer en skrivelse från sjömansskattenämnden med förslag om vissa ändringar grundade på den erfarenhet som nämnden har fått under de elva månader den har varit i verksamhet. När nu utskottet har föreslagit att ikraftträdandebestämmelserna skall bero på Kungl. Maj:ts prövning förefaller det mig som om det skulle vara lämpligt med en hemställan till finansdepartementet att ta under övervägande huruvida det är lämpligt att skicka ut dessa tabeller, som i varje fall endast kommer att bli provisoriska då en ändring i tabellerna torde bli nödvändig inom en snar framtid.

Herr talman! Det var endast detta jag ville ha sagt.

Häri instämde herr *Hagberg* (h).

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu fördragna betänkandet hemställt.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gränstullsamarbete med annan stat, m. m.

Beträffande detta betänkande hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt.

Ang. höjning av vissa avgifter enligt stämpelförordningen, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 23 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 23 oktober 1959 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 178, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 23 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget innebar vissa ändringar i stämpelförordningen, föranledda av ändrade regler om utformningen av gravationsbevis. Härjämte hade föreslagits en av kostnadsutvecklingen betingad höjning av stämpelavgiften å gravationsbevis.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande i anledning av proposition nr 162, angående allmän varuskatt, m. m. väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen de likalydande motionerna I: 567, av herr *Per-Olof Hanson*, samt II: 680, av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Wedén*, vari hemstälts, att riksdagen — i samband med behandlingen av de genom Kungl. Maj:ts proposition nr 162 aktualiserade budgetfrågorna — måtte besluta i motionerna angivna höjningar av stämpelavgifterna samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om motsvarande ändringar i expeditionslösenförordningen.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 178 och med avslag å de likalydande motionerna I: 567, av herr *Per-Olof Hanson*, samt II: 680, av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Wedén*, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 3 och 23 §§ förordningen den

19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Utskottet hade tillika hemställt, att förevarande betänkande måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg*, *Spetz*, *Söderquist*, *Nilsson* i Svalöv, *Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg och *Rydén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av propositionen nr 178 och de likalydande motionerna I: 567, av herr *Per-Olof Hanson*, samt II: 680, av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Wedén*, måtte antaga i reservationen införda förslag till

1) förordning om ändrad lydelse av 3 och 23 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; samt

2) förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 30 juni 1943 (nr 424) angående kommissionärsavgift i domsagorna.

På gjord proposition beslöt kammaren, att förevarande betänkande nu skulle företagas till avgörande.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets föreliggande betänkande behandlar dels en proposition från finansdepartementet, dels några i anledning av denna proposition väckta motioner. I propositionen föreslås vissa ändringar i stämpelförordningen, föranledda av ändrade regler om utformningen av gravationsbevis. Därjämte föreslås en, som det heter, av kostnadsutvecklingen betingad höjning av stämpelavgiften på gravationsbevis.

Beträffande den kungl. propositionen har vi varit ense i utskottet, men där emot har vi delat oss när det gäller de väckta motionerna. Motionärerna anser att man rimligen borde gå ett steg längre än vad Kungl. Maj:t har gjort.

Motionärerna konstaterar att taxorna för dessa avgifter enligt stämpelförord-

Ang. höjning av vissa avgifter enligt stämpelförordningen, m. m.

ningen, expeditionslösen etc., är föråldrade. Kungl. Maj:t erinrar ju också själv om att avgifterna för gravationsbevis är så gamla som sedan 1943. Dessa avgifter har sedan dess inte justerats med hänsyn till penningvärdeförsämringen. De har inte avpassats efter penningvärdets fall. Motionärerna anser att det vore rimligt att avgifterna avpassades så att de åtminstone i huvudsak täcker statsverkets, d. v. s. i detta fall närmast domstolsväsendets, kostnader för de expeditioner som det här är fråga om, vilket väl torde vara en ganska rimlig begäran. Så är emellertid nu icke på långt när fallet. Det är kanske en upplysning som väcker förvåning, men det förhåller sig faktiskt så att dessa avgifter inte på långa vägar täcker det allmännas kostnader för det bestyr som är förenat med dessa expeditioner. Detta är inget konstaterande som motionärerna ensamma gör, utan det återfinnes även i propositionen, där det är väl så kategoriskt formulerat som i motionerna.

En utredning rörande översyn av stämpel- och expeditionslösenförordningarna pågår visserligen, och enligt vad utskottet under hand erfarit skulle vi så småningom ha att vänta ett förslag från regeringen. Utredningen skulle, säges det, bli färdig 1960. Men det betyder väl att vi sannolikt inte kan få något förslag från regeringen förrän 1961. Det skulle då träda i tillämpning den 1 juli 1961, eller möjligen vid en ännu senare tidpunkt. Motionärerna anser att då det här gäller taxor, som är orimligt låga och medför en betydande minskning av statsverkets inkomster i förhållande till vad man annars kunde få in, bör man redan från årsskiftet 1959/60 genomföra erforderlig provisorisk höjning av avgifterna i vissa fall. Från denna utgångspunkt har motionerna utformats.

Reservanterna ställer sig bakom motionärerna i detta hänseende. Utskottsmajoriteten vill inte tillstyrka motionärernas hemställan utan hänvisar på sedvanligt riksdagsmaner till att det, vilket ju är ostridigt, pågår en utredning

och att man därför bör vänta och ta upp dessa frågor i ett sammanhang — alla känner vi ju till vilka formuleringar som man brukar använda i dylika fall. Denna inställning har dock, som jag redan påpekat, inte hindrat utskottet att tillstyrka den förändring av provisorisk karaktär som innefattas i Kungl. Maj:ts proposition. Men utskottet vill inte till denna förändring föga den ändring, också av provisorisk karaktär, som motionärerna föreslår. Jag kan för min del inte förstå den principiella skillnaden härvidlag.

Reservanterna anser att riksdagen borde kunna tillmötesgå motionärerna och avpassa dessa avgifter på det sätt som i motionerna föreslås. Jag kan försäkra kammarens ledamöter att det är ytterligt blygsamma avgiftshöjningar som det här är fråga om. Detta har heller inte från utskottets sida bestritts. Motionerna har faktiskt inte på något sätt tagit till i överkant. Utskottet polemiserar för övrigt över huvud taget inte mot motionärerna utan hänvisar bara till det förhållandet att en utredning pågår. Om riksdagen godtar detta mycket modesta förslag av motionärerna, vilket reservanterna alltså nu tillstyrker, skulle dessa avgiftshöjningar inte desto mindre medföra en inkomstökning för statsverket av 7 miljoner kronor om året. I dessa tider borde man väl inte säga nej till detta belopp. Även om vi numera här i riksdagen rör oss med ganska astronomiska tal, tycker jag nog att man bör ha en viss respekt också för ett sådant belopp som 7 miljoner kronor.

Herr talman! Detta är i huvudsak innehållt i den reservation som är fogad till utskottets betänkande och till vilken jag med dessa ord ber att få yrka bifall.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Den föregående ärade talaren har redan påpekat att utskottet grundar sitt ställningstagande till motionerna på det faktum att det pågår en utredning. Utskottet påpekar också att

Ang. höjning av vissa avgifter enligt stämpelförordningen, m. m.

förutom vad som föreslås i den föreliggande propositionen riksdagen redan under vårsessionen genomfört en delreform och ökat vissa av dessa avgifter.

Man kunde då kanske ha anledning att tro att de ändringar, som riksdagen beslutade i våras, skulle vara särskilt väl genomtänkta och inte föranleda några olämpliga konsekvenser. Faktum är dock att man tvärtom har anledning att sätta ett stort frågetecken i kanten till den reform som genomfördes i våras t. ex. beträffande avgiften för avskrifter. Anledningen till ändringen var då den att man hade funnit att de avskrifter, som skall utfärdas om en person som begär in-teckning inte har lämnat med två avskrifter som han är skyldig att göra, utfördes mot alldeles för låga avgifter, nämligen en krona per styck. Nu höjde man dessa avgifter, men jag tror inte att riksdagen riktigt fick klart för sig hur kraftig höjningen var. Den genomfördes nämligen dels av riksdagen genom beslut beträffande stämpelavgiften, dels av Kungl. Maj:t genom höjning av expeditionslösenavgiften. I det speciella fall som jag nämnde höjdes avgiften från en krona till fyra kronor. Nu får man sålunda för dessa avskrifter, som i ett mycket stort antal fall innebär tio maskinskrivna rader på en sida i två exemplar, skrivna med genomslagspapper, debitera åtta kronor i stället för förut två. Det var nog en litet större höjning än det egentligen fanns anledning att tro när riksdagen fattade sitt beslut.

Men ytterligare en sak blev en konsekvens av detta beslut. Enligt tidigare gällande bestämmelser fanns det en avgift för avskrift och en annan avgift för protokoll som utgives till part. Den senare avgiften, som parten i målet skulle betala, var högre, därför att man ansåg att den även i viss mån skulle utgöra ersättning för behandlingen av ärendet, och inte bara för själva avskriften. Men genom det sätt varpå ändringen utfördes blev resultatet att höjningen för avskrifterna blev högre än höjningen för protokollen. Man kom således till rakt motsatta proportioner. När det kan gå så till med de ändringar som föreslås av

Kungl. Maj:t kanske man inte har så stor anledning att befara att provisoriska ändringar skall göra någon större skada, även om man är medveten om att de på en eller annan punkt kan förfalla litet osamstämda. Och medvetet är ju den föreliggande motionen så byggd, att man har tagit ut vissa speciella poster och inte inriktat sig på att få en konsekvent höjning över hela linjen.

När den verksamhet som det här gäller i viss mån är att betrakta som affärsdrivande är det ju en egendomlig linje att säga att man visserligen tänker höja priserna om två år men att man, eftersom man inte vet riktigt hur mycket man då skall höja dem, inte bryr sig om att göra någon provisorisk höjning nu utan hellre tar en förlust på 7 miljoner kronor om året under dessa två år.

Jag får hemställa om bifall till reservationen.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten är ense med reservanterna om att den förordning som vi här diskuterar och som gäller stämpelavgifterna är föråldrad och kräver en översyn, eftersom vi anser att, som även herr Alexanderson framhöll, de tjänster som samhället här lämnar också skall betalas; avgifterna skall täcka kostnaderna för de expeditioner som sker.

Nu är det nog inte alldeles på det sättet som reservanterna säger, att avgifterna för alla expeditioner är otillräckliga för att täcka kostnaderna. Jag har på känn att det finns vissa expeditioner där avgifterna ligger väsentligt högre än som motsvarar tjänsternas art. Herr Alexanderson gav nu också bevis på att det inom domstolsväsendet finns expeditioner där avgifterna förefaller att vara tilltagna i överkant och att ha åstadkommit på ett något provisoriskt sätt.

Inom utskottsmajoriteten tycker vi emellertid att, om nu en översyn skall ske, denna bör ta hela fältet i beaktande och så långt som möjligt ge en rättvis avvägning mellan de olika avgifterna. Därför har utskottet nöjt sig med att hål-

Ang. beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

la sig inom ramen för vad Kungl. Maj:t här föreslår.

Vad som enligt min uppfattning är det väsentligaste när det gäller föreliggande regeringsförslag är den förenkling som man samtidigt har eftersträvat i fråga om utfärdandet av gravationsbevis. Med den nuvarande ordningen följer ju att en person, som behöver ett gravationsbevis för att bara ha en förteckning över eller ett bevis på hur en fastighet är graverad, ofta får hela historien om fastighetens utveckling, inte sedan urminnes tider men i varje fall sedan någon gång på 1800-talet, uppgifter som är långt ifrån behövliga för den som skall ha beviset. Med den förenkling som nu sker har man såvitt jag förstår åstadkommit en rationalisering, och man får också olika avgiftsbeläggning.

Jag vill därför understryka vad utskottet här har sagt, att man när det gäller stämpelavgifterna i övrigt bör invänta den utredning som nu pågår. Eftersom man har förutsatt att den skall kunna presenteras redan under nästa år, tycker vi att tidpunkten ligger så pass nära att det inte finns någon anledning att just nu besluta en provisorisk lösning.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs och bordlades ånyo bankoutskottets utlåtanden nr 46 och 47 samt memorial nr 48.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om reg-

lering av förbrukningen av elektrisk kraft.

Beträffande detta utlåtande hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m., dels i ämnet väckt motion.

Genom en den 13 november 1959 dagtecknad proposition, nr 175, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels antaga vid propositionen fogade författningsförslag, dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Propositionen hade hänvisats, såvitt gällde ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändring i lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, till konstitutionsutskottet samt i övrigt till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet.

I propositionen hade framlagts förslag rörande administrationen av försäkringen för allmän tilläggspension under det inledande skedet, då förvaltningsuppgifterna främst bestodo i beräkning av pensionsgrundande inkomst, registrering av sådan inkomst och pensionspoäng samt beräkning och uppbörd av avgifter. Vidare hade föreslagits vissa komplette-

Ang. beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

rande regler för beräkningen av pensionsgrundande inkomst och avgifter.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat den i anledning därav väckta motionen I: 611, av herr *Aastrup*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte besluta,

att beloppsgränsen för inbetalning till riksförsäkringsanstalten skulle höjas från föreslagna 1 000 till 2 000 kronor,

att socialförsäkringsbolagen skulle äga rätt att debitera och uppbära arbetsgivareavgift för allmänna tjänstepensioneringen,

att anståndstiden för inbetalning av arbetsgivareavgift skulle utsträckas från föreslagna 2 månader till 4 månader, samt

att riksdagen i övrigt skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet under återopande av vad däri anförts hemställt,

I. att riksdagen i anledning av förevarande proposition, nr 175, måtte

A. — med förklaring att det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension icke kunnat oförändrat antagas — för sin del antaga berörda förslag med den ändringen, att 9 § erhöles under punkten angiven lydelse;

B. antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning angående uppbörd av avgifter enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.,

2) förordning angående redares avgift i vissa fall enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.,

3) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623),

4) förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272),

5) förordning om ändring i folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469),

6) lag angående ändrad lydelse av 38 § lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring,

7) lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 21 maj 1954 (nr 266) om moderskapshjälp,

8) lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken,

9) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370),

10) förordning angående ändrad lydelse av 4 § 1 mom. och 7 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt och

11) förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 22 maj 1953 (nr 269) angående byggnadsforskningsavgift;

II. att riksdagen i anledning av propositionen och, beträffande arbetstagarbegreppet, motionen I: 611 måtte såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anförts; samt

III. att motionen I: 611, i vad den icke besvarats genom vad utskottet hemställt under II, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hade därjämte hemställt, att förevarande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Reservation hade anmälts av herrar *Eric Carlsson*, *Kaijser*, *Wahrendorff* och *Björkman*, vilka dock ej antytt sin mening.

På gjord proposition beslöt kammaren, att förevarande ärende nu skulle företagas till avgörande.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Till utskottets utlåtande har jag fogat en blank reservation, som jag skall be att få motivera med några ord.

Ang. beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Detta förslag om beräkning och registrering m. m. av pensionsgrundande inkomst är i mycket ett provisorium i avvaktan på den slutliga utformningen av den organisation som erfordras. Det gäller bland annat förvaltningsapparaten, samordningen av de olika socialförsäkringarna m. m. Med de många frågetecken som finns i fråga om den slutliga utformningen kan man nog fråga sig, om det inte varit tacknämligt att denna fråga inte forcerats fram till vårriksdagen som skedde. Till detta skall väl också läggas den kostnadskrävande faktorn, som bara den bort ge anledning till en viss återhållsamhet.

Utskottet är i stort sett enigt om sina förslag, även om meningarna varit delade i detaljer. Denna enighet innebär inte därför att vi inom centerpartiet anser den lösning, som riksdagen kom fram till i våras, som den riktiga. Vi anser fortfarande, att den personliga frivilliglinjen hade varit att föredra framför den lösning, som blev riksdagens beslut.

Underlaget för pensionen skall vara den pensionsgrundande inkomsten. Vem som skall bestämma den, har det varit viss tveksamhet om. Valet har stått mellan, å ena sidan, taxeringsnämnderna, som i deklarationerna har tillgång till hela primärmaterialet, och å andra sidan de lokala skattemyndigheterna, alltså häradsskrivarna och kronokamrerna. Efter prövning av de olika skälen för och emot har man här stannat för att den lämpligaste myndigheten för fastställandet av den pensionsgrundande inkomsten är den lokala skattemyndigheten.

Annorlunda är emellertid förhållandet i fråga om vem som skall svara för registreringen av denna pensionsgrundande inkomst. Såväl departementschefen som utskottet har därvidlag föreslagit centralsjukkassorna. Ett stort antal av remissinstanserna har däremot stannat för att också denna uppgift borde ligga hos de lokala skattemyndigheterna. Bland de remissinstanser som haft den uppfattningen finns riksräkenskapsverket, riksskattenämnden, centrala upp-

bördsnämnden, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus och Värmlands län m. fl. Föreningen Sveriges kronokamrere har också gått på den linjen. Även ur allmänhetens synpunkt skulle den lokala skattemyndigheten vara att föredra framför centralsjukkassorna. Man är van att hos den lokala skattemyndigheten göra förfrågningar om skatter o. d.; de är sex gånger så många som centralsjukkassorna och ligger följaktligen mera decentraliserade och närmare menige man ur flera synpunkter. Servicesynpunkten liksom säkerhetssynpunkten anföres av bland annat riksskattenämnden som motiv för att de lokala skattemyndigheterna skulle anförtros denna uppgift. Jag delar den uppfattningen, och jag gör det inte minst därför att detta gäller ett nytt och stort spörsmål, som många ställer sig både tvekan och frågande inför. För alla dessa skulle det då varit värdefullt att kunna gå till den lokala skattemyndigheten och få besked och upplysningar. Centralsjukkassan i residensstaden ligger för långt bort, för högt upp höll jag på att säga, för att man skall få önskade besked.

En fråga, som givit anledning till tveksamhet på många håll, är tolkningen av arbetstagarbegreppet, alltså fördelningen mellan inkomst av rörelse och anställning. Detta gäller främst skogskörarna. Enligt semesterlagen räknas för närvarande 55 å 60 procent på körkarlen samt resten på hästen. Här är det oklart, hur tolkningen skall ske. Nödvändigt är att riksförsäkringsanstalten snarast ger ett besked om tolkningen, och som jag hoppas ett sådant besked att skogskörarna ej sätts på undantag. Det är nödvändigt att detta besked kommer i god tid före den 1 juli 1961, ty dessförinnan skall den som har inkomst av rörelse ta ställning till frågan om anslutning till den beslutade tilläggspensioneringen.

Till sist, herr talman, bara en synpunkt till. Det gäller sådana befattningshavare i kommunerna, för vilkas pension staten nu ansvarar. I propositionen säges, att den frågan får lösas i annat sammanhang. Utskottet har utta-

Ang. beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

lat, att den nuvarande ovissheten torde lända kommunerna till förfång. Ja, det torde man kunna säga. Nu kommer frågan att få sin lösning i en nära framtid. Hur vet vi ej. Jag skall här bara understryka, att den lösningen måste ges en sådan utformning att den inte ger kommunerna merkostnader eller merarbete. Den grupp av befattningshavare det här gäller är ju främst lärarpersonalen. Den avlönas av staten och tillsättes numera när det gäller ordinarie befattningshavare också av ett statligt organ, nämligen länsskolnämnderna. Då bör det också i konsekvens härmed vara statens sak att klara pensionsavgifterna för dessa befattningshavare.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag kan inte göra annat än be om ursäkt för att jag framträder så många gånger samma dag, men det har slumpat sig så. Jag finns inte antecknad som närvarande vid utskottsbehandlingen, men jag har faktiskt suttit med i utskottet vid behandlingen praktiskt taget hela tiden — det var endast vid justeringen, då besluten blev definitiva, som jag hade förhinder på grund av sammanträde i ett annat utskott. Jag har emellertid lovat motivera den blanka reservation, som avgivits bl. a. av herr Kaijser i denna kammare.

Först vill jag då säga, att vi inte gärna tar något ansvar i sammanhanget. Vi har ju tidigare inte velat gå med på denna tilläggs pensionering över huvud taget. Men när den nu blivit beslutad och man är ledamot av ett utskott, kan man ju inte underlåta att påpeka de saker man eventuellt har upptäckt. Emellertid har åtminstone jag för min del av ovan angiven anledning inte velat i en reservation framföra direkta ändringsyrkanden. Därför har det begränsats till en blank reservation.

Annars är det några punkter där man tycker att förslaget inte innebär det mest praktiska sättet att ordna detta. Den föregående ärade talaren har redan pe-

kat på att de lokala skattemyndigheterna sannolikt vore lämpligast som registreringsmyndighet. Det är ju samma myndighet som skall beräkna den pensionsgrundande inkomsten, och i avvaktan på datamaskiner, som kan klara denna sak för hela landet, borde man inte föra över någon uppgift på ytterligare en myndighet. Som ett skäl för de centrala sjukförsäkringskassorna har anförts, att allmänheten skulle vara van att vända sig till dem med förfrågningar. Jag tror att det är verklighetsfrämmande. Allmänheten kommer till de lokala sjukförsäkringskassorna, men till de centrala sjukförsäkringskassorna vänder sig nästan aldrig någon. För den stora allmänheten är de centrala sjukförsäkringskassorna troligen lika fördolda myndigheter som många andra centrala instanser. Remissinstanserna har för övrigt, tycker jag, anförts skäl som väger betydligt tyngre än argumenten för förslaget.

Inom utskottet har det också diskuterats, om inte 2 000 kronor borde vara gränsen för uppbörd i samband med skatten. Vidare har det sagts att man skulle kunna ge anstånd längre tid än två månader, upp till fyra månader. Om anstånd över huvud taget lämnas, måste man väl anse, att skälen är så bastanta att de kan förefinnas lika väl efter längre tid än två månader.

Detta är några småsaker som kanske kunde ha utformats annorlunda, men eftersom jag inte vill ta något ansvar för hur detta kommer att fungera — det sammanhänger ju med hur hela tilläggs pensioneringen fungerar — har jag liksom den föregående talaren endast velat motivera den blanka reservationen. Jag har inte något särskilt yrkande, herr talman.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Jag har inte samma ursäkt som herr Mannerskantz — jag har nämligen inte suttit i andra lagutskottet — men jag har möjligen den ursäkten för mitt framträdande att jag är motionär i ärendet. I anledning därav skulle jag vilja säga några ord.

Ang. beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Avsikten med min motion var egentligen att peka på en del förhållanden som kunde vara av intresse vid utskottsbehandlingen, och jag tycker att det resonnerande sätt, på vilket utskottet avverkat denna motion, är sympatiskt. Jag har all anledning att framföra detta till utskottets talesman.

Jag finner också anledning att med en viss glädje konstatera att arbetstagarbegreppet, när det gäller självständiga företagare, som anses vara anställda i fåmansbolag, numera klarats upp genom försäkringsrådets beslut. Jag tror att detta klarläggande hade bort kunna göras tidigare. Ovissheten har vållat en hel del bryderi på många håll, och det var ett önskvärt besked som nu kommit.

Många frågor inom pensionsreformen är ju under utredning, och man kanske svårigen kan klara upp dem i detalj på det här stadiet, men allmänheten är i stort behov av upplysningar. Jag skulle i detta sammanhang vilja peka på ett avsnitt, där jag tycker att utskottets skrivning borde ha varit klarare, och jag hoppas att utskottets ärade ordförande skulle vilja här i kammaren ge den upplysning som erfordras, ty jag har under de senaste dagarna flera gånger själv ställts inför frågan.

Man säger i 5 § i förordningen angående uppbörd av avgifter att arbetsgivare skall utan anmaning lämna uppgift för beräkning av avgiftsunderlag, att uppgiften skall lämnas i två exemplar o. s. v. Man kan emellertid inte av utskottets skrivning fullt klart finna, huruvida denna kontrolluppgift skall avlämnas redan i början av nästa år eller om den skall avlämnas i början av år 1961. Jag vet att det finns ett cirkulär från riksförsäkringsanstalten, i vilket uppges att uppgiften skall lämnas 1961, men jag tror att det vore önskvärt om det klarlades att det skall vara på det sättet.

Det finns också en annan fråga som jag skulle vilja ställa i detta sammanhang, och eftersom jag ser att några av de tjänstemän i departementet som har med pensionsfrågan att göra är i kam-

maren, skulle jag vilja be dem vidarebefordra frågan.

Det förs på sidan 133 i propositionen ett resonemang rörande hur man skall uträkna arbetstagares pensionsgrundande inkomst till den del den motsvarar avdrag för pensionsavgift för en i samband med anställningen anordnad pensionering vid sidan av den allmänna tilläggspensioneringen. Det betyder att Kungl. Maj:t har frångått den ståndpunkt Kungl. Maj:t tidigare intog i frågan, men det finns en punkt, i vilken jag tycker att man inte är konsekvent. Har riksdagen accepterat ett förslag om allmän tilläggspensionering, som omfattar icke bara anställda utan jämväl företagare, har jag svårt att förstå varför man i det här avseendet skall skilja ut de anställda och inte ta med företagarna. Jag kan inse att det finns vissa svårigheter att göra detta tekniskt, men dessa förefaller dock överkomliga. Även i denna sak har man ställt den frågan till mig från intresserade grupper, huruvida inte riksdagen skulle kunna medge även företagarna samma rätt, som de anställda under den övergångstid då kompletteringsförsäkringar är önskvärda och nödvändiga.

Herr talman! Jag har icke något yrkande med anledning av min motion. Jag har endast velat framföra dessa synpunkter.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Det är väl i och för sig inte så märkvärdigt, om i ett ärende som är så vittomfattande som den föreliggande propositionen det råder delade meningar om hur de angelägenheter som där berörs skall ordnas. Både i fråga om beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten, registreringen av sådan inkomst och uppbörden av avgifterna finns det ju ganska vida möjligheter att spekulera i på vilket sätt det lämpligen skulle kunna ordnas. Frågan har varit föremål för utredning i administrationsnämnden, och nämnden har kommit till det resultat som nu i stort sett återspeg-

Ang. beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

las i den kungliga propositionen. Det innebär att den pensionsgrundande inkomsten skall beräknas av de lokala skattemyndigheterna men registreras hos centralsjukkassorna, och det är ju närmast registreringen som har berörts.

Frågan har ställts, huruvida registreringen inte lämpligare borde förläggas till de lokala skattemyndigheterna, och det finns onekligen skäl för båda synpunkterna. Administrationsnämnden har dock kommit fram till att det skulle vara lämpligast att förlägga registreringen till centralsjukkassorna, i första hand beroende på att dessa redan har en registrering av praktiskt taget alla de medborgare som också kommer att omfattas av den tilläggspensionering som träder i kraft den 1 januari 1960. Ett annat argument har varit att centralsjukkassorna torde vara ganska väl rustade för att stå allmänheten till tjänst med upplysningar om frågor som sammanhänger med pensioneringen, frågor som väl kommer att bli särskilt talrika under övergångstiden.

Vid valet av centralsjukkassorna som registreringsorgan har också den ståndpunkt man slutligen kan komma att inta i frågan om central eller lokal registrering spelat en viss roll.

Administrationsnämnden har den uppfattningen att om man slutligen stannar för en central registrering och en sådan kan anordnas med användande av de nya databehandlingsmaskinerna, är det lättare att överflytta registreringsarbetet till denna centrala myndighet från de centrala sjukkassorna än från de lokala skattemyndigheterna. De lokala skattemyndigheterna måste nämligen bygga upp en särskild organisation för att kunna ta hand om registreringen. För centralsjukkassorna betyder denna registrering knappast mer än att de bygger ut den apparat de redan har och som de är vana att sköta.

Jag medger emellertid att man kan ha olika uppfattningar om vilket som är det lämpliga. Det har emellertid inte framställts något yrkande på denna punkt, utan här föreligger endast ut-

skottets förslag, som innebär ett tillstyrkande av Kungl. Maj:ts proposition i denna del, och jag har för min del ingen anledning att yrka annat än bifall till propositionen.

Herr Carlsson tog upp en fråga som berör sådana kommunala befattningshavare, för vilka staten svarar för pensionsavgifterna. Det är inte slutligt reglerat i propositionen, på vilket sätt inbetalning av avgifterna för dessa personer skall ske. Det har endast sagts att den frågan lämpligen borde lösas i annan ordning. I denna del har väl reservanterna inte åsyftat något annat än att få klarlagt, att den nya ordningen icke kommer att medföra att kommunerna belastas med kostnader som de tidigare varit befriade från. Jag tror att utskottet i den frågan har fått den uppgiften från departementet att det är *sättet* för inbetalningen av avgifterna, som skall regleras i annan ordning än i den föreliggande propositionen, och att det inte har ifrågasatts annat än att staten även framdeles skall svara för pensionskostnaderna för dessa befattningshavare.

En annan fråga, som har diskuterats i utskottet och som har omnämnts under överläggningen här i dag, gäller inbetalningen av avgifterna och den gräns som satts mellan de arbetsgivare som skall betala efter räkning från riks försäkringsanstalten och dem som skall betala via skatteuppbörden. Den gränsen är i propositionen satt till 1 000 kronor. Överstiger avgiftssumman detta belopp, får vederbörande arbetsgivare en räkning från riks försäkringsanstalten. Avgifterna inbetalas preliminärt i sex terminer, och sedan sker en slutlig avräkning på samma sätt som i fråga om den nuvarande preliminära skatteinbetalningen. Understiger avgifternas belopp 1 000 kronor, debiteras de på skattsedeln, vilket inte hindrar att vederbörande också kan få dem preliminärt debiterade — man kan ju begära att ett så och så stort belopp läggs till den preliminära skatten för detta ändamål, och sedan sker en avräkning då den slutliga skatten räknas ut.

Ang. beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m.

Nu har önskemål framförts att beloppsgränsen i stället skulle sättas till 2 000 kronor. Utskottet har stannat för den gränsdragning som föreslagits i propositionen, och den starkaste motiveringen för detta är väl att om preliminär inbetalning inte skett utan hela beloppet skulle komma på skattsedeln, är det olämpligt att ett så stort belopp skulle påföras vid den slutliga regleringen av skatten. Beloppet bör tvärtom begränsas till det lägsta möjliga, och därför har utskottet biträtt propositionens förslag. Detta kommer visserligen att leda till att antalet arbetsgivare, som får betala direkt till riksförsäkringsanstalten, kommer att ökas, när avgifterna till pensioneringen stiger. Vid starten kommer förmodligen arbetsgivare med tre eller fyra anställda att få betala avgifterna via skatteuppbörden. Efter hand som avgifterna stiger kommer väl emellertid till sist endast arbetsgivare, som sysselsätter högst två anställda, att hänföras till denna kategori, eftersom pensionsavgiften ju ganska snart är uppe i 500 kronor per anställd. Vi tror dock i utskottet att den föreslagna avvägningen är lämplig. Det kan inte vara något större intresse för arbetsgivarna att få betala avgifterna i samband med skatteuppbörden. Det måste vara till fördel för dem att få en räkning från riksförsäkringsanstalten och att få betala avgifterna i sex terminer, terminer som infaller under de månader som för närvarande är fria från skatteuppbörd.

Herr Aastrup framställde en fråga beträffande arbetsgivarnas uppgiftsskyldighet. Den bestämmelse som herr Aastrup hänvisade till kan såvitt jag förstår inte avse någonting annat än de uppgifter som skall lämnas i samband med inkomstuppgifterna för år 1960, alltså uppgifter som lämnas i januari 1961 om arbetstagarnas löner under det gångna året. Däremot kan ju riksförsäkringsanstalten tidigare infordra uppgifter av arbetsgivarna för att kunna beräkna de preliminära avgifter som i varje fall de större arbetsgivarna skall betala redan under år 1960. Det lär väl vara svårt för riksförsäkringsanstalten

att exakt beräkna dessa avgifter utan att arbetsgivarna lämnar sin medverkan genom att under detta år lämna en uppgift som kan läggas till grund för debiteringen. Det kan alltså bli fråga om att lämna uppgifter redan under år 1960, men detta avser endast de arbetsgivare som skall betala direkt till riksförsäkringsanstalten och betala preliminärt.

Jag fattade inte riktigt vad herr Aastrup åsyftade, då han talade om att de som är försäkrade i egenskap av egna företagare eller har inkomst av annat förvärvsarbete än lönarbete, borde ha samma förmån. Jag är inte säker på om han syftade på den ändring som nu gjorts i beslutet från i våras, nämligen att pensionsavgift som inbetalas för kompletterande försäkring inte skall dras av från den pensionsgrundande inkomsten. Jag tror att det är på det sättet, att den som betalar avgifterna själv har samma förmåner. Vill han ha det så ordnat, att den pensionsgrundande inkomsten inte reduceras på grund av avgifter till kompletterande försäkring, tror jag inte att det är någonting som hindrar detta. I motiveringen för den ändring, som nu är vidtagen till förmån för dem för vilka arbetsgivarna betalar avgift, de anställda, har nämligen sagts, att de som betalar egenavgift är oförhindrade att få den verkliga inkomsten — alltså utan reduktion med pensionsavgiften — lagd till grund för beräkning av den pensionsgrundande inkomsten, eftersom det inte föreligger någon skyldighet för dem att uppge, i vilken utsträckning kompletterande försäkringar har tagits. Jag vågar inte lämna herr Aastrup ett bestämt besked på den punkten, men jag har själv fattat det så, att företagarna måste ha samma förmån som löntagarna. Tar de en försäkring som komplettering till tilläggspensioneringen har de, såvitt jag förstår, rätt att räkna in pensionsavgiften för kompletteringsförsäkringen i den pensionsgrundande inkomsten. Något avdrag behöver följaktligen icke äga rum.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Ang. beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Vi närmar oss ju allt mer den 1 januari 1960, då den allmänna tilläggs pensioneringen skall träda i kraft. Herr Carlsson ställde en fråga — i viss mån till utskottets ordförande — som jag väntade att han skulle få ett svar på. Det skulle ha varit av stort intresse, om vi kunnat få klarhet i den saken. Det gäller skogskörarna. För dem som har skogskörare anställda kan det vara av intresse att veta, huruvida pensionsavgifter skall betalas för dessa, och för skogskörarna själva kan det likaledes vara av intresse att veta, om de får som pensionsgrundande inkomst räkna inkomsten av skogskörning på vanligt sätt eller om de skall räkna en viss procent eller om inkomsten skall uteslutas helt och hållet och vederbörande alltså skall betraktas som fri företagare. Saken kan också vara av intresse, om det blir förhandlingar på denna punkt. Därför vore jag synnerligen tacksam, om utskottets ärade ordförande skulle vilja lämna en förklaring.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag fattade inte herr Carlssons fråga på denna punkt, men har han ställt den, måste väl detta vara ett uttryck för att överläggningen i utskottet inte har givit honom tillräcklig säkerhet för att skogskörarnas försäkringsfråga har blivit ordnad på ett sätt som tillfredsställer honom. Har inte behandlingen i utskottet kunnat ge honom ett tillfredsställande svar, är det inte troligt att jag kan göra det heller, ty mitt svar grundar sig på vad som framkommit vid behandlingen i utskottet.

Det finns åtminstone två kategorier av skogskörare. Den ena är de som uteslutande ägnar sig åt skogskörning, som håller häst och har avtal med skogsägaren om körslor, ett avtal som inkluderar både arbetskraften och hästen. Den andra kategorien är sådana skogskörare som har användning för hästarna i annat arbete vissa tider av året. De har ett

jordbruk, större eller mindre, men under vintermånaderna ägnar de sig åt skogskörning. Det är mycket som talar för att dessa inte har samma ställning hos den arbetsgivare, vilken de ägnar sina tjänster, som de skogskörare har som driver skogskörslorna som näring. Det kan mycket väl förhålla sig på det sättet, att de inte kör under det allmänna avtalet eller har någon överenskomst med arbetsgivaren som innebär, att andra förmåner än den nu aktuella, nämligen pensionen, är reglerade på samma sätt som för en anställd. De kan t. ex. ha bestämd semester. Det gör väl att de skogskörare som har skogskörning som huvuduppgift kan genom sin organisation — jag förmodar att det i allmänhet är RLF — sluta avtal med vederbörande arbetsgivare, ett avtal som innebär att dessa skogskörare i pensionshänseende skall betraktas som anställda och att alltså arbetsgivaren skall betala pensionsavgifterna. De som ägnar sig åt skogskörslor som bissyssla och har ställning som självständiga företagare får själva bestämma, om de vill tillhöra tilläggs pensioneringen eller inte. Vill de tillhöra den, får de svara för avgiften själva, och i fråga om pensionsgrundande inkomst tillämpas då de regler som gäller för sådana försäkrade.

Det är klart att det inte är lätt att fastställa några normerande regler för vilka omkostnader som skall betraktas som åvilande en rörelse eller en del av rörelsen under den tid då skogskörslorna äger rum, men det blir väl i mycket stor utsträckning beroende på hur de själva uppskattar de olika faktorerna. Hästen skall ju inte pensionsförsäkras, och kostnaden för den delen av verksamheten skall naturligtvis avräknas. I det avseendet har skogskörarna vissa möjligheter att låta sin egen mening komma till uttryck och följa de regler som gäller låt oss säga de skogskörare som har avtal. Där måste det ju fastställas, hur stor del av ersättningen som skall betraktas som lönedel. De som inte är anställda kan förmodligen följa samma schema. För den tid de kör kan

Ang. beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs pension, m. m.

de beräkna sin förvärvsinkomst på samma sätt. Deras egen förvärvsinkomst är lika stor som andra körares under motsvarande tid. Då behöver man väl i detta sammanhang inte tala så värst mycket om kostnaderna i övrigt.

Det är det enda svar som jag kan ge, och såvitt jag kan erinra mig är det det samma som framkommit vid utskottets överläggningar. Frågan är inte helt klar. Den är i viss utsträckning beroende på skogskörarna själva. De som vill kan förmodligen via någon organisation träffa uppgörelse som jämställer dem med löneanställda i pensionsavseende. Men det är knappast troligt att en sådan överenskommelse kommer att innefatta samtliga skogskörare. Det blir alltid åtskilliga som kommer att svara för sin försäkring själva, om de vill tillhöra försäkringen.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag ställde faktiskt inga frågor. Det vill jag rätta till. Jag bara strök under behovet av att den utredning, som riksförsäkringsanstalten fått bemyndigande att verkställa, blir färdig i god tid före den 1 juli 1961. Före den 1 juli 1961 skall nämligen den som har inkomst av rörelse ta ställning till om han vill tillhöra den obligatoriska tjänstepensioneringen eller inte. Om en skogskörare skall falla under nämnda tjänstepensionering på grund av sin arbetsinkomst, så förutsätter detta att man vet, till vilket belopp man skall räkna körarens arbetsinkomst och hur mycket som skall räknas på hästen, ty basbeloppet skall räknas ifrån. Detta innebär att det blir relativt stora belopp som man måste köra in för att över huvud taget komma in under tjänstepensioneringen på grund av arbetsanställning.

Detta var, herr talman, anledningen till att jag ville att man skall försöka bli färdig med denna utredning före den 1 juli 1961, så att man kan bedöma hur stor del av inkomsten som vid tillämpningen skall betraktas som inkomst av anställning.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Det gläder mig att jag inte förbisåg något i herr Carlssons första anförande utan att det var herr Jonasson som hade hört mera än vad herr Carlsson frågade om. Det är på det sättet, herr Carlsson, att i detta avseende en självständig företagare — alltså en som har eget jordbruk och sköter detta vissa tider på året samt under andra delar av året ägnar sig åt skogskörslor — enligt lagen om tilläggs pensionering inte har möjlighet att, om han vill, försäkra sig för vad han förtjänar såsom skogskörare, utan vill han tillhöra försäkringen, måste han ta med hela sin inkomst, och då blir det förmodligen också utrymme för basbeloppet. Kan han köra enligt ett avtal som ger honom ställning som löneanställd under den tid han ägnar sig åt skogskörslorna, kan han ju vara försäkrad för den del som är löneinkomst. Han behöver i sådant fall inte försäkra den andra delen av inkomsten, om han inte vill, men avstår han, verkar det ju på visst sätt reducerande också på den del han har såsom löneinkomst.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag skall gärna erkänna att jag uttryckte mig litet felaktigt. Det var så att herr Eric Carlsson berörde denna fråga, och det var närmast därför jag begärde ordet. Men jag tror att det var tacknämligt om jag hört mer än vad som förekommit, ty denna fråga är av så stor betydelse ute bland skogskörarna att det var värdefullt att vi fick ett uttalande från utskottets ordförande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölles vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogos och bordlades ånyo tredje lagutskottets utlåtanden nr 26 och 27.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 345, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om personalförstärkning vid statens pris- och kartellnämnd m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 190 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 350, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 30 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 351, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelser med vissa OEEC-länder rörande reglering av fordringar och skulder i anledning av den europeiska betalningsunionens likvidation, m. m.; samt

nr 352, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation jämte i ämnet väckt motion.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vardera av

dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 354, till Konungen, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension, m. m., såvitt denna hänvisats till lagutskott, dels i ämnet väckt motion.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 50 bifölles även av andra kammaren.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets memorial nr 192 skulle sättas sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmäldes och bordlades utrikesutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konventionerna inom OEEC om säkerhetskontroll på atomenergiens område och om ett bolag för behandling av atombränsle.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.17.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 16 december

Kammaren sammanträdde kl. 10.00

Efter det kamrarna stannat i olika beslut beträffande statsutskottets i utlåtan nr 188 gjorda hemställan avseende de i Kungl. Maj:ts proposition nr 162 föreslagna riktlinjerna för administrationen av den allmänna varuskatten m. m., företogs nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av samma utskott i dess memorial nr 193 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med godkännande av de riktlinjer för administrationen av den allmänna varuskatten, vilka förordats i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 9 oktober 1959, bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av vad utskottet anfört företaga de ändringar i de för riksskattenämnden, överståthållarämbetet och länsstyrelserna gällande personalförteckningarna ävensom medgiva de personalförstärkningar i övrigt hos nämnda myndigheter som följer av det i statsrådsprotokollet anförda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att med godkännande av de riktlinjer för administrationen av den allmänna varuskatten, vilka förordats i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 9 oktober 1959, bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av utskottets gjorda förbehåll i fråga om ordinarie tjänster företaga de ändringar i de för riksskattenämnden, överståthållarämbetet och länsstyrelserna gällande personalförteckningarna ävensom medgiva de personalförstärkningar i övrigt hos nämnda myndigheter som följer av det i statsrådsprotokollet anförda.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 68.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollutdrag, nr 598, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 111 ja och 110 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 190 ja och 178 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 344, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om allmän varuskatt m. m., såvitt propositionen avsåge riktlinjer för administrationen av den allmänna varuskatten m. m.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 355, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt, m. m.;

nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gränstullsamarbete med annan stat, m. m.; samt

nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 23 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Ang. nedsättning av kostnaderna för lantmäteriförrättningar

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet NETZEN, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Torsten Larssons interpellation angående nedsättning av kostnaderna för vissa lantmäteriförrättningar, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Thorsten Larsson — under hänvisning till att, såsom följd av lantmäteritaxans bestämmelser och gällande förrättningsinstitut, sådana ändringar i fastighetsindelningen som avser överförande av smärre områden från en fastighet till annan i vissa fall försvåras på grund av i förhållande till områdenas värde höga förrättningskostnader — frågat mig om jag är villig att få tillstånd nedsättning av lantmäterikostnaderna och utnyttjande av enklare och billigare förfaringsätt i fråga om berörda lantmäteriförrättningar.

I de fall som åsyftas i interpellationen skall ersättning enligt lantmäteritaxan i princip utgå efter en taxenivå, som i genomsnitt torde motsvara 40 procent av lantmäteriets självkostnader. I tekniskt hänseende är ifrågavarande taxa så konstruerad, att ersättningen utgår efter sakersättningstariff utformad bl. a. på grundval av tidsstudier. De enligt sakersättningstariffen för avstyckning utgående ersättningsbeloppen ökar i förhållande till storleken av det avstyckade området men är lika stora för områden mindre än eller lika med 0,5 ha. Denna i viss mån schablonartade taxekonstruktion, vilken för övrigt har betydande praktiska fördelar, innebär att ersättningsbeloppen i vissa fall kan komma att framstå som höga i förhållande till förrättningsföremålets värde. Lantmäteristyrelsen eller, enligt styrelsens bestämmande, överlantmätaren eller vederbörande förrättningsman har emellertid rätt att medge nedsättning av ersättningsbelopp i de fall då beloppet står i uppenbart missförhållande till värdet å det avstyckade området.

Gällande bestämmelser tillgodoser så-

lunda behovet av att, då så anses påkallat, kunna minska förrättningskostnaderna enligt lantmäteritaxan för de av interpellanten angivna slagen av förrättningar. Jag vill i sammanhanget erinra om att i den vid årets vårriksdag behandlade propositionen nr 148 angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m. gjorts vissa uttalanden rörande nedsättning av ersättningsbelopp enligt nämnda taxa, vilka uttalanden godtogs av riksdagen.

Vad beträffar möjligheterna att vid berörda fastighetsregleringar tillämpa ett enklare och billigare förrättningsförfarande vill jag till en början framhålla att det ofta är möjligt att härvid begagna ägoutbytesinstitutet, som är smidigare och enklare än avstyckning samt även billigare. Vidare må erinras om att 1954 års fastighetsbildningskommitté enligt sina direktiv har att närmare överväga sagda möjligheter och att framlägga de förslag i ämnet, vartill utredningsarbetet leder. Nämnas må även att 1956 års lantmäterikommitté i sitt för några månader sedan avgivna betänkande angående lantmäteriväsendet och kartverkets organisation föreslagit vissa åtgärder i syfte att rationalisera lantmäteriverksamheten. Det är min förhoppning att en proposition i anledning av detta betänkande skall kunna föreläggas 1960 års riksdag.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat herr Thorsten Larssons interpellation.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag vill till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framföra ett tack för det svar som givits mig på denna interpellation.

Det kan möjligen vid första påseendet förefalla som om dessa frågor vore av mindre betydelse, men då jag erfarit att antalet fall av denna art inom vissa lantmäteridistrikt är mycket stort, framstår det som angeläget att dessa frågor tas upp till behandling. Därtill kommer att just återköp och återförening med den gamla stamfastigheten av områden, vilka exempelvis tillhört järnvägen, nu

Ang. den ekonomiska situationen för busslinjetrafiken

ökar i och med att järnvägarna i allt större utsträckning läggs ned.

Herr statsrådet nämnde ägoutbytesinstitutet, som kan träda i verksamhet. Detta gäller dock specialfall, som efter vad jag förstår inte har haft någon större praktisk tillämpning i dessa fall.

Jag är därför tacksam, att statsrådet visat positivt intresse för frågnas lösning och att 1954 års fastighetsbildningskommitté kommer att ta upp denna detalj. För närvarande är det faktiskt så, att många helt enkelt avstår från lantmäteriförrättning på grund av den proportionsvis för stora kostnaden, vilket har till följd att ingen lagfart erhålles på fastigheten.

Däremot har jag inte kunnat finna att 1956 års lantmäterikommitté varit inne på dessa frågars lösning. Man är där inne på att diskutera en uppläggning enligt själva kostnadsprincipen, och den innebär i så fall ett dyrbarare förfarande än det som nu gäller.

Jag är dock efter detta svar övertygad om att herr statsrådet avser att få fram ett smidigare förfarande vid dessa avstyckningar än vad som nu tillämpas. Men jag vill tillägga den förhoppningen med anledning av de många aktuella fallen, att denna åtgärd sker utan alltför stor tidsutdräkt.

Jag vill med detta än en gång tacka herr statsrådet för svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. den ekonomiska situationen för busslinjetrafiken

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **SKOGLUND**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Axel Johannes Anderssons interpellation angående den ekonomiska situationen för busslinjetrafiken, och nu yttrade:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Axel Andersson till mig riktat följande två frågor, nämligen

1) om jag är beredd att genom förslag om sänkning av fordons- och drivmedelsskatterna eller genom andra åtgärder komma busslinjetrafiken till hjälp; och

2) hur långt 1953 års trafikutredning har kommit i fråga om sina överväganden beträffande möjligheterna till en separat behandling av de frågor som gäller busstrafikens ekonomiska situation.

I anledning härav får jag anföra följande.

I ett nyligen avgivet remissyttrande över en av Svenska omnibusägareförbundet gjord framställning om separat behandling av busstrafikfrågorna har trafikutredningen framhållit, att en dylik behandling av enhetlighets- och konsekvensskäl inte är i och för sig rekommendabel. Trafikutredningen har emellertid när det gäller busstrafiken ägnat särskild uppmärksamhet åt frågan om det eventuella behovet av särskilda trafikpolitiska åtgärder av provisorisk natur. En av utredningen åren 1956 och 1957 verkställd undersökning av busstrafikens driftekonomiska förhållanden gav inte utredningen belägg för att behovet av stödande åtgärder — utöver dem som redan vidtagits i form av restriktiv trafiktillståndsgivning — då var mera omedelbart påkallade. Tillräcklig anledning att bryta lös busstrafikfrågorna ur det allmänna utredningsarbetet i och för förslag om separat reglering ansågs därför inte föreligga. Härefter har inom utredningen under åren 1958 och 1959 verkställts intensivundersökningar rörande busstrafikens utveckling inom två län — Skaraborgs och Västerbottens län — för att ge ytterligare belysning åt dessa spörsmål. Slutligen har trafikutredningen under hösten 1959 insamlat undersökningsmaterial rörande de senaste årens utveckling beträffande busstrafikens driftekonomi. Resultatet av sistnämnda undersökning beräknas föreligga i bearbetat skick om någon månad, och utredningen avser då att ånyo taga ställning till frågan, huruvida utvecklingen motiverar provisoriska åtgärder av det ena eller andra slaget. Oavsett resultatet av trafikutredningens ställ-

Ang. den ekonomiska situationen för busslinjetrafiken

ningstagande härvidlag, är det utredningens avsikt att före utgången av februari nästa år lämna mig en ingående redogörelse för det rådande läget på busstrafikens område.

Jag utgår från att denna redogörelse kommer att ge ett förbättrat underlag för bedömande av busstrafikens nuvarande ekonomiska situation och önskar därför i avvaktan på densamma inte för dagen ingå på frågan om det eventuella behovet av särskilda trafikpolitiska åtgärder på busstrafikens område.

Med dessa ord, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES,
(fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för att han trots den sena tiden har varit älskvärd nog att lämna svar på mina framställda frågor.

Jag är övertygad om att herr statsrådet väl känner till de svårigheter som busstrafiken befinner sig i. Man måste nog tala om en kris för busstrafiken. Lönsamheten har under de senaste åren starkt minskat, och det har inte blivit någon ändring till det bättre under den senaste tiden. Tvärtom har läget blivit ännu sämre. I senaste numret av bussägarnas fackorgan läser man också om att rapporterna till förbundet visar, att trafikantavledningen har fortgått i oförminskad takt. I vissa delar av landet har nedgången i passagerarfrekvensen till och med varit större än tidigare.

Om man tittar på siffrorna angående förnyelsen inom bussväsendet finner man, att beställningarna av nya bussar har minskat i så avsevärd grad att man numera måste räkna med att en buss får gå i trafik minst ett tjugotal år innan den tas ur trafiken, vilket ju inte kan vara ett önskvärt förhållande.

Statsrådet framhåller i sitt interpellationssvar, att 1953 års trafikutredning har gjort vissa intensivundersökningar rörande busstrafikens utveckling i Skaraborgs och Västerbottens län. Tar man del av de yttranden, som länsstyrelser-

na i dessa båda län har avgivit, finner man, att även de konstaterar det svåra läge, som busstrafiken befinner sig i, och att stödåtgärder är nödvändiga. Ingen av dessa två länsstyrelser vill införa några särskilda subventioner, men båda är inne på tanken att man genom skattesänkning för busstrafiken skulle kunna hjälpa bussägarna i deras besvärliga situation.

Länsstyrelsen i Västerbottens län föreslår, att man skall sänka fordonsskatten till hälften och sänka brännoljeskatten med 10 öre per liter. För de bussägare, som kämpar med ekonomiska svårigheter, skulle dessa lättnader i beskattningen naturligtvis innebära en avsevärd hjälp. För en ordinär buss på 6 ton och en brännoljaförbrukning på 12 500 liter, vilket är ganska normalt, får bussägaren betala en fordonsskatt av 2 233 kronor och en brännoljaeskatt av 4 000 kronor om året, d. v. s. sammanlagt 6 233 kronor. Det är ju en betydande belastning, och man förstår därför väl att bussägarna tycker att en skattelättnad vore det enklaste sättet att få hjälp. Man framhåller från bussägarhåll, att man inte främst är intresserad av subventioner, utan man försöker att genom rationaliseringsåtgärder och på annat sätt anpassa sig till det nya läget.

1953 års trafikutredning tycks faktiskt vara något slags olycksöde för bussägarna. Gång efter annan hänvisar man till denna utredning när det kommer någon framställning från bussägarhåll. I ett interpellationssvar den 10 maj 1957, alltså för betydligt mer än två år sedan, framhöll dåvarande kommunikationsministern, att 1953 års trafikutredning övervägde möjligheten av en separat behandling av dessa frågor. I dagens interpellationssvar, således mer än två år senare, får man veta, att dessa överväganden tydligen har lett till att trafikutredningen stannat vid en negativ ståndpunkt då det gäller frågan om att bryta ut problemet om busstrafiken från det övriga utredningskomplexet. Bevillningsutskottet har också, då utskottet avstyrkt motioner om nedsättning av fordonsoch brännoljeskatten för bussar, gång

Ang. den ekonomiska situationen för busslinjetrafiken

efter gång hänvisat till den pågående trafikutredningen.

Den ena busslinjen efter den andra läggs ned och många turer dras in i vårt land, naturligtvis framför allt i de län, som har stora glesbygder. Detta är ett mycket allvarligt problem i sådana trakter. Visserligen har privatbilismen gått framåt med stora steg, men än är det väl tyvärr så, att flertalet människor inte har egna bilar utan är beroende av andra transportmöjligheter. När busslinjerna läggs ned, kommer dessa människor som sagt i en mycket besvärlig situation. Om man måste vänta ännu en lång tid på att utredningen kommer fram till något resultat, så har man anledning att påminna sig det gamla ordspråket, att medan gräset växer dör kon. När det gäller de människor, som redan drabbats eller inom den närmaste tiden kommer att drabbas av att busslinjer läggs ned, har man också en bitter orsak att erinra sig ett annat gammal svenskt ordspråk, som säger att man ej saknar kon förrän båset är tomt.

Jag vill, herr talman, uttala den förhoppningen att den redogörelse, som trafikutredningen nu lovar att ge herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet före utgången av februari månad nästa år, skall komma att leda till att departementet vidtar alla de åtgärder, som står till buds för att hjälpa busstrafiken i dess beträngda situation.

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag har bara begärt ordet för att förklara en sak i detta sammanhang.

De undersökningar, som gjordes 1956 och 1957 och som herr Andersson syftade på, gav inte belägg för att det då var nödvändigt och motiverat med separata åtgärder. Trafikutredningen ville dock göra ännu en kollationering av detta, och det var därför man företog de nya undersökningarna under 1958 och 1959 för att se, om det första resultatet var riktigt eller om det till äventyrs kunde ha inträtt en förskjutning till det sämre — man ville i så fall ha möjlighet att bättre bedöma underlaget för eventuella åtgärder.

Att trafikutredningen föranstaltat om dessa förnyade undersökningar för att få en uppfattning om det aktuella läget visar ju, att både trafikutredningen och kommunikationsdepartementet är i hög grad intresserade av denna fråga och väl medvetna om de svårigheter, som de kollektiva transportmedlen just nu har att brottas med.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konventionerna inom OEEC om säkerhetskontroll på atomenergiens område och om ett bolag för behandling av atombränsle.

Beträffande detta utlåtande hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet; och

nr 25, angående uppskov med behandlingen av visst ärende.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 191, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Om besparingar å utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckta motioner rörande besparingar för budgetåret 1959/60 å utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 531) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 643), hade yrkats, såvitt nu var i fråga, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte genom direktiv till berörda myndigheter och genom åtgärder i övrigt tillse, att utgifterna för budgetåret 1959/60 beträffande riksdagen och dess verk m. m. nedbringades med 350 000 kronor.

Utskottet, som funnit sig icke böra tillstyrka förevarande förslag, hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att motionerna I: 531 och II: 643, såvitt nu vore i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herrar *Ewerlöf, Domö, Regnéll* och *Agerberg*.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! De motioner som det här är fråga om har ingått som ett led i högerpartiets alternativ till omsättningskatten. När utskottet behandlade frågan hade ännu inte ställning tagits till omsättningskatten. Sedan det skett, ber jag få förklara att vi, i överensstämmelse med vad vi har gjort beträffande övriga liknande förslag, inte på detta stadium framställer något yrkande om bifall till vår reservation.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Ang. ändrade bestämmelser för Aktiebolaget Industrikredits utlåning, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 47, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser för Aktiebolaget Industrikredits utlåning, m. m.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 305 i första kammaren av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.* och nr 373 i andra kammaren av herr *Stenberg m. fl.*, hade motionärerna, vilka förutsatte, att det förslag, som framlagts från Svenska bankföreningen att förbättra de mindre företagens tillgång till långfristigt kapital, skulle från vederbörande myndigheters sida behandlas med all skyndsamhet, föreslagit, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om sådana förändringar i AB Industrikredits bolagsordning, att kravet på säkerheter för därifrån utlämnade lån gjordes mindre rigoröst, särskilt med hänsyn till behovet att tillgodose även ansökningar om s. k. förtroendekrediter, att AB Industrikredit skulle medgivas avsevärt vidgade upplåningsmöjligheter, att möjligheter skulle skapas att tillgodose även mera långsiktiga kreditbehov inom distributionsledet såsom detaljhandeln, att den nedlagda utredningen rörande den mindre företagsamhetens lokalproblem utan dröjsmål skulle återupptagas och bringas till fullbordan och att utredningen även till beaktande skulle upptaga de med lokalproblemen sammanhängande finansieringsproblemen, samt att riksdagen i övrigt skulle beakta i motionerna anförda synpunkter.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 305 och II: 373 — i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anført — icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Nils Theodor Larsson* och *Börjesson*, vilka ansett, att utskottets

Ang. ändrade bestämmelser för Aktiebolaget Industrikredits utlåning, m. m.

yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 305 och II: 373 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

2) av herrar *Danmans* och *Löfgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av motionerna I: 305 och II: 373 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad i denna reservation anförts; samt

3) av herrar *Mannerskantz*, *Agerberg* och *Nordgren*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr DANMANS (fp):

Herr talman! Till bankoutskottets utlåtande nr 47 är fogad en reservation, som jag biträtt. Av denna anledning vill jag anföra några synpunkter på det föreliggande ärendet.

Utskottet har haft att granska och ta ställning till en motion från folkparti-häll. I den upptas vad motionärerna — enligt min mening med rätta — kallar ett centralt problem för den mindre företagsamheten. Man pekar på finansieringsfrågan i sin helhet, men särskilt framhålls svårigheterna för denna kategori företagare att erhålla s. k. långa krediter. Motionärerna anser att denna fråga bör lösas verklighetstroget med hänsyn till behovet och önskar att detta sker utan dröjsmål.

Ett sådant yrkande kan ju grundas på många skäl. Det mest näraliggande torde vara tillkomsten av justatsmarknaden, som ställer de s. k. mindre företagarna i en alldeles ny situation, en situation där knapphet på ekonomiska resurser kan bli ödesdiger för den det gäller. Minskas nu tullskyddet på sätt som planerats, gäller det att möta den ökade konkurrensen med effektiva medel. Överlever den mindre företagaren ett sådant angrepp kan han också räkna med ökade avsättningsmöjligheter för sina alster. Med förutsättningen för en så-

dan utgång är att penningmedel till rationell utbyggnad, specialisering och drift kan uppbringas på skäliga villkor.

I motionen gör man nu en inventering av vad som i detta avseende för närvarande står till buds för näringslivets små enheter. Man kommer fram till att rätt mycket återstår att göra. Att hjälpa de mindre företagarna lösa finansieringsfrågorna ter sig än angelägnare mot bakgrunden av det svenska kostnadsläget, som anses rätt högt. Det gäller dock att möta konkurrensen från andra länder och tävla om köparnas gunst på främmande marknader. Att andra stater i detta läge vidtar stödåtgärder åt produktionen är väl känt. Detta stöd gäller även den mindre företagsamheten. Motionärerna har anfört exempel från USA men även från andra håll. Och allt detta sker för att möta väntade övergångssvårigheter på ett sätt som slutligen kan leda till framgång.

Aktiebolaget Industrikredit kommer här in i bilden. Detta företag, som sedan 1934 gett industrien i detta land ett säkerligen gott stöd, är för närvarande inte lämpat att ge verksamt bistånd åt den kategori företagare det här gäller. Kraven på säkerhet för utlämnade lån är rätt höga, och tillgången på medel för ändamålet begränsad. Detta har lett till att en förhållandevis liten krets låntagare kunnat betjänas. Skall detta kreditinstitut komma hantverk, handel och småindustri till hjälp med kapital på längre sikt, måste reglerna omarbetas och möjligheterna vidgas.

Bankoutskottet anför i sitt utlåtande, att detta är vad som just nu sker. Överläggningar pågår i syfte att förvandla Aktiebolaget Industrikredit till ett organ, som bättre kan fylla sin uppgift såsom långgivare inom sitt gebit. En fortfarande öppen fråga är emellertid om dessa underhandlingar leder till de resultat, som motionärerna anser nödvändiga inför befarade påfrestningar.

I dagarna har styrelsen för Aktiebolaget Industrikredit till Kungl. Maj:t överlämnat förslag angående omorganisation av företaget. Enligt tidningsreferat

Ang. ändrade bestämmelser för Aktiebolaget Industrikredits utlåning, m. m. skulle därmed en avsevärd utvidgning av verksamheten komma till stånd. I planen ingår större tillgång till lånemedel, liksom också en viss liberalisering i bedömningen av låneärendena, åtminstone för en mindre del av de medel företaget disponerar. Hur snart den föreslagna organisationen kan prövas och beslutas på högsta ort är väl helt och hållet okänt. Reservanterna önskar här en närmare precisering och begär att proposition i ärendet må föreläggas 1960 års riksdag. Det nära sambandet med frågan om handelns medelsbehov talar enligt reservanternas mening för en samtidig prövning. Möjligheterna att ge handelns utövare någon hjälp i detta sammanhang är ju helt beroende av hur denna organisation slutligen utformas.

Vad angår den i motionen upptagna diskussionen om de mindre företagens möjligheter att på ett lyckligt sätt lösa sina lokalfrågor, så hoppas reservanterna på positiva åtgärder utan dröjsmål.

Jag vill slutligen omnämna att bankoutskottet haft en i sak välvillig inställning till detta ärende.

Åberopande det anförda yrkar jag bifall till den med 2) betecknade reservationen.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att i stort instämma med herr Danmans när jag går att yrka bifall till den med nr 1 betecknade reservationen av herrar Larsson, Nils Theodor, och Börjesson. Jag skulle emellertid ytterligare vilja understryka värdet av att denna fråga så att säga hålles levande.

Anledningen till att reservationen kommit till är att vi på vårt håll önskar, att utskottet skulle ha givit till känna en mera positiv syn på frågan, så att utlåtandet hade blivit något av en opinionsyttring, som skulle kunnat vara till ledning för Kungl. Maj:t i dess ställningstagande i denna fråga.

Det råder väl i denna kammare inga som helst delade uppfattningar om att

det är nödvändigt att lösa — och att snart lösa — frågan om de långfristiga krediterna för småföretagarna. Sjustatsmarknaden ger oss en mångdubblad hemmamarknad, men det blir en hemmamarknad med alldeles speciella problem, som det kommer att kosta företagsamheten åtskilligt att brygga över och komma till rätta med.

Det är i denna situation, när samtidigt kraven på en långtgående rationalisering av företagen — både när det gäller produktionsformer och utrustning — också står för dörren, som kreditbehovet blir alltmera påtagligt. De låneformer, som vi nu har, begränsas till en omloppstid på ungefär sju å åtta år. Det är, såsom småföretagarna i allmänhet ser det, en alltför kort tid för att man skall slippa de ständigt återkommande akuta penningbekymren. Jag tror att det är nödvändigt att statsmakterna just i den situationen tar ett alldeles speciellt krafttag för att hjälpa upp konkurrenskraften och konkurrensmöjligheterna hos denna företagsform. Den spelar för det svenska samhället i stort en så avgjord betydelsefull roll, att det är väl motiverat med en sådan åtgärd.

Jag skulle därför, herr talman, som sagt gärna ha sett att utskottet varit mera positivt på denna punkt, så att vi här fått en opinionsyttring. En sådan hade varit av stort värde för frågans fortsatta behandling.

Man torde kunna säga, att även om man till dels skulle lyckas lösa problemet med kreditgivningen genom de former som nu diskuteras, alltså genom en utvidgning av AB Industrikredits verksamhet, tror jag ändå att man aldrig kommer ifrån att statsmakterna måste aktivt och positivt intressera sig för denna verksamhet genom långivning. Jag tror aldrig att man på annat sätt skall lyckas lösa frågan exempelvis om en förtroendekreditgivning, som ju ändå till syvende och sist blir nödvändig, om man skall komma till rätta med problemet.

Jag ber kort och gott med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1.

Ang. ändrade bestämmelser för Aktiebolaget Industrikredits utlåning, m. m.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag föreställer mig att det inte är så alldeles lätt för kammarens ledamöter att konstatera vari den verkliga skillnaden ligger mellan de olika bud, som här givits från respektive utskottet och de båda reservantgrupperna. I varje fall har skillnaden inte legat på det planet, att det skulle ha funnits ett större och ett mindre intresse från de olika hållen för de frågor det här gäller, utan meningsskiljaktigheterna har mera avsett vad som skulle vara det mest effektiva och lämpliga sättet att angripa dem.

Efter min mening skulle det emellertid ha varit möjligt att utan någon större svårighet skriva ihop de olika önskemål som här föreligger i fråga om utformningen av utskottets utlåtande. Det erbjöds också inom utskottet tillfälle till en sådan hopskrivning, men det befanns då att det förelåg ett mycket ringa intresse från respektive reservanters sida att få till stånd en sådan hopskrivning. Man var tydligen angelägen om att i form av reservationer få manifesteras en mera speciell inställning till de här frågorna. Jag har velat säga detta, eftersom jag tror att åtskilliga av de uttalanden, som gjorts i reservationerna, utan vidare skulle ha kunnat tas med i själva utskottsutlåtandet, om man verkligen hade fått tillfälle att — på det sätt som man i allmänhet önskar inom utskotten — undersöka möjligheterna att komma på en gemensam linje.

Från utskottets sida har man utgått ifrån att det finns anledning att avvaktat resultatet av de utredningar, som nu är förebragta, nämligen dels från Aktiebolaget Industrikredits sida i form av framställning till Kungl. Maj:t, dels den utredning som avlämnades i våras om statligt kreditstöd åt hantverk och småindustri. Vi har anledning att vänta propositioner från Kungl. Maj:t i båda dessa hänseenden under nästa års vårriksdag. Sedan man därigenom fått klarhet om vilken inställning Kungl. Maj:t har till dessa frågor och vilka möjligheter som därvid erbjuder sig att lösa de olika frågor, som här är aktuella,

blir det ju lättare att bedöma vilka konkreta önskemål man anser sig ha anledning att framställa utöver vad Kungl. Maj:t kan komma att föreslå.

I närvarande ögonblick är det hela ganska diffust. Vi vet ju inte vad som blir resultatet av de två framställningar som nu ligger på Kungl. Maj:ts bord, och det är därför svårt att i dag ta ställning till de olika detaljfrågor som här har tagits upp. Det står emellertid öppet för var och en att väcka de motiöner som man kan finna anledning till, sedan de kungl. propositionerna framlagts, och begära de kompletteringar i olika avseenden som man menar då alljämt kan vara påkallade.

Utskottsmajoriteten har ansett att det är riktigare att handlägga ärendet på detta sätt än att nu göra uttalanden och begära ytterligare utredningar utöver dem som föreligger, innan man vet vad dessa resulterar i.

Jag ber herr talman att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Det är väl mycket möjligt att det framläggs propositioner i dessa frågor till nästa års riksdag. Riktigt säkert är det emellertid inte — vi har ju tidigare sett att sådana här frågor har en märkvärdig benägenhet att köra fast.

Vad reservation nr 2 framför allt vill understryka är ju att riksdagen bör säga ifrån, att den vill ha förslag till 1960 års riksdag både när det gäller kreditfrågorna för den mindre industrien och när det gäller frågan om kreditmöjligheterna för distributionsföretagen som ju hittills inte alla har kunnat komma i fråga i dessa sammanhang.

Frågan om småföretagens lokalproblem, som nu också är aktuell i detta sammanhang, har ju tidigare avfärdats med att den skulle tas upp av den utredning som avlämnade ett betänkande i våras. Det är lätt att konstatera att vad den utredningen skrivit om lokalfrågorna är mycket litet och mycket ofullständigt. Jag tror därför att det är nöd-

Ang. ändrade bestämmelser för Aktiebolaget Industrikredits utlåning, m. m. vändigt med ett helt annat grepp om den frågan än man hittills har tänkt sig.

Jag medger gärna att det förslag, som nu har framlagts rörande Aktiebolaget Industrikredits omorganisation, innebär ett steg i rätt riktning. Det är alldeles avgjort på det sättet. Men man kommer nog ändå inte ifrån, att det i många avseenden är otillräckligt och otillfredsställande. Till det klart tillfredsställande hör att utlåningskapaciteten, om det föreliggande förslaget förverkligas, nära nog kommer att femdubblas. Det är en bra sak. Men man kan inte undgå att lägga märke till att lånevillkoren hos Aktiebolaget Industrikredit trots en rätt väsentlig uppmjukning fortfarande kommer att vara ganska hårda. Det framhålles ju i den avgivna promemorian att man har tvingats begränsa uppmjukningen av lånevillkoren på grund av önskemålet att Aktiebolaget Industrikredits obligationer skulle vara fondgilla. Det är klart att uppställer man obetingat ett sådant krav, har man bundit sig och kan inte gå särskilt långt. Då utesluter man väl t. ex. praktiskt taget varje tanke på förtroendekrediter.

Man kan också fråga sig, om det är en riktig konstruktion att sätta minimiutlåningsbeloppet så pass högt som här har skett. Motiveringen för detta är att affärsbankerna har möjlighet att lämna lån på upp till ett belopp av 150 000 kronor på relativt lång tid, och dessa lån skulle då kunna samordnas med lån från Aktiebolaget Industrikredit. Men frågan är väl, om man inte borde gå ytterligare ett stycke längre ned.

Det är sålunda klart att det vore mycket önskvärt med en ytterligare uppmjukning av lånevillkoren, och jag tror att det är nödvändigt om resultatet skall bli bra och om den här omorganisationen verkligen skall hjälpa till att på ett verksamt sätt klara dessa frågor. Ställer man säkerhetskravet alltför högt, riskerar man ju att komma i det läget, att de som får krediter från Aktiebolaget Industrikredit inte i första hand är de, som verkligen behöver dessa krediter. De som kan tillgodose

dessa mycket långt drivna säkerhetskrav kan ordna sin kreditfråga på annat sätt.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag har till detta utlåtande fogat en blank reservation, och det har jag gjort för att verkligen stryka under att det inte är bra att gå ifrån gammal god utskottspraxis.

Som utskottets ärende ordförande nyss redogjort för ligger denna fråga så till, att man kan vara fullkomligt övertygad om att praktiskt taget allt vad som har förts fram i motionerna kommer att bli framlagt för riksdagen inom en mycket snar framtid. Fallet är ovanligt i så måtto, att man nästan direkt kan få belegg för att så kommer att ske.

Förhistorien ger alltså vid handen, att man vet att det kommer att bli en ändring precis i den riktning man önskar. Vad som här strider mot utskottspraxis är helt enkelt att den regeln inte följts, att man i ett utskott bör kunna få reda på vad reservanterna tänker säga. Det som utskottet hade skrivit var av den naturen, att det hade varit möjligt att göra de ändringar som hade behövts för att kunna få ett samfällt utlåtande, om det inte hade varit på det sättet att motionerna skulle användas i ett valpolitiskt syfte — då var det ju ingenting att göra åt saken.

Jag undrar emellertid om detta är riktigt och i varje fall om det var riktigt att fullfölja saken sedan den blivit påtalad och avslöjad. Om det så skall vara mitt sista ord i denna kammare, herr talman, vill jag säga att man bör inte förstöra den goda praxis i våra utskott, som säger för det första att man skall försöka samsas när det finns någon rimlig chans — och det hade utan tvivel funnits i det här fallet — och för det andra att man bör få veta vad blivande reservanter verkligen finner vara fel — jag tycker att det har brustit i dessa avseenden den här gången.

Jag framställde ett yrkande om att vi skulle bordlägga frågan — och det hade vi hunnit — för att utse några ledamö-

Ang. ändrade bestämmelser för Aktiebolaget Industrikredits utlåning, m. m.

ter som skulle skriva samman de olika synpunkterna. Yrkandet vann ingen förståelse, och därav kan man förstå att det var meningen att det skulle bli reservationer under alla omständigheter.

Jag har för min del mycket väl kunnat vara med på både reservation 1 och reservation 2, men det bjuder mig mot ovannämnda bakgrund emot, och därför har jag avstått. Jag ber nu att få framställa yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr BOO (s):

Herr talman! Under den gångna hösten har vi ett par gånger varit i den situationen här i kammaren, att jag som företrädare för regeringspartiet inte har behövt blanda mig i det interna slagsmålet på oppositionssidan, och jag skulle kanske inte behövt göra det i detta sammanhang heller. Det var dock ett par yttranden som föranledde mig att begära ordet.

Herr Torsten Andersson har tyckt sig finna, när han läst utskottsutlåtandet, att detta borde ha varit mera positivt, och det skulle alltså vara förklaringen till att reservationerna har kommit till. Utskottets inställning är sålunda inte tillräckligt positiv.

Som utskottets ordförande redan har deklarerat gick nog inte skiljelinjen där, utan vad som skiljer de olika uppfattningarna är mera hur man skulle behandla motionen i den föreliggande situationen. Jag vill hävda att utskottets ställningstagande har skett på det sätt som brukas här i riksdagen, när man har fått upplysningar om att frågan har varit föremål för överläggningar och nu ligger i departementet under beredning. Man förväntar allmänt att det skall komma ett förslag, och då är det väl inte normalt att riksdagen skriver och bestämmer sig för hur förslaget enligt dess mening skall se ut. Man avvaktar i stället förslaget, som sedan får föranleda en reell behandling i riksdagens båda kamrar.

Av herr Per-Olof Hansons anförande föreföll det, som om han tyckte att det

från utskottets sida hade skrivits för litet och för oklart om lokalfrågorna. Det skall villigt erkännas, men jag vill påvisa för herr Hanson att precis detsamma gäller om reservation 2 till utlåtandet. I denna reservation har det inte på något sätt tagits ställning till lokalfrågorna, utan även reservanterna hänvisar till att frågorna är föremål för ställningstagandet hos Kungl. Maj:t. Däremot skulle möjligen företrädarna för reservation 1 kunna hävda, att de mera direkt har skrivit att de vill ha ny utredning angående lokalfrågorna.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag vill bara till herr Boo säga, att jag talar om att man skulle velat ha en opinionsyttring. Man kan kanske säga att utskottet åstadkommit en välvillig skrivning, men jag kan inte finna annat än att utskottsutlåtandet slutar med en helt negativ ståndpunkt. Reservanternas skrivning slutar i en positiv ståndpunkt, och det är detta som är skillnaden mellan de åsikter vi har i dessa frågor.

Herr DANMANS (fp):

Herr talman! Herr Mannerskantz riktade i viss mån kritik mot utskottsbehandlingen så till vida som de skäl, som reservanterna ville anföra för reservationerna, inte skulle ha redovisats. I varje fall gäller inte den anmärkningen motionärerna eller de reservanter som stöder motionärerna.

Herr BOO (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad utskottets ärade ordförande sade i sitt anförande om möjligheterna till hopskrivning vill jag svara herr Torsten Andersson, att om inte reservation 2 kommit till, så hade nog inte heller reservation 1 kommit till, och då hade vi varit lika »negativa» allesammans.

Ang. ändrade bestämmelser för Aktiebolaget Industrikredits utlåning, m. m.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å det förevarande utlåandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Andersson, Torsten*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Nils Theodor Larsson och Börjesson vid utlåandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Danmans*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom och herr Löfgren vid utlåandet anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Danmans* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Danmans* yrkande.

Herr *Andersson, Torsten*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bankoutskottets utlåtande nr 47 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herrar *Danmans* och *Löfgren* vid utlåandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i den av herrar Nils Theodor Larsson och

Börjesson vid utlåandet anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar *Danmans* och *Löfgren* vid utlåandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Danmans* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 37.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 48, angående uppskov med behandlingen av en av fullmäktige i riksgäldskontoret gjord framställning angående avlöningsbestämmelserna för hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385) samt till byggnadsstadga, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 16 oktober 1959 dagtecknad proposition, nr 168, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll samt med hänvisning till vid propositionen fogade förslag till lag om ändring i byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385) samt till byggnadsstadga dels föreslagit riksdagen att antaga förslaget till lag om ändring i byggnadslagen, dels ock anhängit om riksdagens yttrande över förslaget till byggnadsstadga.

De i propositionen upptagna författningsförslagen hade till huvudsyfte att åvägabringa förenklingar och förkortningar av förfarandet i planläggnings- och byggnadsärenden samt minskning av författningsmaterialets omfattning. De medel, som förslagen anvisade för att vinna detta syfte, bestodo väsentligen i att beslutanderätten i plan- och byggfrågor så långt möjligt skulle decentraliseras till regionala och lokala organ, i att plan- och byggbestämmelserna för land och stad skulle göras enhetliga samt i att vissa bestämmelser om administrativ kontroll, vilka bedömts vara onödigt rigorösa, skulle uppmjukas eller slopas.

Bestämmelserna om *regionplan* hade föreslagits skola jämkas för att vinna överensstämmelse med 1957 års lag om kommunalförbund. — Föreskrifterna om *generalplan* på landet hade i förslagen omarbetats med motsvarande bestämmelser för stad som förebild. — Beträffande *stadsplan* hade föreslagits, att befogenheten att antaga sådan plan — vilken i princip ankom på kommunens fullmäktige — skulle i ökad omfattning kunna av fullmäktige delegeras till byggnadsnämnden. Befogenheten att faststäl-

la stadsplan — vilken för närvarande i regel var förbehållen Kungl. Maj:t — hade föreslagits skola i huvudsak överflyttas till länsstyrelsen. — Reglerna om *byggnadsplan* hade grundligt omarbetats, särskilt vad angick förfarandet vid planernas tillkomst. Initiativet till upprättande av byggnadsplan förutsattes skola i regel ankomma på kommunen — icke som nu på länsstyrelsen — och förfarandet skulle regleras på väsentligen samma sätt som beträffande stadsplan, d. v. s. så att upprättat planförslag skulle antagas av kommunens fullmäktige eller, efter fullmäktiges bemyndigande, av byggnadsnämnden samt fastställas av länsstyrelsen. Länsstyrelsen skulle dock alltjämt få viss möjlighet att låta upprätta och efter hörande av kommunens fullmäktige fastställa byggnadsplan. Befogenheten att medgiva användande av byggnadsplan i stad, vilken för närvarande var förbehållen Kungl. Maj:t, hade föreslagits skola anförtros länsstyrelsen. Institutet *utomplansbestämmelser* skulle reformeras på det sättet, att utomplansbestämmelserna i princip blevo av enhetligt innehåll i hela riket. Kungl. Maj:t förutsattes dock få möjlighet att meddela speciell föreskrift rörande innehållet av utomplansbestämmelser för viss landsdel. Proceduren vid införandet av utomplansbestämmelser skulle utformas på ungefärligen samma sätt som proceduren vid antagande och fastställande av stadsplan eller byggnadsplan. — Reglerna om *tomtindelning* skulle jämkas så, att byggnadsnämnden fick större möjligheter att föranstalta om ändring av tomtindelning, där sådan ändring var påkallad för att främja en ur sanerings-synpunkt önskvärd förnyelse av byggnadsbeståndet.

Vidare inneburo författningsförslagen, att vissa av de nuvarande stadgandena om *byggnadsförbud* skulle slopas. Så hade föreslagits ske med bl. a. bestämmelsen i 123 § byggnadslagen om befogenhet för länsstyrelsen att meddela nybyggnadsförbud och andra föreskrifter till förekommande av tätbebyggelse inom vissa områden på landsbygden, vilken föreslagits avlöst av ett kontrollsyn-

tem liknande det som för närvarande gällde i städerna. En del ändringar hade också föreslagits med avseende å vissa andra förbudsbestämmelser av mera begränsad räckvidd.

Skyldigheten att söka byggnadslov hade förslagits skola något inskränkas. Det nuvarande systemet med prövning genom länsstyrelsen av vissa byggnadsföretag på landsbygden skulle avskrivras. Likaledes hade förslagits upphävande av nuvarande anmälningsskyldighet beträffande byggnadsföretag på landsbygden, för vilka byggnadslov icke erfordrades. Föreskrift skulle införas om rätt för envar, som ville vidtaga byggnadsåtgärd, att få åtgärdens författningsenlighet prövad genom byggnadsnämnden, även om skyldighet att söka byggnadslov ej förelåg.

Befogenheten att meddela *dispens* från byggnadsförbud och särskilda bestämmelser för byggnadsverksamheten hade föreslagits skola i stor omfattning decentraliseras från Kungl. Maj:t till länsstyrelserna och i icke ringa omfattning från dessa till byggnadsnämnderna. Frågan om byggnadsnämndens befogenhet att medgiva dylika dispenser föreslogs bli reglerad så, att länsstyrelsen fick möjlighet att delegera större delen av sin egen dispensbefogenhet till byggnadsnämnden under villkor bland annat att byggnadsnämnden hade tillgång till personal med den utbildning och erfarenhet, som kunde anses erforderlig för uppgiftens behöriga fullgörande.

Förslaget till byggnadsstadga innebar vidare, att *byggnadsnämnderna* skulle omorganiseras. De föreslagna nya bestämmelserna om byggnadsnämndsorganisation och arbetssätt byggde i allt väsentligt på kommunallagens principer. Nuvarande regler om att i byggnadsnämnden skulle ingå viss självskriven ledamot eller ledamot som utsetts av annan än kommunens beslutande organ kommo i enlighet härmed att bortfalla.

Ur det nuvarande författningsmaterialet hade i förslagen utrensats åtskilliga *detaljbestämmelser och bestämmelser av*

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m. teknisk karaktär. Hithörande ämnen förutsattes bli närmare reglerade genom föreskrifter och anvisningar av byggnadsstyrelsen och lantmäteristyrelsen. Nuvarande byggnadsordningar skulle upphöra att gälla och ersättas med generella regler i byggnadsstadgan samt i nyssnämnda föreskrifter och anvisningar.

De nya författningarna hade föreslagits skola träda i kraft den 1 juli 1960. Vissa undantag hade dock ansetts befogade. Omorganisationen av de organ som omhänderhade regionplaneringen samt av byggnadsnämnderna hade föreslagits anstå till närmast därefter följande årsskifte. Genomförandet av en del andra åtgärder — bland annat införandet av de nya utomplansbestämmelserna i områden som redan tidigare försetts med sådana bestämmelser — hade ansetts kräva längre övergångstid, och för dessa fall hade därför föreslagits, att med genomförandet av de nya reglerna fick i vissa hänseenden anstå, dock längst till den 1 januari 1963.

Förslaget till lag om ändring i byggnadslagen var i nedan angivna delar så lydande:

15 §

Är fråga väckt om framställning angående fastställelse av generalplan beträffande visst område eller ändring av fastställd generalplan, äger länsstyrelsen på framställning av staden förordna, att nybyggnad inom området icke må företagas. Sådant förordnande gäller intill dess stadsfullmäktige beslutat i frågan, dock ej längre än ett år. Där så *erfordras* äger länsstyrelsen på framställning av staden *förlänga förbudets giltighetstid med högst två år i sänder.*

Från förbud som i första stycket sägs må undantag medgivas av länsstyrelsen och, enligt av Konungen meddelade föreskrifter, av annan myndighet som Konungen bestämmer.

26 §

Stadsplan antages av stadsfullmäktige; dock äga fullmäktige i den omfattning som prövas lämplig uppdraga åt

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m.

byggnadsnämnden att i fullmäktiges ställe antaga sådan plan.

Planen skall för att bliva gällande fastställas av länsstyrelsen. Länsstyrelsen äger, om särskild anledning därtill föreligger, underställa planen Konungens prövning. Är planen av större omfattning eller eljest av större allmän betydelse eller har i ärendet uppkommit fråga vars avgörande enligt denna lag ankommer på Konungen, skall underställning alltid ske.

Vad nu sagts gäller ock ändring av stadsplan.

109 § (motsvarande 108 § i gällande lag)

Har fråga väckts om upprättande av byggnadsplan för visst område eller om ändring av sådan plan, äger länsstyrelsen för viss tid, högst ett år, förordna, att nybyggnad inom området icke må företagas. Länsstyrelsen må förlänga förbudets giltighetstid med högst två år i sänder.

Från förbud som i första stycket sägs må undantag medgivnas av länsstyrelsen ock, enligt av Konungen meddelade föreskrifter, av annan myndighet som Konungen bestämmer.

Finner länsstyrelsen byggnadsplan icke kunna fastställas eller ock böra i viss del undantagas från fastställelse, äger länsstyrelsen för viss tid meddela det förbud mot nybyggnad som föranledes av omständigheterna.

Övergångsbestämmelserna

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960, dock att fråga om fastställelse av generalplan eller byggnadsplan eller ändring av förut fastställd sådan plan skall handläggas och bedömas enligt äldre bestämmelser, om förslag i frågan före lagens ikraftträdande utställts till granskning enligt bestämmelserna i byggnadsstadgan den 30 juni 1947 (nr 390) eller, där fråga är om byggnadsplan, om samtliga sakägare före lagens ikraftträdande medgivit att utställningsförfarande ej tillämpas.

Utomplansbestämmelser, som fastställts med stöd av stadsplanelagen den 29 maj 1931 eller byggnadslagen i dess

hittills gällande lydelse, så ock av Konungen med stöd av lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning eller lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad fastställda särskilda föreskrifter för byggnadsverksamhetens ordnande skola, i den mån de ej tidigare upphävs, upphöra att gälla den 1 januari 1963.

Där regionplaneförbund bildats före den 1 januari 1958, skola av medlemmarna utsedda ledamöter och ersättare i förbundsfullmäktige (förbundsdirektionen) och förbundsstyrelsen (regionplanenämnden) frånträda sina befattningar med utgången av år 1960; och skall med avseende å val av fullmäktige och styrelse för tid därefter så förfaras, som i fråga om nybildat kommunalförbund är stadgat.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat dels två före propositionens avlämnande väckta motioner — dock endast såvitt de avsåge utredning rörande vissa med parkeringsproblemets lösning sammanhängande spörsmål — nämligen i första kammaren nr 186, av herrar *Sveningsson* och *Birke*, och i andra kammaren nr 222, av herr *Bohman m. fl.*, dels ock elva i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen i första kammaren nr 596, av herrar *Carl Albert Anderson* och *Jansson*, nr 597, av herr *Danmans*, nr 598 och 599, av herr *Jansson*, nr 600, av herr *Pålsson m. fl.*, samt nr 601, av herr *Ringaby*, samt i andra kammaren nr 710, av herr *Jonsson* i Strömsund *m. fl.*, nr 711, av herr *Bohman m. fl.*, nr 712, av herr *Gustafsson* i Skellefteå, nr 713, av herr *Fröding m. fl.*, samt nr 714, av herrar *Fröding* och *Anderson* i Sundsvall.

I motionerna I: 186 och II: 222, vilka voro likalydande, hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en skyndsamt utredning rörande i motionen II: 144 angivna, med parkeringsproblemets lösning sammanhängande spörsmål.

I motionerna I: 597 och II: 711, vilka voro likalydande, hade hemställts

A. att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 168 måtte dels avslå förslaget att stadsfullmäktige skulle äga åt byggnadsnämnd delegera rätten att antaga stadsplan, dels avslå förslaget om rätt för byggnadsnämnd att mot markägares bestridande verkställa ändring av tomtindelning, dels antaga sådan ändring i den föreslagna byggnadslagen, att byggnadsförbud icke finge förlängas utöver en tidsrymd av fem år;

B. att riksdagen måtte uttala, dels att någon ändring av byggnadsnämndens nuvarande sammansättning och ställning icke borde vidtagas, dels att frågan om ändrade regler beträffande tomtindelning borde bli föremål för skyndsamt utredning inom 1954 års fastighetsbildningskommitté, dels att den föreslagna undantagsbestämmelsen om rätt för i kommunens tjänst anställda befattningshavare att delta i byggnadsnämnds beslut icke borde införas, dels ock att de i 53 § föreslagna ändringarna i byggnadsstadgan rörande skyldighet att anordna parkeringsutrymmen icke borde vidtagas.

I motionen I: 598 hade föreslagits, att riksdagen som sin mening skulle uttala, att 54 § i byggnadsstadgan borde erhålla följande ändrade lydelse: »54 § 1 mom. Åtgärd — — — samt inrättande av upplag.

Härutöver erfordras byggnadslov för rivning av byggnad inom område med stadsplan och för upprättande eller väsentlig ändring av skylt eller ljusanordning inom område med stadsplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser.»

I motionerna I: 600 och II: 710, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte dels besluta, att i övergångsbestämmelserna till byggnadslagen och byggnadsstadgan skulle införas en bestämmelse av innehåll, att vid ikraftträdandet av den nya lagstiftningen utomplansbestämmelser, som fastställts med stöd av byggnadslagen den 29 maj 1931 eller nu gällande byggnadslag, skulle upphöra att gälla och, med bibehållande av förefintliga utomplansområden,

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m. ersättas med de utomplansbestämmelser, som funnos angivna i 29 § i förslaget till ny byggnadsstadga, dels uttala, att åtgärder borde företagas för en översyn av förefintliga utomplansområden.

I motionen II: 712 hade hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 168 måtte besluta, att lagen om enskilda vägar under vissa förutsättningar skulle äga tillämpning inom stadsplanlagt område, samt att undantag enligt 54 § byggnadsstadgan från skyldighet att söka byggnadslov skulle gälla endast för allmän byggnad, vilken tillhörde kronan.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen i anledning av motionerna I: 600 och II: 710 funnit viss ändring böra göras i övergångsbestämmelserna till det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i *bygggnadslagen* den 30 juni 1947 — måtte — med avslag å motionerna I: 597 och II: 711 i vad därigenom yrkats ändring i nämnda förslag — för sin del antaga förslaget med den ändringen, att övergångsbestämmelserna erhöles följande lydelse:

»Denna lag — — — ej tillämpas.

Utomplansbestämmelser, som fastställts med stöd av stadsplanlagen den 29 maj 1931 eller byggnadslagen i dess hittills gällande lydelse, så ock av Konungen med stöd av lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning eller lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad fastställda särskilda föreskrifter för byggnadsverksamhetens ordnande skola, i den mån de ej tidigare upphävt, upphöra att gälla den 1 januari 1964.

Där regionplaneförbund — — — är stadgat.»;

B. att motionerna I: 600 och II: 710 i vad därigenom yrkats ändring av förslaget till lag om ändring i *bygggnadslagen*, i den mån dessa motioner icke redan berörts under A härövan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m.

C. att riksdagen i anledning av förslaget till *byggnadsstadga* måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t med bifall till motionerna I: 186 och II: 222, i de delar desamma hänvisats till utskottet, som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

D. att motionerna

- 1) I: 596
- 2) I: 597 och II: 711
- 3) I: 598
- 4) I: 599
- 5) I: 600 och II: 710
- 6) I: 601 och II: 713
- 7) II: 712
- 8) II: 714

i den mån de icke besvarats genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I specialmotiveringen till 3 § förslaget till *byggnadsstadga* hade utskottet yttrat bland annat:

»Utskottet anser att det föreslagna undantaget bör få kvarstå men finner det angeläget att framhålla att byggnadsnämnden får en sådan sammansättning att den kan träffa sina avgöranden helt förutsättningslöst. Sin största betydelse torde departementsförslaget ha beträffande kommunalborgmästarna. Där sådan finnes är han för närvarande självskriven ledamot i byggnadsnämnden. Såsom utskottet under rubriken »Byggnadsmyndigheterna» tidigare anfört är det önskvärt, att en ledamot i nämnden är domare eller har motsvarande juridiska kvalifikationer. Kommunalborgmästarna uppfyller i allmänhet detta krav. Eftersom de allmänt sett torde vara lämpliga för förevarande uppgift och då det ej heller torde finnas anledning att i ett slag göra dem, från att ha varit självskrivna, till obehöriga, finner utskottet ej anledning att bifalla motionerna.»

I specialmotiveringen till 54 § förslaget till *byggnadsstadga* hade utskottet anfört:

»Propositionen innebär ej att landsting befrias från skyldighet att i allo följa gällande byggnadsföreskrifter utan

endast att det slipper skyldigheten att avvakta den förhandsprövning som byggnadslovet innebär. Landstingen kommer därigenom att i praktiken jämställas med sådan industri som ligger avskilt och är i en ägares hand (54 § 3 mom. förslaget till ny BS), något som utskottet finner motiverat. Man torde kunna utgå ifrån att landstingen i allmänhet har tillgång till den sakkunskap som erfordras för att nu ifrågavarande ärenden skall komma att handläggas på ett fullt tillfredsställande sätt.

Utskottet tillstyrker således propositionen, vilket innebär att motionen avstyrkes.»

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Ebbe Ohlsson, Alexander von Seth, Nyberg* och *Munktell*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen — med förklaring att riksdagen i anledning av motionerna I: 597 och II: 711 samt I: 600 och II: 710 funnit vissa ändringar böra göras i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i *byggnadslagen* den 30 juni 1947 — måtte för sin del antaga förslaget med den ändringen, att 15 och 109 §§ samt övergångsbestämmelserna erhöles följande lydelse:

15 §.

Är fråga väckt om framställning angående fastställelse av generalplan beträffande visst område eller ändring av fastställd generalplan, äger länsstyrelsen på framställning av staden förordna, att nybyggnad inom området icke må företagas. Sådant förordnande gäller intill dess stadsfullmäktige beslutat i frågan, dock ej längre än ett år. Där så erfordras äger länsstyrelsen på framställning av staden förlänga förbudets giltighetstid med högst två år i sänder. *Förbudet skall upphöra senast efter fem år, om ej särskilda skäl föreligga att låta det bestå under längre tid; beslut här om skall underställas Konungens prövning.*

Från förbud som i första stycket sägs må undantag medgivnas av länsstyrelsen och, enligt av Konungen meddelade föreskrifter, av annan myndighet som Konungen bestämmer.

109 §.

Har fråga väckts om upprättande av byggnadsplan för visst område eller om ändring av sådan plan, äger länsstyrelsen för viss tid, högst ett år, förordna, att nybyggnad inom området icke må företagas. Länsstyrelsen må förlänga förbudets giltighetstid med högst två år i sänder; *beslut härom skall underställas Konungens prövning, om den sammanlagda giltighetstiden kommer att överstiga fem år.*

Från förbud som i första stycket sägs må undantag medgivnas av länsstyrelsen och, enligt av Konungen meddelade föreskrifter, av annan myndighet som Konungen bestämmer.

Finner länsstyrelsen byggnadsplan icke kunna fastställas eller ock böra i viss del undantagas från fastställelse, äger länsstyrelsen för viss tid meddela det förbud mot nybyggnad som föranledes av omständigheterna.

Övergångsbestämmelserna

Denna lag — — — ej tillämpas.

Utomplansbestämmelser, som — — — (lika med utskottsmajoritetens förslag) — — — januari 1964.

Där regionplaneförbund — — — är stadgat.;

2. av herrar *Osvald, Alexanderson, von Seth, Munktell* och *Nyberg*, vilka ansett, att den del av utskottets utlåtande, som avsåge specialmotiveringen till 54 § förslaget till byggnadsstadga och som började med orden »Propositionen innebär ej» och slutade med »att motionen avstyrkes», bort hava följande lydelse: »Enligt propositionen skall icke endast kronan utan även landstingen befrias från skyldigheten att söka byggnadslov. Visserligen innebär icke detta, att landstingen undgår att i allo följa gällande byggnadsföreskrifter utan endast att de slipper skyldigheten att avvakta den förhandsprövning, som byggnadslovet in-

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m.

nebär. Utskottet anser emellertid att även detta undantag är ägnat att inge betänkligheter. Det finns sålunda ingen garanti för att landstingen alltid har tillgång till den sakkunskap, som behövs för att fylla de krav som uppstår i händelse landstingen erhåller generellt undantag från skyldigheten att söka byggnadslov. Då det gäller byggnader, insprängda bland annan bebyggelse, synes starka skäl tala för att byggnadsnämnden skall få utöva sitt inflytande på byggnadernas yttre utformning så att de harmonierar med omgivningen. Icke heller synes någon saklig motivering föreligga för att ge landstingen en mera gynnad ställning i förevarande avseende än städer, som icke ingår i landsting. Denna detalj i propositionen synes enligt utskottets mening icke vara tillräckligt utredd.

Utskottet avstyrker sålunda propositionen i denna del. Detta innebär emellertid icke, att utskottet under alla förhållanden avvisar en större frihet för landstingen på detta område. Innan en dylik reform genomförs synes emellertid en närmare undersökning böra göras angående lämpligheten av ett dylikt undantag för landstingen. Man kan sålunda fråga sig vilka skäl som talar för att behandla landstingen annorlunda än de städer, som icke ingår i landsting. Utskottet förutsätter därför att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan och vid lämplig tidpunkt framlägger de förslag, som kan anses motiverade.

Med bifall till motionen II: 712 i denna del föreslår sålunda utskottet att 54 § BS ges sådan lydelse, att det föreslagna undantagsstadgandet beträffande landsting utgår. En sådan ändring torde kräva en följdändring i 66 § BS.»;

3. av herrar *Ebbe Ohlsson, von Seth* och *Munktell*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen — med förklaring att riksdagen i anledning av motionerna I: 597 och II: 711 samt I: 600 och II: 710 funnit vissa ändringar böra göras i det

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m.

genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i byggnadslagen den 30 juni 1947 — måtte för sin del antaga förslaget med den ändringen, att 26 § och övergångsbestämmelserna erhöles följande lydelse:

26 §.

Stadsplan så ock ändring därav antages av stadsfullmäktige; dock äga fullmäktige i den omfattning som finnes lämplig uppdraga åt byggnadsnämnden att i fullmäktiges ställe antaga sådan ändring av gällande stadsplan som ej avser planens grunddrag och ej heller innefattar väsentlig avvikelse från vad som förut gällt.

Planen skall — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — — alltid ske.

Övergångsbestämmelserna

Denna lag — — — ej tillämpas.

Utomplansbestämmelser, som — — — (lika med utskottsmajoritetens förslag) — — — januari 1964.

Där regionplaneförbund — — — är stadgat.; samt

4. av herrar *Ebbe Ohlsson, von Seth* och *Munktell*, vilka ansett, att den del av utskottsutlåtandet, som avsåge specialmotiveringen till 3 § förslaget till byggnadsstadga och som började med orden »Utskottet anser» och slutade med »bifalla motionerna», bort hava följande lydelse:

»Utskottet har biträtt propositionens förslag att samtliga ledamöter i byggnadsnämnden skall utses av fullmäktige. Härigenom har reglerna för val av byggnadsnämnd anpassats till den nya kommunallagens bestämmelser om kommunernas styrelser och nämnder. I propositionen har emellertid principen att byggnadsnämnd bör betraktas såsom ett kommunalt organ icke helt fullföljts i vad avser bestämmelsen om behörighet för tjänsteman hos kommun att vara ledamot eller suppleant i byggnadsnämnd. Inneböörden av propositionen är nämligen att hinder ej skall föreligga för kommunernas förvaltningschefer att tillhöra byggnadsnämnden. I likhet med motionärerna anser utskottet detta vara

ett betänkligt avsteg från vedertagna grundsatser om jäv och valbarhet till kommunala nämnder. Uppenbarligen föreligger ett visst jävsförhållande i de fall föredragande tjänsteman inom byggnadsnämnden deltar i beslut i ärenden, som han själv förberett. Detta förhållande föranledde 1951 års byggnadsutredning att föreslå en särskild jävsbestämmelse för den som »har till åliggande att föredraga ärenden inför nämnden». Därmed skulle enligt utredningen bl. a. stadsarkitekt, stadsplanechef, byggnadsinspektör, stadsingenjör icke bli valbara som ledamöter i byggnadsnämnd. Nämnda bestämmelse ansåg emellertid departementschefen utan närmare motivering icke vara erforderlig. Utskottet anser för sin del, att lagrummet på denna punkt bör utformas i enlighet med utredningens förslag vilket innebär att nyssnämnda befattningshavare icke kan tillhöra byggnadsnämnden.»

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Osvald, Ohlsson, Ebbe, Alexanderson, von Seth, Munktell* och *Nyberg*, beträffande handläggandet av besvär över länsstyrelsens beslut i tomtindelningsfrågor.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Det finns förvisso anledning att så här inledningsvis uttala tillfredsställelse över den förenkling, som har genomförts i den lagstiftning som berör planläggnings- och byggnadsfrågorna. Förenklingen av förfarings sättet i dessa avseenden har åstadkommit på flera olika sätt. För det första har man från centrala myndigheter hänvisat ärenden till länsplanet, därjämte har ärenden som hittills handlagts på länsplanet hänvisats till kommunala organ, vidare har man genomfört enhetliga regler för land och stad och slutligen har den kontroll, som tidigare utövats över byggnadsverksamheten, slopats eller uppmjukats.

Det finns sålunda, som jag sade, all anledning att hälsa det nu föreliggande förslaget till ny byggnadslag och ny

byggnadsstadga med stor tillfredsställelse. Man skulle kunna säga, att den förenkling som nu genomförts på sätt och vis åskådliggöres genom den minskning av antalet paragrafer som företagits i fråga om byggnadsstadgan. Den nuvarande byggnadsstadgan upptar inte mindre än 181 paragrafer, medan den som nu föreslagits i propositionen och som enligt utskottets föreliggande utlåtande skulle träda i kraft inom kort, endast upptar 83 paragrafer — alltså en mycket betydande minskning.

Jag vill här också framhålla, att utskottet endast i ett avseende föreslagit en ändring, och den gäller övergångsbestämmelserna. Utomplansbestämmelser, som införts enligt äldre lagstiftning, har i Kungl. Maj:ts proposition föreslagits att gälla till den 1 januari 1963. Inom utskottet har man ansett, att denna tidsfrist varit något för kort, varför man föreslagit att övergångsbestämmelserna ändras på så sätt, att de äldre utomplansbestämmelserna skall få gälla till den 1 januari 1964.

Om man sålunda har anledning att uttala sin tillfredsställelse med huvudparten av propositionen, måste jag säga, att den i ett avseende har ett fel, som jag skulle vilja betrakta som ett skönhetsfel. Det är den passus i byggnadsstadgan, som fritar landstingen från att söka byggnadslov. Det finns ju sedan gammalt ett undantag, som gäller för kronan, och detta undantag har nu kommunikationsministern velat utvidga till att också gälla landstingen.

Det kan ju sägas, att även detta är en förenkling. Jag tror dock inte att man kan vidhålla det om man studerar saken närmare, ty det görs ju endast ytterligare ett undantag från den gällande regeln, nämligen på det viset att man jämställer landstingen med kronan. Anledningen till att kronan intagit en särställning är, som alla vet, att kronan förfogar över en mycket god expertis för bedömning av de frågor som skall handläggas bl. a. av byggnadsnämnd. Någon sådan expertis förfogar ju inte landstingen över, i varje fall inte i regel, och det är därför flera ledamöter in-

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m.
om utskottet som menat, att detta undantag för landstingen borde slopas. Undantaget är ett tillägg, som har gjorts av departementschefen. Förslaget hade inte upptagits av utredningen. Det har inte varit ute på remiss till några myndigheter. Det har över huvud taget inte motiverats i propositionen, och man har heller inte på något sätt sökt ge en bild av vilka konsekvenser denna ändring kan komma att få. Detta tillägg på ett par ord, som gäller landstingen, kan dock faktiskt medföra rätt betydande konsekvenser, som i varje fall inte på något sätt belysts vare sig av remissmyndigheter eller av departementschefen.

Jag ber därför, herr talman, att i fråga om just denna sak få yrka bifall till den reservation, som avgivits av några medlemmar av utskottet och som betecknats med 2. Den gäller, som jag sade, byggnadsstadgan, och den går ut på att man helt enkelt uttalar, att Kungl. Maj:t bör ha sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och vid lämplig tidpunkt framlägga förslag som kan anses vara motiverade.

För övrigt, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Slutligen, herr talman, vill jag gärna vid detta tillfälle också säga, att det missöde som inträffat vid tryckningen av reservationerna beror på något missförstånd, som haft till följd att reservationerna inte kom utskottets sekretariat till handa inom den fastställda tiden. Det är därför som det har måst förfaras på det sätt, som här har skett.

Herr OHLSSON, EBBE, (h):

Herr talman! Beträffande de ändringar i byggnadslagen och i byggnadsstadgan, som föreslås i det föreliggande utskottsutlåtandet, är vi i stort sett ganska ense om att dessa ändringar och förenklingar är både välbehövliga och efterlängtdade, och jag kan liksom herr Osvald säga att förslagen har väckt tillfredsställelse.

I tre olika fall har jag emellertid varit med om att anmäla en avvikande

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m.

mening i detaljfrågor. Reservation nr 1 gäller byggnadsförbudet. Starka skäl talar för en begränsning av dessa förbud. Vi menar, att det inte kan ur några synpunkter vara vare sig lämpligt eller ändamålsenligt att stora områden av vårt land — som nu är fallet — är belagda med byggnadsförbud. De enskilda människorna har ju i många fall nästan varit helt urståndsatta att rusta upp sina fastigheter och i varje fall att göra några väsentliga förändringar. När därtill kommer, att det här rör sig om mycket långa tidsperioder — det rör sig faktiskt om årtionden — måste det ju även ur rättssäkerhetssynpunkt vara helt otillfredsställande.

Mobionärerna har för sin del föreslagit en tidsperiod av fem år, varefter något byggnadsförbud icke får förekomma. Men en sådan bestämd tidsgräns kan måhända vara svår att upprätthålla av rent praktiska skäl. Reservanterna föreslår därför att byggnadsförbud, som överskrider fem år, skall bli beroende av en särskild prövning på så sätt, att länsstyrelserna skall i de fall, där fråga uppkommer om förlängning av byggnadsförbud, med eget yttrande vidarebefordra ärendet till Kungl. Maj:t, som beslutar om förbudet. Då tror vi — som vi uttrycker det i reservationen — att förutsättningar skapas för en begränsning av byggnadsförbuden både i tid och omfattning.

Beträffande reservation nr 3 vill jag säga, att för närvarande gäller att stadsplan antages av stadsfullmäktige och fastställs av Kungl. Maj:t. Stadsplan skall även i fortsättningen antagas av fullmäktige, men utskottet säger, att fullmäktige äger att i den omfattning som provas lämpligt uppdraga åt byggnadsnämnden att i fullmäktiges ställe antaga sådan plan. Denna skall vidare underställas länsstyrelsen för fastställelse, och — om den är av större omfattning — även granskas av Konungen. Det är förslaget om vidgade möjligheter för byggnadsnämnd att antaga stadsplan, som vi anser vara ur rättssäkerhetssynpunkt mindre tillfredsställande. Det är då gott och väl att man skapar förutsättningar

för förenklingar och möjligheter för en snabbare behandling av stadsplanefrågor och att man gör det hela mindre arbetskrävande, men om man får en känsla av att dessa fördelar vinnes på bekostnad av den enskildes rättssäkerhet, anser vi att det är fara å färde. Det räcker inte att säga att lämplighetsprövningen ligger helt i fullmäktiges hand och att fullmäktige själv bestämmer hur mycket och vad som skall delegeras till byggnadsnämnderna. Man kan faktiskt befara att det på många håll snarare kommer att bli så, att mycket ramlar iväg i rena brådskan, kanske också av slentrian och bekvämlighet, som borde ha ställts under offentlig debatt och i full offentlig belysning. I så gott som alla ärenden där det gäller antagandet av ny stadsplan uppkommer ju frågor om gränsdragningar mellan allmänna och enskilda intressen. Det bör vara ett minimikrav att sådana känsliga frågor icke skall lösas av ett underordnat kommunalt organ, utan så att säga föras upp och behandlas på fullmäktigeplanet.

Så har vi reservation nr 4. Samtliga ledamöter i byggnadsnämnderna kommer enligt utskottsförslaget att utses av fullmäktige. Därmed har reglerna för val av byggnadsnämnd anpassats efter den nya kommunallagens bestämmelser om kommuns styrelser och nämnder. Men i ett väsentligt hänseende gör man likväl ett undantag från regeln i kommunallagarna, att i kommunens tjänst anställda befattningshavare icke skall äga rätt att delta i det beslutande organets avgöranden. Visserligen har det gjorts ett avsteg från denna princip i den nya hälsovårdslagstiftningen, men detta förhållande kan knappast utgöra motiv för ett liknande undantag på det betydligt viktigare byggnadsområdet särskilt när det gäller rättsskyddsintressena. 1951 års byggnadsutredning föreslog en särskild jävsbestämmelse för den som hade till uppdrag att föredraga ärenden för nämnden. Bestämmelsen innebär att varken stadsarkitekt, stadsplanchef, byggnadsinspektör eller stadsingenjör skulle kunna bli valbara ledamöter i nämnden. Men utskottsmajori-

teten har här följt departementschefen och ansett att ett sådant undantag icke är erforderligt.

Reservanterna har på denna punkt en motsatt uppfattning och finner angeläget, att byggnadsnämndens avgöranden fattas helt förutsättningslöst. Det kan enligt vår mening inte ur några synpunkter vara lämpligt, att den föredragande tjänstemannen själv skall deltaga i beslutet. Med hänsyn till denna uppfattning yrkar jag bifall även till reservationen på denna punkt.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationerna nr 1, 3 och 4.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Jag ber att först i korthet få instämma i de ord av tillfredsställelse som fällts om den föreliggande propositionen och den nyordning på byggnadslagstiftningens område som däri förelås. Det är ju endast på ett fåtal och relativt mindre betydelsefulla punkter, som reservationer har avgivits.

Jag vill emellertid nämna några ord i anslutning till de reservationer som jag har biträtt, i första hand reservation 1, som handlar om byggnadsförbudet. I det avseendet har reservanterna faktiskt fullföljt de tankegångar som uttalats av departementschefen i propositionen. Departementschefen yttrar nämligen: »Byggnadsförbud, som pålägges i och för tillämnad planläggning, är att anse som rent provisoriskt. Kommer planläggning icke till stånd inom rimlig tid, bör förbudet hävas. Det kan rent av ifrågasättas, om det icke vore lämpligt att införa en absolut tidsgräns, efter vars utgång ett förbud av denna art under alla förhållanden förlorar sin giltighet. Jag har starka sympatier för en sådan lösning och skulle gärna ha förordat den, trots de författningstekniska svårigheter, som är förbundna därmed, om icke läget på planlägnings- och byggnadsområdet varit så ansträngt som fallet för närvarande är.» Departementschefen uttrycker emellertid en förhoppning, att länsstyrelserna iakttar stor restriktivitet i fråga om förläng-

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m. ning av byggnadsförbud och på detta sätt medverkar till att dröjsmålen icke blir längre än som är ofrånkomligen nödvändigt.

Det har ju framlagts motioner att man skulle införa en sådan absolut tidsgräns, men vi kom nog under utskottsbehandlingen till klarhet om att en sådan tidsgräns knappast är genomförbar. Man pekade bl. a. på förhållandena å nedre Norrmalm i Stockholm, där så stora och genomgripande omdaningar förestår, att man inte rimligen kan tänka sig få dem genomförda under den tid av fem år som närmast nämnts som absolut tidsgräns. Det framkom då ett kompromissförslag om att man skulle skapa särskilda garantier för det fall att mer långvariga byggnadsförbud i undantagsfall skulle visa sig oundgängligen nödvändiga. Enligt detta kompromissförslag skulle en mera kvalificerad prövning äga rum i sådana fall, nämligen genom att saken hänsköts till Kungl. Maj:ts prövning.

Inom utskottet vann denna lösning faktiskt mycket starka sympatier. Utskottet var nog preliminärt enhälligt inne på denna linje, och det var först sedan man inhämtat från kommunikationsdepartementet att departementet befarade en ökad arbetsbelastning, som majoriteten sadlade om. Med den motivering, som departementschefen själv har anfört, tror jag emellertid att man med gott samvete kan satsa på det förslag som reservationen innefattar. Jag ber därför att få yrka bifall till reservation nr 1.

Vad reservation nr 2 beträffar vill jag endast instämma i vad utskottets ordförande här anförde med det tillägget, att det förefaller mig uppenbarligen vara ett starkt kommunalt intresse, att man får en viss bestämmanderätt även över sådana byggnader som uppföres av landstingen. Man har ju anledning att övervaka, att sådana byggnader kommer att gå väl in i stadsbilden och att de harmonierar med omgivningen.

Slutligen har vid utskottsutlåtandet fogats ett särskilt yttrande, som även jag har undertecknat. Det gäller en frå-

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m.

ga om tomtindelning. Lagändringen innebär här bl. a., att ny tomtindelning skall — i motsats till vad som nu gäller — kunna verkställas i gamla kvarter under vissa speciella förutsättningar, nämligen om bebyggelsen på två eller flera tomter är i behov av förnyelse, som inte lämpligen kan ske annorledes än i ett sammanhang, och den bestående tomtindelningen utgör hinder för att marken inom kvarteret eller del därav utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt.

En ändring av tomtindelningen i sådana fall innebär en mycket djupt ingripande åtgärd i fråga om den enskilda äganderätten. Om, som uppenbarligen lätt kommer i fråga, flera tomter sammanslås till en större tomt eller eljest tomtgränserna i den nya tomtindelningen dras på sådant sätt, att den nya tomten kommer att omfatta delar av flera tomter, medför detta enligt nu gällande bestämmelser rätt för ägaren till den värdefullaste delen att lösa till sig de andra. Det är alltså fråga om en expropriationsrätt för enskilda markägare i förhållande till andra. Det fordras givetvis en noggrann prövning av att de lagenliga förutsättningarna för en så ingripande åtgärd föreligger, och genom de nya lagreglerna har det kommit in ett starkt rättsligt moment i denna prövning. Vi har därför i yttrandet påpekat, att det förtjänar övervägas, huruvida inte ärenden rörande tomtindelning av detta skäl, rätteligen, i den mån de blir föremål för besvär, borde avgöras i regeringsrätten i stället för i statsrådet. Det är klart att tomtindelningsfrågor i vissa fall är att betrakta som planläggningsfrågor av lämplighetskaraktär, men jag tror att det sannolikt kommer att bli så, att de fall som överklagas kommer att vara av den typ där rättsfrågorna överväger.

Någon ståndpunkt kan givetvis inte tas i denna fråga i detta sammanhang. Frågan är ju inte heller föremål för beslut, eftersom den avser en ändring i regeringsrättslagen, men vi har ansett det angeläget att saken i detta sammanhang påpekas, eftersom den är en följd av den lagändring som nu genom-

förs. Den bör tas upp till övervägande i samband med den omarbetning av regeringsrättslagen som för närvarande pågår.

Herr JOHANSSON, KNUT, (s):

Herr talman! Jag kan ansluta mig till de synpunkter som anfördes av utskottets ordförande, dock med undantag av den punkt som gäller landstingens rätt att bygga utan byggnadslov. Jag vill också villigt understryka de synpunkter som på olika sätt har anförts när det gäller revideringen av byggnadslagstiftningen ävenså den nya byggnadsstadgan. Man kan väl som ett allmänt omdöme säga, att den av utskottet tillstyrkta propositionen innebär en välkommen förenkling av nuvarande lag och byggnadsstadga. Det är en reform, som är motiverad av utvecklingen och av mångårig erfarenhet. Jag är övertygad om att denna reform hälsas med tillfredsställelse av alla som på olika sätt är verksamma med byggfrågor.

Den vägledande målsättningen för både utredningen och departementschefen har varit en genomgripande förenkling. Den föreslagna decentraliseringen har — det vill jag gärna understryka — sitt stora värde men är trots detta ändå inte fri från nackdelar. Jag tänker här inte i första hand på vad som framkommit i reservationerna, utan jag tänker på alla de företag, som har verksamhet över hela landet. För dessa har den nuvarande centraliserade formen varit mera praktisk. Givetvis är svårigheter förknippade med en fördelning av dessa frågor på olika länsorgan, men å andra sidan får detta inte vara hindrande för försöken att i övrigt åstadkomma ett rationellt stadsplanearbete. Samordningen på lokalplanet kommer att ha stor betydelse, vilket också måste hälsas med tillfredsställelse.

En värdefull omorganisation är att byggnadsnämnden får ställning som det centrala organet inom varje kommun. Jag tror att betydelsen av detta inte är begränsad till handläggningen av byggfrågorna. Jag tänker också på en

annan sida, nämligen sysselsättningen. De planeringsuppgifter, som enligt den föreslagna byggnadsstadgan bl. a. åligger nämnderna, innebär att ansvaret för byggnadsverksamhetens omfattning och därmed även för sysselsättningen till betydande del kommer att åvila dessa organ.

I målsättningen vid reformeringen av lagstiftningen ingår att så långt som möjligt övergå från en detaljerad ömsesidig kontroll mellan stat och kommun till ett förhållande, baserat på ömsesidigt förtroende. Denna princip har kommit väl till uttryck i förhållandet mellan nämnd och byggande allmänhet. Departementschefen har klart och tydligt framhållit, att nämnden i sin serviceverksamhet skall vara vägledande och inte verkställande i fråga om projekterings- och beräkningsarbeten. Jag tror att detta är ett mycket värdefullt understrykande. Detsamma gäller beskedet att befattningshavare hos nämnden över huvud taget inte bör syssla med sådan verksamhet, i den mån arbetet skall granskas av samma tjänsteman. Det är en regel, som jag hoppas att nämnderna strikt kommer att tillämpa.

Mot bakgrunden av den grundläggande förutsättningen — ömsesidigt förtroende — bör man också bedöma förslaget om att landstingen befrias från skyldigheten att söka byggnadslov. De farhågor som reservanterna har anfört tror jag är överdrivna. Landstingen har, säger reservanterna, inte alltid tillgång till den sakkunskap, som behövs för att fylla de krav som föreligger. Detta påstående verkar ogrundat. Med den byggnadsverksamhet, som landstingen i allmänhet numera har, finns den sakkunskapen, antingen i form av egen teknisk personal och experter på dessa frågor, eller också genom att man anlitar konsulter. Och mot dessa kan väl inte den anmärkningen riktas, att de saknar kunnighet eller inte fyller den funktion, som byggnadsnämndens granskning i detta avseende innebär. I nuvarande byggnadsstadga finns dessutom den bestämmelsen, att landstingen är befriade från skyldigheten att söka

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m. byggnadslov för sådan byggnation, till vilken Kungl. Maj:t eller byggnadsstyrelsen har prövat och granskat ritningarna. Det avser en allmän byggnad, och då är det väl också rätt naturligt, att det kan uppstå tolkningstvister om vad som egentligen är en allmän byggnad.

I det föreliggande förslaget till byggnadsstadga ges vidare möjlighet att även befria större industriföretag, som disponerar över ett större, avskilt område, från skyldigheten att söka byggnadslov vid bebyggandet av detta område. Jag tycker att den liberaliseringen liksom landstingens generella rätt att bygga utan byggnadslov syftar till att ernå praktiska lösningar utan att på något sätt inkräkta på kommunens eller nämndens fullt berättigade intressen. Landstingen är ju inte på samma sätt som kronan befriade från skyldigheten att bygga enligt gällande stadsplan; undantaget gäller själva byggnadslovet, och i det avseendet är skillnaden mellan kronan och landstingen fortfarande kvar. Jag tror inte att denna ändring ur kommunernas och byggnadsnämndernas synpunkt kommer att innebära några som helst problem. Byggnadsnämnden har, även enligt nu föreliggande förslag, rätten och skyldigheten till övervakning av byggnationens utförande.

Jag vill sålunda yrka bifall till utskottets utlåtande i sin helhet. Jag vill också till vad reservanterna anfört säga, att de skiljaktiga uppfattningarna väl ändå mera gäller detaljfrågor; i de stora dragen har man, som redan omvittnats här ifrån utskottets ordförande och ifrån reservanterna, i utskottet varit fullständigt ense. Finns det inte då anledning att mot bakgrunden av den grundsyn, som har präglat både utredningen, propositionen och utskottets utlåtande, låta detta förslag i sin helhet komma ut i praktisk tillämpning. Jag tror inte att de betänkligheter, man här anfört i fråga om byggnadsförbudet, stadsplanerna och valet av byggnadsnämndsledamöter, kommer att få sådana konsekvenser som man befarat i reservationerna.

Herr talman! Jag ber att än en gång

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m.

få yrka bifall till utskottets utlåtande i dess helhet.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga några ord med anledning av vad herr Ebbe Ohlsson nyss yttrade beträffande ett par av reservationerna.

Vad först gäller frågan om byggnadsförbud är vi naturligtvis alla överens om att det är angeläget att förkorta tiden för ett byggnadsförbud så mycket som möjligt. Men å andra sidan visar ju erfarenheten tydligt och klart, att det i många fall inte går att förkorta tiden för ett byggnadsförbud så mycket som man kanske annars önska. Det kan vara frågor rörande planläggning, vägar och gator, saneringsarbeten etc., som gör det omöjligt att få till stånd en nybebyggelse inom den tidsfrist som man gärna skulle önska ha. Då reservationerna här kräver, att byggnadsförbud som överskrider fem år skall bli beroende av särskild prövning av Kungl. Maj:t, har man därmed till Kungl. Maj:t återfört en grupp av ärenden, som enligt det nu framlagda lagförslaget skall kunna avgöras på enklare sätt. Det kan naturligtvis sägas vara önskvärt att få till stånd en dylik prövning, men faktum är väl ändå att de myndigheter, som enligt den nya lagen kommer att få bestämmanderätt, inte kan ha någon önskan att förlänga ett byggnadsförbud utöver vad som är absolut nödvändigt. Det måste ju ligga i de kommunala organens eget intresse att få tiden för ett byggnadsförbud så kort som möjligt.

Det var emellertid även en annan synpunkt som blev avgörande för utskottet, nämligen att vi kom underfund med att om man skulle ha den i reservation nr 1 föreslagna regeln, skulle detta i ett stort antal fall kräva att ärendena gick till Kungl. Maj:t, och det uttalades från en del håll farhågor för att Kungl. Maj:t skulle få alltför många sådana ärenden till behandling.

Beträffande reservation nr 3, som gäller antagande av stadsplan, vill jag säga, att det ju rått enighet i utskottet

om att det är lämpligt att stadsplan skall kunna antas av byggnadsnämnd i stället för av stadsfullmäktige. I reservation nr 3 uttalas visserligen farhågor för att därigenom enskild rätt skulle kunna kränkas, men i själva verket innefattar även det lagförslag som upptagits av reservationerna den bestämmelsen, att byggnadsnämnd skall kunna fastställa stadsplan i stället för stadsfullmäktige, dock med den inskränkningen att detta endast får gälla stadsplan, som ej avser grunddrag och ej heller innefattar väsentliga avvikelser från vad som förut gällt. Jag tror för min del inte att man behöver befara, att stadsfullmäktige i allt för stor utsträckning kommer att delegera beslutanderätten i dessa frågor till byggnadsnämnd. Man vågar nog förutsätta, att stadsfullmäktige själva kommer att vilja ha kvar beslutanderätten i stadsplanefrågor av mera grundläggande beskaffenhet. Man behöver nog därför inte befara någon kränkning av enskild rätt i de frågor som det här gäller.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! När det gäller frågan om rätt för landstingen att slippa begära byggnadslov, motiverade utskottets talesman, herr Johansson, utskottets förslag med att det hos landstingen finns sakkunskap som kan klara av dessa frågor. Jag betvivlar inte ett ögonblick att landstingen har tillgång till denna sakkunskap. Med den erfarenhet, som vi redan har av verkningarna av den nuvarande bestämmelsen att staten inte behöver begära byggnadslov, ställer jag mig emellertid litet tveksam till den förenkling som här föreslås. En byggnadsnämnd skall ju för övrigt inte bara granska ritningarna, vilket staten och landstinget kan göra, utan den skall också bedöma hur en byggnad påverkar hela stadsbilden etc., och därvidlag besitter väl ändå den lokala byggnadsnämnden större sakkunskap än landstingets organ, som kanske har sin verksamhet långt borta från det samhälle där byggnaden skall uppföras. Jag anser det

därför inte vara motiverat att ge denna ökade frihet åt landstingen och yrkar på denna punkt, herr talman, bifall till reservation nr 2.

Om det här skulle behöva ske en ändring, borde bestämmelserna snarare skärpas. Vi har nämligen inte alltför goda erfarenheter av det nuvarande undantaget för de statliga myndigheterna, som ju nu ofta kan sätta upp byggnader utan att de lokala byggnadsnämnderna har en aning om hur det hela kommer att se ut.

Jag har motionsvis på ett par punkter framfört vissa yrkanden, som naturligtvis avstyrkts av utskottet, och jag hade kanske heller inte väntat mig annat. Jag vill emellertid här säga ett par ord om en av motionerna, nämligen den som gäller rätten att uppsätta skyltar. Jag föreslår i motionen, att skyldighet att begära byggnadslov för uppsättande av skylt skall, i motsats till vad som stadgas enligt propositionen, gälla även för område som inte är belagt med stadsplan. Utskottet har som sagt avstyrkt mitt yrkande. Det är självklart att förenklingar är välkomna i denna fråga liksom vad beträffar hela byggnadsstadgan. Det är även välkommet med en större frihet på detta område. Jag undrar dock om denna frihet skall få sträcka sig hur långt som helst. Ibland förefaller det, när man talar om områden, vilka inte är stadsplanlagda, som om man tänker på trakter som ligger långt ifrån bebyggelse. Där spelar det ingen roll om man sätter upp skyltar. Men det finns vissa områden, som inte är stadsplanlagda men där det är av stor betydelse att det inte ser illa ut, nämligen längs våra vägar. Jag skall bara tillåta mig att ta ett exempel. Om utskottets ärade ordförande är bilägare, så åker han väl ibland vägen mellan Uppsala och Stockholm, som går genom den mycket förnämliga staden Solna. Längs hela Uppsalavägen finns det där bara 15—20 meter som är stadsplanlagda. För övrigt finns det ingen som helst stadsplan för dessa områden. Vi har fått otaliga framställningar om att få sätta upp reklamskyltar längs denna

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m.

sträcka, men vi har alltid sagt nej. Nu kommer man enligt den nya lagen inte att behöva tillstånd att göra detta, utan det kommer att växa upp skyltar i mängd utefter vägen. Infarten till Stockholm kommer att bli anskrämlig. Jag är helt övertygad om detta, eftersom det inte finns någon stadsplan för detta område. Detta gäller sådana områden som Hagaparken, militärområdena o. s. v.

Utskottet säger, att de redan gällande bestämmelserna ger oss möjligheter att komma till rätta med detta problem, men detta uttalande får man nog ta med en viss reservation. Redan nu, när skyldighet föreligger att begära byggnadslov för att sätta upp en skylt, överträder man bestämmelserna, och det kan ta lång tid innan vi kan få bort en uppsatt skylt. Man ålägger vederbörande att ta bort skylten, men denne överklagar. Sedan kan vi få vänta i åratal, innan frågan har blivit avgjord. Man frågar sig hur det i fortsättningen skall bli, när det redan nu är så svårt att få någon rättsida på detta problem.

Utskottet erinrar vidare om att naturskyddslagen ger vissa möjligheter att få bort dessa skyltar. Jag vill då emellertid påpeka, att naturskyddslagen inte innehåller något uttryckligt förbud, utan i den heter det bara »bör». Utskottet hänvisar också till att trafikförordningen erbjuder möjligheter att få bort skyltar längs vägarna. Men den ger inte heller tillfälle att städa upp bland skyltarna på ett sådant sätt som vore önskvärt.

Utskottet säger i sitt utlåtande: »Om det skulle visa sig att dessa möjligheter är otillräckliga eller ineffektiva, bör frågan emellertid ånyo uppmärksammas och närmare överses i därför lämpat sammanhang.» Jag ber att få understryka detta uttalande. Jag är övertygad om att vi så småningom måste finna det nödvändigt att vidtaga en reglering på detta område.

Herr JOHANSSON, KNUT, (s):

Herr talman! Herr Jansson gjorde jämförelser mellan kronan och landstingen

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m.

beträffande befrielse från skyldigheten att söka byggnadslov. Jag sade tidigare att en väsentlig skillnad ändock föreligger i detta avseende, enär landstingen inte befrias från skyldigheten att ta hänsyn till gällande stadsplan, detaljbestämmelser o. s. v. Man måste strikt hålla sig inom den fastställda ramen. Detta är den stora skillnaden mellan kronan och landstingen. Vill landstingen ha någon ändring till stånd för sin byggnation, måste de förfara precis på samma sätt som vilket annat byggnadsföretag som helst.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag skulle gärna i anslutning till herr Janssons yttrande ytterligare vilja understryka vad vi i utskottet har sagt om skyltarna längs våra vägar. Jag har vid upprepade tillfällen haft anledning att syssla med detta problem, tidigare i min egenskap av ordförande i Svenska naturskyddsföreningen och även senare vid många andra tillfällen. Vi har inom utskottet ansett att det knappast vore möjligt att komma fram på någon annan väg än den vi har anvisat. Därför har vi velat understryka angelägenheten av att man har uppmärksamheten riktad mot denna fråga och att Kungl. Maj:t, då så befinnes lämpligt, vidtar åtgärder för att åstadkomma den förbättring, som kan vara nödvändig.

Herr talman! Jag hade också hoppats att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet skulle stanna i kammaren, men han gick nyss ut till en votering i andra kammaren. Jag skulle dock gärna vilja understryka vad utskottet har skrivit om parkeringsfrågan. Vi har som bekant föreslagit en förutsättningslös utredning för att lösa denna angelägenhet på ett tillfredsställande sätt i våra tätorter. Jag skulle vilja uttala den förhoppningen, att herr statsrådet snarast möjligt igångsätter en sådan utredning. Här brådskar det verkligen att få fram ett förslag. Genom den oerhörda ökning av antalet bilar som vi för närvarande har blir situationen värre och värre för varje år som går.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

Punkten A

Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändring i byggnadslagen, sådant förslaget av utskottet tillstyrks

I fråga om punkten A, anförde nu herr talmannen, komme med anledning av föreliggande yrkanden propositioner att framställas först särskilt beträffande envar av 15, 26 och 109 §§ i förevarande lagförslag, därefter särskilt angående övergångsbestämmelserna, vidare särskilt rörande återstående delar av lagförslaget och slutligen särskilt beträffande utskottets hemställan i punkten A, i vad den ej blivit besvarad genom kammarens tidigare fattade beslut.

15 §

Beträffande denna paragraf, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ohlsson, Ebbe, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 15 § i förslaget till lag om ändring i byggnadslagen med den lydelse, som föreslås i Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt tredje lagutskottets utlåtande nr 26 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som föreslås i den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;
Nej — 39.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

26 §

I avseende å förevarande paragraf gjordes propositioner, först på godkännande av densamma samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

109 §

Rörande denna paragraf, vilken i gällande lag motsvarade 108 §, yttrade herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt

Ang. ändring i byggnadslagen, m. m.

efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 109 § i förslaget till lag om ändring i byggnadslagen med den lydelse, som föreslås i Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt tredje lagutskottets utlåtande nr 26 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som föreslås i den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Övergångsbestämmelserna

Godkändes.

Återstående delar av ifrågavarande lagförslag

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A

Bifölls, i vad den ej kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten B

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten C

I anledning av föreliggande yrkanden, anförde herr talmannen, komme särskilda propositioner att framställas dels beträffande den del av utskottets yttrande, som avsåge specialmotivering till 3 § förslaget till byggnadsstadga, dels angående den del av yttrandet, som anginge specialmotiveringen till 54 § i samma förslag, dels rörande utskottets yttrande i övrigt, dels ock i fråga om utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan, i vad den ej blivit besvarad genom kammarens beslut beträffande motiveringen.

Ang. kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande

Specialmotiveringen till 3 § förslaget till byggnadsstadga

Vidkommande denna motivering gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av vad utskottet yttrat samt vidare därpå att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets yttrande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande specialmotiveringen till 3 § i förslaget till byggnadsstadga godkänner vad tredje lagutskottet yttrat i sitt utlåtande nr 26 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Specialmotiveringen till 54 § förslaget till byggnadsstadga

I fråga om denna motivering gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av utskottets yttrande samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Osvald m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på godkännande av utskottets yttrande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Osvald* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som beträffande specialmotiveringen till 54 § i förslaget till byggnadsstadga godkänner vad tredje lagutskottet yttrat i sitt utlåtande nr 26 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Osvald m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Osvald* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 36.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Utskottets yttrande i övrigt

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten C

Bifölls, i vad den ej besvarats genom kammarens beslut i fråga om motive-
ringen.

Punkten D

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens

Ang. kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande

främjande, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 16 oktober 1959 dagtecknad proposition, nr 173, vilken hänvisats till lagutskottet och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga i propositionen infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande.

I propositionen hade föreslagits sådan ändring i 1 § lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande, att dylika åtgärder från en kommuns sida inte begränsades till kommunens område utan kunde utsträckas till en annan kommun, i den mån de berörda kommunerna utgjorde en enhet i bostadsförsörjningshänseende.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen i första kammaren nr 608, av herr *Eric Carlsson m. fl.*, och i andra kammaren nr 722, av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen skulle dels avslå propositionen nr 173, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte överväga de i motionen anförda synpunkterna i samband med utfärdande av direktiven för en kommande bostadspolitisk utredning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, med avslag å motionerna I: 608 och II: 722, måtte bifalla förevärande proposition.

Reservation hade avgivits av herrar *Ebbe Ohlsson, Alexanderson, Nyberg, Munktell, Bengtsson* i Göteborg, *Grebäck* och *Georg Carlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

1) med bifall till motionerna I: 608 och II: 722 avslå förevärande proposition;

2) i anledning av nämnda motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! I det föreliggande utskottsutlåtandet behandlas en proposition med förslag till ändring i lagen om kommunala åtgärder på bostadsförsörjningens område. Ändringen innebär att en kommun under vissa förutsättningar skall få rätt att gå utöver sina egna gränser när det gäller åtgärder på detta område. Utskottet har tillstyrkt propositionen, men vid utlåtandet är fogad en reservation av ett stort antal av utskottets ledamöter vari yrkas avslag på propositionen.

Motivet till ändringsförslaget är att det är angeläget på många orter, där kommunernas gränser är så belägna att ett sammanhängande bostadsförsörjningsområde har uppkommit, att ett effektivt samarbete i bostadsförsörjningsåtgärder kan ifrågakomma. Så långt är alla eniga. På många håll har väl också ägt rum ett fruktbringande samarbete mellan närliggande kommuner på detta likasom på många andra områden. Reservanterna menar emellertid att det inte har blivit klarlagt att det finns något behov av en lagändring på den här punkten och i varje fall inte hur eventuella lagändringar bör ske. Det enda som säges är att det har visat sig lämpligt att kommunala bostadsbyggande företag bedriver verksamhet även i angränsande kommuner, men något närmare klarläggande av grunderna för det uttalandet föreligger inte.

I själva verket är det ett principiellt sett ganska märkligt förslag som här framlägges. På kortare sikt kan det kanske förefalla naturligt. En kommun har ett stort antal invånare i sin bostadskö; man vill placera dem och därmed minska trycket på bostadsförmedlingen. Om kommunen inte har möjligheter att åstadkomma bostäder inom sitt område, uppkommer då förslag att man skall gå utanför kommunen. I första etappen, så att säga, när det gäller att placera hyresgäster i de bebyggda fastigheterna,

Ang. kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande

kan det väl sägas vara fråga om att tillvarata de egna invånarnas intressen, men så snart huset är färdigbyggt och de nya hyresgästerna har flyttat in, blir dessa automatiskt invånare i en annan kommun, och då uppkommer den egendomliga situationen att kommunen får lov att vidtaga åtgärder, som i regel kostar skattebetalarna vissa pengar, för att tillfredsställa bostadsbehovet hos invånare i en annan kommun.

Nu kan man ju kanske säga att det inte finns någon större risk för att en sådan verksamhet skall få så stor omfattning. Det är inte vanligt att en kommuns beslutande organ vidtar åtgärder som är avsedda att komma invånarna i en annan kommun till godo. Kommunal lagens och andra lagars ståndpunkt är emellertid i detta fall att lagarna skall dra gränsen för kommunernas verksamhet på det sättet, att det är den egna kommunens invånares intressen som skall tillgodoses.

Vi reservanter har därför ansett att det i varje fall med stöd av den förevarande utredningen inte finns anledning att göra någon lagändring. Vi anser att goda möjligheter föreligger att lösa samordningsproblemen på annat sätt och att det finns all anledning att tills vidare vila på hanen.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr OHLSSON, EBBE, (h):

Herr talman! Om det mycket väl kunde vara motiverat att överrätta en blomma med anledning av det föregående utskottsutlåtandet och den proposition, som det utlåtandet var grundat på, så kan det knappast bli tal om någonting dylikt då det gäller förslaget till lagändring i det föreliggande utskottsutlåtandet, som närmast går ut på att möjliggöra för en kommuns byggnadsföretag att med skattemedel uppföra bostadshus i andra kommuner.

Den kommunala kompetensen kommer ju enligt detta förslag att utsträckas över kommungränserna. Samtidigt får intresserade kommuner lagfäst möjlighet att

bevilja medel och utge subventioner till invånare, mantalsskrivna och skattebelagda i annan kommun. Det är onekligen ett mycket radikalt förslag, och man måste verkligen fråga sig, om det finns anledning att påfordra en särskild lagstiftning, som på det sättet avviker från hävdvunna former i fråga om det kommunala samarbetet och från regeln att den kommunala kompetensen i princip är knuten till kommunens område. Skulle det nu vara så, att det föreligger ett behov av en ändring i bostadsförsörjningslagen så har i varje fall det förhållandet endast mycket flyktigt berörts i propositionen. Det föreligger ju, efter vad jag kan se, inte någon direkt framställning från vare sig Stockholm eller Göteborg eller något annat håll i landet, där man kan åberopa något konkret exempel på att bostadsförsörjningen inte kan tryggas, om inte de kommunägda bostadsföretagen får möjlighet att bygga i annan kommun.

Självfallet finns det problem — det är inte tal om annat — men är de verkligen så besvärliga, att de inte kan lösas på annat sätt, på frivillighetens väg inom ramen av nuvarande samarbetsformer? Det har man faktiskt anledning att fråga sig.

Tre remissyttranden har infordrats, nämligen från bostadsstyrelsen, Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund. I likhet med landskommunernas förbund finner jag det svårt att inse, att det föreligger något omedelbart samband mellan sysselsättningsmöjligheterna inom byggnadsbranschen och förslaget att utvidga den kommunala kompetensen. Jag tror för min del inte att det är särskilt lyckligt att man tar upp det kommunala samarbetet i fråga om bostadsbyggandet till särbehandling, då man vet att denna fråga så intimt sammanhänger med ett helt komplex av andra frågor, t. ex. på markpolitikens och bebyggelseplaneringens område.

Reservanterna har för sin del svårt att tro att det föreligger någon särskild anledning till brådska. De enskilda företagen kan ju också bygga hus, vilket

Ang. kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande

tydligen många kommunalmän och utskottsledamöter glömt, och de enskilda företagarnas verksamhet är väl, såvitt jag vet, inte beroende av den kommunala kompetensen. Behövs det några ändringar i gällande lagstiftning, vilket jag inte betvivlar att det gör i vissa fall — det har för övrigt även motionärerna framhållit — så tycker jag att dessa kan övervägas under lugnare förhållanden inom den kommitté som — efter vad det ryktats — socialministern har för avsikt att tillsätta för att överse vissa bostadspolitiska frågor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vår reservation.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Eftersom det i debatten har hänsyftats på det yttrande som avgavs av landskommunernas förbund, vill jag gärna fästa uppmärksamheten på att det avstyrkande som kom från landskommunernas förbund var villkorligt. Förbundet säger att dess motstånd skulle försvagas, om det i ett motivuttalande klargjordes att avsikten inte var att inkräkta på en kommuns självbestämmanderätt. Nu har det inte bara blivit ett motivuttalande, utan det står inryckt i lagen att kommun ej må bedriva verksamhet enligt vad nu sagts inom annan kommun utan att sistnämnda kommun samtyckt därtill. I den diskussion som förts i frågan tycks många ha förbisett denna passus i lagen och kritiserat ändringen ur den synpunkten att lagen, därest det föreliggande förslaget antogs, skulle på ett orättmätigt sätt tillåta en byggande kommun att inkräkta på en angränsande kommuns självbestämmanderätt. Det är ju inte alls frågan om detta, utan i lagförslaget sägs att det krävs fullt samförstånd mellan de berörda kommunerna.

Det är också betecknande att argumenteringen mot det nu föreliggande förslaget har följt två helt motsatta linjer. I början gjordes det gällande att det skulle ske ett orättmätigt intrång på den ena kommunens självbestämmanderätt, i regel en mindre kommuns, och att det

alltså var en olägenhet för de mindre kommunerna. Så småningom har man kommit underfund med att detta argument inte gick hem, ty det står ju att det erfordras båda kommunernas samtycke. Då har man i stället tillgripit en annan argumentering, nämligen att det är en förmån som bereds den kommun, i vilken det skall byggas, eller åtminstone vissa av dess invånare.

I själva verket har man väl inte någon anledning att anta att just de subventioner som det här kan bli fråga om kommer att bli av större omfattning. Men även om så skulle bli fallet vill jag säga att den byggande kommunen ju i så fall kommer att väga denna olägenhet mot de fördelar som den kan vinna genom att få bygga i en annan kommun. Det kan vara fråga om att åstadkomma en förbättring av bostadsförsörjningen för vissa grupper av medborgare. Det kan i vissa fall — ett sådant exempel nämndes under behandlingen i utskottet — röra sig om att en kommun vill ha byggnader i en angränsande kommun, emedan den har ett stort behov av arbetare just i det ifrågavarande gränsområdet men själv saknar byggnadsmöjligheter annat än på ett mycket långt avstånd från de industriella anläggningar som behöver arbetskraft. Det är enligt min uppfattning därför fråga om ett rent praktiskt behov som man här försöker tillgodose på efter min mening enklast tänkbara sätt.

I reservationen hänvisas bl. a. till de möjligheter man har att lösa frågor av detta slag inom kommunalförbundens ram. Det är gott och väl. Men jag skulle vilja göra gällande att om man i ett kommunalförbund har en stor och en liten kommun som skall samverka, får faktiskt den mindre kommunen mindre att säga till om än vad den får enligt det här föreliggande förslaget. Enligt detta lagförslag är kommunerna jämspelta, oberoende av om den ena är större och den andra mindre.

Jag tycker, herr talman, att det här är fråga om ett praktiskt förslag att lösa ett stort och viktigt problem, avseende att förbättra bostadsförsörjningen. Jag

Ang. kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande

ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERBERG (s):

Herr talman! Jag skulle ha kunnat inskränka mig till att instämma i vad utskottets ordförande yttrat och med honom yrka bifall till utskottets förslag. Det förhåller sig emellertid så att styrelsen för Svenska landskommunernas förbund — vilken jag tillhör — haft för yttrande en departementspromemoria beträffande förslag till ändrad lydelse av 1 § i lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande och att vi därvid framlagt vissa synpunkter för att bevaka de smärre kommunernas intressen. Jag skulle därför vilja säga några ord för att framhålla de synpunkter som i dagens läge kan anses vara aktuella.

I vårt remissyttrande framförde vi vissa invändningar, men de har sedan beaktats i det förslag som föreligger här i propositionen. Det väsentligaste i våra invändningar var att det skulle kunna träffas en överenskommelse mellan kommunerna om bostadsbyggande och att samtycke skulle lämnas av den kommun, där den andra kommunen skall uppföra bostäder. Departementschefen har i lagförslaget tagit hänsyn till de synpunkter som vi särskilt hårt tryckte på, och jag kan inte finna annat än att våra önskemål i detta fall har blivit tillgodosedda. Jag tycker till och med att den nu föreslagna anordningen medför större trygghet för en liten kommun än en lösning enligt kommunalförbundsprincipen. Här säges ju tydligt och klart att förutsättningen för byggnadsverksamhet utanför den egna kommunen är att det föreligger en överenskommelse, att alltså den andra kommunen samtyckt.

Det är klart att bostadsbyggande av en kommun i annan kommun kommer att ske endast i undantagsfall — det gäller storstäderna — men på landskommunalt håll finner vi det synnerligen viktigt att våra intressen blir tillgodosedda. Så har skett genom det nu

framlagda förslaget som inrymmer möjlighet till samarbete.

Den frivilliga samverkan mellan kommunerna har ofta visat sig fruktbarande, säger utskottet. Det kan jag också bestyrka. Här är det just fråga om en sådan frivillig samverkan. Det gäller här ett stort och viktigt område, och man får då ge upp önskemål som man velat få igenom för att i stället vinna det stora målet.

Jag kan inte finna annat än att utskottet här har kommit till ett resultat, som vi inom styrelsen för landskommunernas förbund kan godkänna. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Alexanderson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande

Då emellertid herr *Alexanderson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 57.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 192, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1959/60, bifölles vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 346, till Konungen angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1959/60.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i memorial nr 192 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 349, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs pension m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 24 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 353, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konventionerna inom OEEC om säkerhetskontroll på atomenergiens område och om ett bolag för behandling av atombränsle.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 8 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 358, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385) samt till byggnadsstadga, dels ock i ämnet väckta motioner; även-
som

nr 359, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande, dels ock i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vardera av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes riksdagens kanslis förslag till Sveriges riksdags beslut under riksdagens vår- och höstsessioner år 1959.

Förslaget godkändes under förutsättning att andra kammaren i fråga om de delar i förslaget, vilka ännu icke av densamma slutbehandlats, fattade samma beslut som första kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr talmannen beslöts — för den händelse kamrarna beträffande något av de ärenden å dagens föredragningslista, vilka ännu icke avgjorts av andra kammaren, komme att stanna i olika beslut, och förslag till sammanjämkning därför skulle till kamrarna inkomma — att sammanträdet villkorligt skulle ajourneras till kl. 20.00.

Herr TALMANNEN yttrade:

Vi står nu inför avslutningen av vårt sista arbetsplenium under denna riksdagssession. Om vi vid detta tillfälle ser tillbaka endast på den korta tid, varunder höstsessionen pågått, kan vi konstatera att många viktiga frågor även un-

der denna tid förelegat till behandling. I de flesta av dessa har inte förekommit några större meningsskiljaktigheter, utan beslut har i stort sett kunnat fattas i enighetens tecken. Det har dock förekommit ett mindre antal ärenden där meningarna gått starkt isär — ärenden som innehållit ganska mycket brännbart politiskt stoff. Men trots detta kan vi väl säga att debatterna här i kammaren alltid förts på ett lidelsefritt och sakligt sätt.

När nu denna riksdagssession är slut och ledamöterna skiljs för att var och en på sitt håll få en tids välbehövlig vila och avkoppling från riksdagsarbetet, väntar väl de flesta att få komma tillbaka igen om inte fullt en månad för att på nytt fortsätta med detta arbete. Men det är några av kammarkamraterna som från och med årsskiftet lämnar kammaren och riksdagen. Jag vet att det varit regel här i kammaren att i sådana här sammanhang inte nämna några namn. Men jag ämnar, i varje fall vid detta tillfälle, bryta mot denna regel, och anledningen är att bland de avgående finns en ledamot som tillhört riksdagen och denna kammare under inte mindre än 35 riksdagar (35 riksdagar under 32 kalenderår). Han är enligt förteckningen över kammarens ledamöter den till riksdagsåren näst äldste av samtliga ledamöter. Ja, alla vet att den ledamoten är förutvarande statsrådet, f. d. landshövdingen m. m. Fritiof Domö. Jag skall inte försöka lämna ens någon kortfattad redogörelse för herr Domös insatser i riksdagsarbetet och på de områden som hör samman härmed. Jag inskränker mig till att uttala kammarens tack till herr Domö för hans insatser under de många riksdagsåren.

Det finns bland de avgående ledamöterna flera, som tillhört riksdagen under många år. Två har tillhört denna kammare vardera under 23 år, en under 15 år och en under 9 år. Två har tillhört kammaren under kortare tid. Till dem alla, oavsett om de varit ledamöter längre eller kortare tid, uttalar jag kammarens tack för värdefulla insatser i riksdagsarbetet.

Jag vill till slut tacka er alla, både de avgående och dem som kommer tillbaka på nyåret, för all den vänlighet och def överseende ni visat mig under denna höstsession. Jag ber också att få framföra vice talmännens tack.

Så önskar jag er alla en god jul och ett gott nytt år.

Detta tal besvarades av herr DOMÖ i följande ordalag:

Herr talman! För de erkännamma ord som Ni, herr talman, riktade till oss, som vid detta års utgång nedlägger våra kammarmandat, ber jag att få framföra vårt gemensamma, värdsamma, varma tack. Vi ber att få tacka kammarens ledamöter för utmärkt samarbete och gott kamratskap och för all den välvilja och vänskap som visats oss.

Ärade kammarledamöter! Vi kominer att ha i kärt minne er personliga tolerans och er vänlighet. Vi tackar våra politiska motståndare för redlig kamp och innesluter oss i allas ert goda minne.

Herr talman! Jag ber att få ta mina 32 fullgjorda år i riksdagens första kammare till anledning att, innan jag såsom fungerande ålderspresident framför kammarens tack till talmännen, göra några personliga reflexioner.

Under de 32 åren har ju åtskilligt hänt — även i riksdagen och dess första kammare. Bedömningen därav är givetvis skiftande, beroende på de bedömandes politiska uppfattning och personliga syn på händelseutvecklingen. Men det torde råda enighet därom att riksdagsledamöterna varit besjälade av god vilja. De har handlat efter ärlig övertygelse och i tro att de beslut som de biträtt har varit ett led i ett handlande till det bästa.

Det var mig fjärran att vilja klandra — särskilt som jag sätter första kammaren högt. Men jag vore inte ärlig om jag inte talade om att jag rätt ofta varit besviken över att kammarens ledamöter så strängt följt de politiska partigrupperingarnas linje — även i de fall där inga partimötsättningar förelegat. Jag vågar tro att de flesta av oss ibland är kritiska

och innerst inne knorrande mot parti-
väsendets band.

Under mina första riksdagsår, då om-
röstning i riksdagen var slutet, kunde
en debatt utmytna i ganska överraskande
voteringsresultat. Första kammarens
självständighet gentemot andra kamma-
ren var tidigare större. Dess inflytande
på svensk politik var också större. De-
batterna var som nu sakliga och låg i
allmänhet på ett högt plan. Intresset
för överläggningarna var i allmänhet
stort. Nu tycks detta intresse ha mins-
kat i betänkelig grad — även bland kam-
marens egna ledamöter som så ofta hål-
ler till i medkammaren. Av vad anled-
ning har jag svårt att förstå. Parente-
tiskt skulle jag vilja säga, herr talman,
att riksdagshusets obehärliga bänkar inte
inbjuder till längre stillasittande i
kammaren. Herr talman! Ordna bättre
sittplatser i kammaren, och det blir ett
större lugn och ett större intresse bland
kammarens ledamöter.

Kanske det är riktigt vad som så ofta
sägs, nämligen att första kammaren hål-
ler på att avskaffa sig själv. För min del
skulle jag beklaga om första kammaren
helt togs bort. En välbehövlig stabilise-
ringsfaktor skulle därmed försvinna ur
svenskt statsskick. Det borde vara möj-
ligt att modernisera kammaren genom
kortare valperioder, större valkretsom-
råden, eventuellt andra valkorporation-
er eller på andra sätt.

Det har föresvävat mig en tanke, som
jag tar mig friheten att ge uttryck åt i
detta sammanhang, nämligen att man
borde förvandla kammaren till en i
fråga om antalet ledamöter starkt be-
gränsad senat med bestämda uppgifter
i bland annat författnings- och lagfrå-
gor, eventuellt med vetorätt i vissa av-
seenden. Senatens ledamöter skulle i
högre grad än nu är fallet med denna
kammare vara riksrepresentanter. Sena-
ten skulle sammanträda för sig själv
efter egen arbetsordning och sålunda ej
vara en med andra kammaren parallellt
arbetande riksdagsavdelning.

Låt mig säga några ord ytterligare om
samarbetet i riksdagen. Detta är per-
sonligt mycket gott, ett förhållande som

utgör en mycket stor tillgång. Men vad
jag åtskilliga gånger saknat är partier-
nas förmåga att i för landet svåra situa-
tioner frångå sina i detalj alltför preci-
serade partiinställningar och förena sig
om lösningar av för landet särskilt vik-
tiga frågor, där det krävs allas eller de
flestas medverkan för att resultatet skall
med tillfredsställelse eller jämnmod god-
tagas av riksdagsledamöternas uppdrags-
givare, d. v. s. väljarna. Partierna tycks
ha låst fast sig, är alltför bundna av löf-
ten till väljarna för att i kritiska situa-
tioner kunna ena sig om lösningar som
en ny situation kan kräva. Man tycks
alltför ofta glömma den gamla sjömans-
regeln att i hårt väder skall man segla
med lösa skot.

Min uppfattning är att de svenska väl-
jarna, inte minst under de senaste åren,
ingenting hellre skulle önskat än att
riksdagens olika partier gjort upp i vik-
tiga frågor, t. ex. om skydd av penning-
värdet.

Jag erinrar mig åtskilliga försummade
tillfällen för skäligen uppgörelser under
mina 32 riksdagsår. Självt är jag väl
medskyldig till några — mest genom un-
derlåtenhetssynder — särskilt under de
första 10 åren.

Herr talman! Första kammaren har
sedan gammalt *en* fast punkt i sin till-
varo och för sitt intresse: sin talman.
Kring honom samlar sig som sig bör
kammarens ledamöter i olika bemärkel-
ser.

Myndiga, skickliga talmän vill leda-
möterna se i talmansstolen. Före Eder,
herr talman, har jag sett och hört fyra
talmän presidera i denna kammare, alla
uppskattade och avhållna: Hugo Hamil-
ton, Axel Vennersten, Johan Nilsson och
John Bergvall. Ni, herr talman, har bli-
vit en värdig efterträdare. Med lugn,
säkerhet och skicklighet för Ni den
kraftiga klubban. Ni har också, herr tal-
man, redan förvärvat Eder kammarens
uppskattning även i Eder egenskap av
talman.

Herr talman! Första kammarens leda-
möter framför under betygande av sin
vördnad och tillgivenhet sitt tack till
Eder och vice talmännen för god led-

ning av förhandlingarna och tillönskar ärendena fattade samma beslut som Eder alla tre en god jul och ett gott nytt år.

Herr talmannen förklarade härefter detta sammanträde och 1959 års riksdags höstsession avslutade, under förutsättning att andra kammaren beträffande de vid dagens sammanträde behandlade

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 13.01.

In fidem
K.-G. Lindelöw